

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΙΑΤΡΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ BOSSEY

Ἡ τελευταία δεκαετία ἀποτελεῖ τὴν ἀφρητιαν μᾶς ἱστορικῆς καμπῆς διὰ τὴν σύγχρονον ἰατρικὴν ἐπιστήμην. Ἡ συνεχῆ προσπάθεια πρὸς θεραπείαν τῶν νόσων, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῆς ξηρᾶς μόνου «φυσιολογικῆς» ἀναλύσεως καὶ τῆς μηχανιστικῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀφῆκε πλέον νὰ κατανοηθῆ, ὅτι εἶναι οὐτοπικὴ ἢ σκέψις, ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη θὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς, στηριζομένη εἰς ἕνα ἀπλοῦν φυσικοχημικὸν τύπον.

Ἡ ἀπηρξατομένη ὀλιστικὴ θεώρησις τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἀποτελεῖ συντεταγμένον ἢ ἀσύντακτον ἄθροισμα κυττάρων κατέστη πλέον τελείως ἀνεπαρκῆς διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν ἰατρὸν τὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν καθημερινῶς διαπιστώνει, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκδήλωσις καὶ γενικῶς ἡ ἔκθεσις τῆς νόσου, δὲν εἶναι πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς τοπικῆς βλάβης ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἔναντι αὐτῆς ὁ ὀργανισμὸς, ὡς σύνολον μὲ τὴν περίφημον καὶ ἀξιοθαύμαστον λειτουργικὴν του συνεργασίαν.

Ἡ καθημερινὴ διαπίστωσις ἐπίσης ἐπι μεταξὺ τῶν ἀρρώστων ὑπάρχει πληθὺς δυστυχῶν διὰ τοὺς ὁποίους τὰ φάρμακα, αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι, πολλὰ χειρουργικὰ ἐπεμβάσεις, εἰδικαὶ διαίται, παρ' ὅλην τὴν εὐσυνείδητον ἐφαρμογὴν τῶν δὲν ἀποτελοῦν εἰμὴ παρηγορικὴν προσωρινὴν βοήθειαν, ἐπεισαν πλέον ὄλους τοὺς ἐρευνητὰς ὅτι ὀπίσω ἀπὸ τὴν

νόσον, τῆς ὁποίας ὁ ἰατρὸς παρατηρεῖ τὰ συμπτώματα, ὑπάρχει συνηθέστατα ἕνα κακὸν ἀπείρως βαθύτερον, τοῦ ὁποίου ὁμως ὁ ἄρρωστος δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναλύσωμεν τὰ βαθύτερα αἷτια.

Αἰσθάνονται πλέον ὅλοι οἱ ἰατροί, λέγει ὁ καθηγητὴς G. Bickel τῆς Γενεύης, ἀμέσως μετὰ τὴν κλασικὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀρρώστου, ὅτι ἡ αἷτια καὶ ἡ πλήρης ἐρμηνεῖα τῆς νόσου δὲν εὐρίσκειται μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὀργάνων, τῶν ὁποίων βλέπομεν τὴν ἐξασθένειν, ὅτι δὲν εἶναι, ἀκόμη ὀλιγότερον, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν νεύρων, τῶν ὁποίων προσπαθοῦμεν νὰ ἰσοροπήσωμεν τὴν λειτουργίαν. Αἱ ὀργανικαὶ διαταραχαί, πολλάκις, διὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄρρωστος ζητεῖ τὴν θεραπείαν, εἶναι ἡ κατάληξις μιᾶς ἀταξίας ἐσωτέρας τοῦ ὀργανισμοῦ, μὴ προσιτῆς διὰ τῶν συνήθων φυσικῶν μέσων εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ἔρευναν ἀλλὰ τὴν ὁποίαν μὴ ἐξέτασις γινομένη μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ἐπιμονὴν θὰ δυναθῆ νὰ ἀποκαλύψῃ.

Παρατηρήθη τέλος ἀπὸ ὄλους ὅτι τὸ ἀσθενὲς σημεῖον τοῦ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος τῆς συγχρόνου ἰατρικῆς ἐπιστήμης εὐρίσκειται εἰς τὴν παραμέλησιν τῆς μελέτης τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀρρώστου, τῶν ἀπείρων ψυχικῶν καὶ ἠθικῶν του προβλημάτων, τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς του, τῶν ἀμέσων ἀναγκῶν του, ποὺ τὸν βασανίζουν καὶ συντελοῦν τόσον εἰς τὴν ἐκδήλωσιν καὶ ἐπιδείνωσιν τῆς νόσου. Εὐρίσκειται ἐπίσης εἰς τὴν παραγνώρισιν τῶν ψυχι-

κῶν τραυμάτων μιᾶς ζωτῆς ὁλοκλήρου, τὰ ὅποια ὑπονομεύουν διαρκῶς τὸ ἔδαφος καὶ δημιουργοῦν μίαν κατάστασιν ἐκφυτερικῆς συγκρούσεως καὶ ἀναστατώσεως, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ ἐλάττωσις τῆς γενικῆς καὶ εἰδικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὄργανισμοῦ.

Ἡ καταβληθεῖσα προσπάθεια ἐκ μέρους διεθνούς φήμης ἐπιστημόνων, διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν βαθυτέρων αἰτίων τῶν νόσων, ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ αἱ μελέται, αἱ ἀνακοινώσεις, διατριβαί, μονογραφίαι, ἐποπλαπλασιάσθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου, ἰδιαίτερος ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, μὲ αἴτημα κοινόν πλεόντων ὄλων, ὅπως ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἀνθρωπο-ἄρρωστον καὶ οὐχὶ μόνον τὴν νόσον. Νὰ ἴδῃ τὸν ἀνθρωπον ὡς ψυχοσωματικὸν σύνολον καὶ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ψυχοσωματικὴν ἱατρικὴν, τῆς ἐννοίας τῆς ψυχῆς νοσημένης ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς σημασίᾳ μὲ ὁλοκλήρον τὸ πνευματικὸν τῆς περιεχόμενον καὶ οὐχὶ ὡς συνήθως μέχρι τοῦδε ἐξελαμβάνοντο ἐν τῇ ἱατρικῇ αἱ ἀντιδράσεις τοῦ νευροφυτικοῦ συστήματος, ὡς ψυχικαὶ ἐκδηλώσεις.

Αἴτημα ἱατρικὸν διεθνὲς εἶναι πλέον ἡ ἀνάγκη τῆς θεμελιώσεως τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ ὕγιων βάσεων πρὸς θεραπείαν τοῦ ἀρρώστου, τοῦ πάσχοντος συνανθρώπου, ὡς συνόλου ὀργανικοῦ καὶ ζωντανοῦ.

Αἴτημα πλέον ἐπιτακτικὸν ἱατρῶν καὶ ἀρρώστων εἶναι νὰ παύσῃ νὰ ἐπικρατῇ ἡ ὀλιστικὴ καὶ μηχανιστικὴ θεώρησις τοῦ ἀρρώστου, ἡ ὅποια ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης ὠδήγησεν εἰς τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὸ στρατόπεδον συγκεντρώσεως τοῦ Buchenwald.

Εἶναι εὐτυχῆς ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων διότι ἀπὸ πολλῶν ἐ-

τῶν διὰ μέσου τῶν «Ἀκτίνων», διὰ σειρᾶς ἱατρικῶν ἄρθρων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἐσχάτως δημοσιευθὲν Ἀύγουστος 1947-ἄρθρον τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Μαρ. Γερουλάνου μὲ τὸν τίτλον «ἡ νόσος ὡς γενικὴ τοῦ ὄργανισμοῦ λειτουργικὴ παρεκτροπή», ὡς καὶ δι' ἀναλύσεων βιβλίων ξένων συγγραφέων ἐγένετο καὶ αὐτὴ εἰς τῶν πρωτοπόρων τῶν νέων αὐτῶν ἀληθῶς ἀνθρωπιστικῶν κατευθύνσεων τῆς συγχρόνου ἱατρικῆς.

Ἄλλ' εἶναι εὐτυχῆς ἐπίσης ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων, διότι, ὡς ἐπιστέγασμα τῶν προσπαθειῶν τῆς διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἀναγκωσῶν τῆς πρὸς τοὺς νέους αὐτοὺς ὀρίζοντας, εἶχε τὴν τιμὴν, προσκληθεῖσα, νὰ λάβῃ μέρος δι' ἀντιπροσώπου τῆς εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς συναντήσεις τοῦ Bossey τῆς Ἑλβετίας, αἵτινες ἔλαβον χώραν τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τοῦ Αὐγούστου τρέχοντος ἔτους καὶ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν σκέψεων καὶ πείρας πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἱατρικῆς τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ὡς μόνης ἱκανῆς νὰ συμβάλῃ οὐσιαστικῶς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐταὶ συναντήσεις ὀργανώθησαν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τριῶν διαπρεπῶν ἐκπροσώπων τῆς συγχρόνου ἱατρικῆς, τοῦ καθηγητοῦ τῆς χειρουργικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λυών, Jean de Rougemont, γνωστοῦ καὶ εὐρύτερον ἐκ τῶν μελετῶν του καὶ ἰδίως τοῦ βιβλίου του Vie du corps-Vie de l'Esprit, τοῦ διασήμεου ψυχιάτρου τῆς Ζυρίχης A. Maeder γνωστοῦ καὶ ἐκ τελευταίου του συγγράμματος Vers la guérison de l'âme, ψυχὴ δὲ τοῦ συνεδρίου ὑπῆρξεν ὁ ἱατρός P. Tournier ἐκ Γενεύης, ὁ γνωστὸς σήμερον συγγραφεὺς τῶν βιβλίων «Ἱατρικῆς τῆς Προσωπικότητος» Medecine de la Personne καὶ

Technique et Foi, περί τοῦ ἔργου τοῦ ὁποίου ἠρχολήθησαν τελευταίως αἱ «Ἀκτινες» (1) καὶ ἡ «Διακήρυξις» τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

Χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ πρόκλησις ἡ ἀποσταλείσα πρὸς τοὺς διαφόρους συναδέλφους. Ἐξήτατο παρ' αὐτῶν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς συγκεντρώσεις τῆς Γενεύης διὰ νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὸν ἀποκλειστικὸν ἀναλυτικὸν καὶ ὕλιστικὸν προσανατολισμὸν τῆς καὶ νὰ τῆς ἀποδώσουν τὸν πραγματικὸν τῆς χαρακτῆρα καὶ τὴν συνθετικὴν κατανόησιν τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν ἀληθινὸν προσρισμὸν τῆς ἱεράς ἀποστολῆς τῆς.

Τὰ θέματα τοῦ συνεδρίου ἦσαν:

1) Ἡ ψυχοσωματικὴ ἐνότης τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτοῦ ἀπόψεων.

Ἡ πνευματικὴ ἀποψις τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ σχέσεις του μὲ τὸ ψυχοσωματικὸν σύνολον.

2) Ὁ ἱατρὸς καὶ ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος.

3) Ὁ χειρουργὸς ἐνώπιον τοῦ προβλήματος τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος.

4) Ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ φυματίαις.

5) Τὰ μέσα ἐκ τῆς «Ψυχολογίας τοῦ βάρους» διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ.

Εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ταύτας συζητήσεις τοῦ Bossey τῆς Ἑλβετίας ἔλαβον μέρος 34 ἐπιστήμονες ὄλων τῶν εἰδικότητων ἐκ τῶν 50 προσκληθέντων. Οἱ κωλυθέντες δι' ἐπιστολῶν τῶν ἠυχίθησαν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συνεδρίου

καὶ ἐδικαιολόγησαν τὴν ἀπουσίαν των. Χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Χειρουργικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων Gosset.

Μεταξὺ τῶν λαθόντων μέροςε συγκαταλέγοντο:

Ὁ καθηγητὴς J. de Rougemont χειρουργὸς ἐκ Λυῶνος.

Ὁ καθηγητὴς Kurt Vogelsang ὀφθαλμολόγος ἐκ Βερολίνου.

Ὁ καθηγητὴς Waardenburg ἐξ Ὀλλανδίας.

Ὁ καθηγητὴς Pouyenne χειρουργὸς ἐκ Bordeaux.

Ὁ καθηγητὴς Kuhn Mounier λαρυγγολόγος ἐκ Λυῶνος.

Ὁ καθηγητὴς Eric Martin παθολόγος ἐκ Γενεύης.

Ὁ καθηγητὴς Tzank δερματολόγος ἐκ Παρισίων.

Οἱ ψυχίατροι Bovet, Bitter, Lieugme, von Orelli, Plattner, Stocker ἐξ Ἑλβετίας.

Οἱ νευρολόγοι ψυχίατροι Brisset ἐκ Παρισίων, Reys-Brion ἐκ Λυῶνος, March ἐκ Βερολίνου καὶ Van der Speek ἐξ Ὀλλανδίας, Kirboe ἐξ Ὀλλανδίας.

Ἡ παιδίατρος Mme de Toverud ἐκ Νορβηγίας.

Οἱ παθολόγοι Bruin, Dé Heer, Doyer ἐξ Ὀλλανδίας, Lundby ἐκ Φινλανδίας, Mentha, Tournier ἐκ Γενεύης.

Ὁ χειρουργὸς Ten Kate ἐξ Ὀλλανδίας.

Ὁ ὀτολαρυγγολόγος Tardy ἐκ Τσεχοσλοβακίας καὶ ὁ καθηγητὴς Rollier ἐκ Leysin τῆς Ἑλβετίας ὅστις ἐφιλοξένησε ἐπὶ μίαν ἡμέραν τοὺς συναδέλφους εἰς τὰς Κλινικὰς του τοῦ Leysin.

Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν ἔδωλενε κανεῖς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς εὐκρινουδῆς ἀγάπης ποῦ ἐπεκράτει εἰς τὸ συνέδριον.

(1) Βλ. Γ. Κ. Ἀποστόλου: Ἡ ἀρρώστια καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς «Ἀκτινες» Νοεμβρίου 1947, σ. 487 ἐπ., βλ. καὶ τὴν νν τέλει τοῦ παρόντος βιβλιογραφίαν.

Ἐνόμιζε ὅτι οἱ συμμετέχοντες ἐγνωρίζοντο ἀπὸ μακροῦ. Τὸ βράδι ἐκεῖνο ἢ Suzanne Dietrich, παράλυτος τοὺς πόδας ἀλλὰ «ζέουσα τῷ πνεύματι» μόλις ἤκουσε ὅτι ἤλθε ἱατρός ἐξ Ἑλλάδος ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ διὰ τὴν κίνησιν τῆς Χριστιανικῆς μας Ἐνώσεως καὶ τὰς «Ἀκτίνας» καὶ νὰ ἐκφράξῃ τὸν θαυμασμόν της διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι χριστιανικὴν κίνησιν, διὰ τὴν ὅποιαν, ὡς ἔλεγε, ἔχει ἀκούσει: πολλὰ ἀπὸ πολλὰς πλευράς.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς κάτω ἀπὸ μίαν αἰωνόδιον ὄρθν τοῦ πάρκου τοῦ Bossey συνητήθησαν οἱ σύνεδροι. Ὁ ἱατρός Tournier, ἐχαίρησε μὲ συγκίνησιν καὶ χαρὰν τοὺς προσελθόντας καὶ ἠὲχαρίστησε τὸν Θεὸν διὰ τὴν τόσον λαμπρὰ πραγματοποιηθεῖσαν συνάντησιν, τὴν ὅποιαν δὲν ἀνέμενε. «Δὲν συνεκεντρώθημεν ἡμεῖς ἀπὸ ἰδιὴν μας πρωτοβουλίαν, εἶπε, ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ ἐπρονόησε δι' αὐτὴν τὴν συνάντησιν διὰ νὰ ἀνταλλάξωμεν τὰς σκέψεις μας κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα Του καὶ τὸν φωτισμὸν Του, διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνανέωσιν τῆς ἱατρικῆς, ἐφ' ὅσον πλέον γίνεται καθημερινῶς δεκτὸν ἀπὸ ὄλους ὅτι ἢ ἐπίσημος ἱατρικὴ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀρρώστων μας. Μία νέα ἱατρικὴ, ἀληθινὴ, ἀνθρωπίνῃ μὲ πνευματικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιβάλλεται ἀπολύτως σήμερον καὶ ἡμεῖς ποὺ συνεκεντρώθημεν ἐδῶ, ἔχομεν ὑποχρέωσιν μὲ πνεῦμα ἀνοχῆς, ἀμοιβαίας ἀγάπης, μέσα εἰς μίαν χριστιανικὴν ἀδελφωσύνην, νὰ γνωρισθῶμεν μεταξὺ μας καὶ νὰ δημιουργήσωμεν τὴν πρώτην κοινότητα τῶν ἀδελφῶν ἱατρῶν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου».

Μὲ καταφανῆ συγκίνησιν ἀνέγνωσε κατόπιν τὸ συγχαρητήριον τηλεγράφημα τῆς Ἐνώσεώς μας μὲ τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς (κεφ. α' 8). «Εὐχαριστῶ

τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἢ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ» καὶ ἀνέφερε σχετικὰ μὲ τὴν Διήλωσιν τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀναγνώσει εἰς τὴν γαλλικὴν τῆς μετὰφρασιν.

Κατόπιν παρεκάλεσε, συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα, νὰ εἶπῃ ἕκαστος τῶν συνέδρων ὀλίγα ἀπὸ τὴν ζωὴν του, τὴν ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν, τὴν πνευματικὴν του πεῖραν, ἢ ὅποιαν τὸν ὠδήγησε εἰς τὴν ἀναζήτησιν μιᾶς ἱατρικῆς ὁλοκληρωμένης, ὡς καὶ διὰ τὰς παρούσας ἱατρικὰς ἀπασχολήσεις του.

* Συγκινητικαὶ ἦσαν αἱ παρουσιάσεις τῶν συναδέλφων τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο.

...Ἡ διάσωσις τῆς συζύγου μου ἀπὸ βέβαιον θάνατον-σηψαιμία βαρυτάτης μορφῆς-λέγει ὁ καθηγητῆς J. de Rougemont, ἀφ' οὗ αὕτη εἶχε καταδικασθῆ ἀπὸ τοὺς σφωτέρους συναδέλφους μου, μὲ ἕκαμπε τόσῃ ἐντύπωσιν, ὥστε ἔκτοτε ἤρχισα νὰ βλέπω τελείως διαφορετικὰ τὴν ἱατρικὴν, τὴν ὅποιαν ἐξήσκουν ἐπὶ τόσα ἔτη. Μετεδλήθη ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐκεῖνο ποὺ κατενόησα εἶναι ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν βαθεῖαν ἰσορροπίαν τῆς ψυχῆς μας. Καὶ αὐτὴν τὴν δίδει ἢ χριστιανικὴ Πίστις.

...Ἐγκατέλειψα, λέγει ὁ ἱατρός Tournier, πολυπληθῆ πελατεῖαν, ὡς οἱ συνάδελφοί μου γνωρίζουν καλά, διότι εἶχα τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ὄφειλα πλέον νὰ ἐργασθῶ ἀναλαμβάνων τὴν εὐθύνην διὰ μίαν πνευματικὴν ἀνανέωσιν τῆς ἱατρικῆς. Τοῦτο τὸ ἤσθάνθηον ὡς ἐπιτακτικὴν δι' ἐμὲ ἐντολήν καὶ σήμερον μετὰ τόσα ἔτη εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ὁ πνευματικὸς ὀπλισμὸς τοῦ ἀνθρώπου βοηθεῖ ἀπολύτως εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς φυσικῆς δόξης του. Ζη-

τῷ τὴν βοήθειαν ὄλων σας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

... Ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἱατρικὴν, τὴν ὁποίαν εὑρον ξηρὰν εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, λέγει ὁ καθηγητὴς Martin τῆς Γενεύης, ἀπεφάσισα νὰ δοθῶ εἰς τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἱατρικὸν ἔργον διὰ νὰ μορφώσω καὶ νὰ διδάξω εἰς τοὺς φοιτητάς μας τὴν ἀληθινὴν, τὴν ἀνθρωπίνην ἱατρικὴν.

... Ἐμορφώθην μὲ τρόπον ἀντιχριστιανικόν, λέγει ὁ γνωστός ψυχίατρος Theo Bonet, τοῦ ὁποίου τὰ συγγράμματα εἶναι διαδεδομένα εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐγνώρισα ἀργότερον τὸ Εὐαγγέλιον. Αἰσθάνομαι ἐσωτερικὴν ἀνάγκην νὰ ὑπηρετήσω τοὺς ἄλλους. Ἰσθένησα ἐκ φυματώσεως καὶ ἔμεινα δύο ἔτη εἰς τὴν κοῦραν. Τότε ἐνοιωσα τὴν ἱατρικὴν ἐκ τῶν ἔσω. Ἡ προσωπικῆ μου πείρα μοῦ ἀπέδειξε ὅτι Πίστις καὶ ἐπιστήμη εἶναι συνδεδεμένα. ... Ὅταν ἐπανεύρον τὴν πίστιν, ποῦ εἶχα ἐξ αἰτίας μου χάσει, ἐνόησα ὅτι Χριστιανισμὸς σημαίνει ἀγάπη, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πλησίον μου.

Τὸ ἐσωτερικόν μου δρᾶμα μὲ ὠδήγησε εἰς τὴν ἱατρικὴν τῆς προσωπικότητος, ὁμολογεῖ ὁ ψυχίατρος Stocker τῆς Γενεύης, γνωστός εἰς τὸν διεθνή ἐπιστημονικὸν κόσμον ἀπὸ τὰ συγγράμματά του.

... Εἶμαι ὁ νεώτερος ὄλων. Εἶχον κλίσειν εἰς τὴν ἱατρικὴν. Ἐνυμφεύθην εἰς ἡλικίαν 21 ἔτους. Ἡ ζωὴ μου ἦτο ἀνεκαθεν χριστιανικὴ. Διήλθον κρίσιν εἰς τὸν στρατόν τὴν ἐποχὴν τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, κρίσιν τὴν ὁποίαν κατενίκησα μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Βίβλου, μόνον σύντροφόν μου εἰς τὴν σκληρὰν ἀπομόνωσίν μου, λέγει ὁ ἱατρός Kressman. Ἄς σημειωθῇ-τί θὰ εἴπουν μερικοὶ ἰδιοὶ μας ὅταν τὸ μάθουν!-ὅτι ὁ Kressman ὑπεστήριξε τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν του μὲ θέμα «Ἱατρικὸς σύγχρονος Οὐμανισμός».

Εἰς ἀναζήτησιν μιᾶς Χριστιανικῆς ἱατρικῆς» ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Bordeaux, καὶ ἡ διατριβὴ ἐγένετο ἀποδεκτὴ, ἡ πρώτη ἴσως ἐξ ὧν γνωρίζομεν ἡ θέτουσα τὰ ἱατρικὰ ζητήματα εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον.

... Κατόπιν ὠμίλησεν ὁ Ἕλληγ ἀντιπρόσωπος, ὅστις μεταξὺ ἄλλων ἀφορώντων εἰς τὴν ζωὴν του καὶ τὴν ἱατρικὴν σταδιοδρομίαν του προσέθεσε:

«Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὴν κρίσιν αὐτὴν στείγην τῆς ζωῆς μου καὶ τῆς ἱατρικῆς περαιτέρω σταδιοδρομίας, ἡ Ἑλληνικὴ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων ὑπῆρξεν ἡ τροφὸς μου διὰ τὴν πνευματικὴν ἱατρικὴν μου μόρφωσιν. Τὰ ἱατρικὰ ἰδίως ἄρθρα τῶν «Ἀκτίνων» ἐπὶ τῆς μεγάλης σημασίας τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος καὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρώπου, ὡς σώματος καὶ ψυχῆς μὲ κατηύθυναν πρὸς τὴν ὀρθὴν ἱατρικὴν ἀντίληψιν περὶ ἀνθρώπου καὶ μὲ ἔθεσαν καὶ διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν συγγραμμάτων ξένων συγγραφέων εἰς ἐπαφὴν μὲ ὄλους ἐκείνους, οἵτινες ἐν τῇ ξένῃ ἐνδιαφέροντο καὶ αὐτοὶ διὰ τὰ μεγάλα αὐτὰ ἱατρικὰ προβλήματα.

Εἰς τὰς «Ἀκτίνας» εἶδον τὸ πρῶτον τὰ τῆς Ἱατρικῆς τῆς Προσωπικότητος. Δι' αὐτῶν πάλιν σὰς ἐγνώρισα πρὶν ἔλθω νὰ σὰς συναντήσω. Ἐπρεπε νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν, διὰ νὰ μάθω ἀλλὰ καὶ νὰ κατανοῶ πλέον τί ἐσήμαινε ἡ λέξις ἱατρός. Διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγνώρισα τὰς μεγάλας ἱατρικὰς ἀληθείας καὶ δύναμαι σήμερον νὰ εἶπω καὶ νὰ βεβαιώσω ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι κανεὶς πραγματικὸς ἱατρός χωρὶς νὰ εἶναι ἀληθὴς Χριστιανός».

Ἡ παραμονὴ εἰς Bossey κατὰ τὰς ἑκτὴς ἡμέρας τοῦ συνεδρίου ὑπῆρξεν εὐ-

χάριστος καὶ πραγματικῶς χριστιανική. Τὰ πάντα τῆς ἐκεῖ διαδιώσεως ἑμαρτύρουν ὅτι ἐπεκράτει τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος.

Τὸ πρῶτ' ἐγένετο ἡ συμπροσευχὴ εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ μεγάρου. Περιουλλογὴ δεκάλεπτος. Εἶτα ἀνάγνωσις ἀπὸ δύο ἱατροῦς καθ' ἑκάστην εἰς γαλλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν μικρᾶς περικοπῆς ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ ἀναγινώσκοντες ἔκαμον μόνον τῶν ἐκλογῶν τῆς περικοπῆς. Μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς συμπροσευχῆ συντηθήσαν εἰς τὸ πάρκον ὁ Φινλανδός, ὁ Νορβηγός, εἰς τῶν Ὀλλανδῶν καὶ ὁ Ἕλλην ἱατρός. Οἱ ξένοι παρεκάλεσαν τὸν τελευταῖον νὰ ἐπαναλάβουν μαζύ του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Εἰς ἐκείνην τὴν ὡμορφίαν τῆς φύσεως εἶχε κανεὶς ζωντανὰ ἔμπροσθεν του τὰ λόγια τοῦ Κυρίου: «Μία ποίμνη-εἰς ποιμῆν».

Αἱ ἐπιστημονικαὶ συζητήσεις διεξήχθησαν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ἀγάπης καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ. Πολιτισμένη συγκέντρωσις χωρὶς προεδρεία καὶ ζητήματα ἐκλογῆς προέδρου. Διαφοραὶ ἀπόψεων ἐξετέθησαν, ἀλλ' οὔτε τόνος κἀν φωνῆς ὑψηλότερος παρετηρήθη ἀπὸ κανένα. Ὁ χαρακτήρ τῶν συναντήσεων, καθαρῶς χριστιανικός. Ἐξ ὄσων γνωρίζομεν, διὰ πρῶτην φοράν συνήλθεν ἐπιστημονικὸν συνέδριον καθαρῶς ἱατρικὸν μετὰ βάσιν τὴν κοινὴν χριστιανικὴν Πίστιν τῶν συνέδρων, Πίστιν, δηλαδὴ οὐχὶ τυπικῶς ἐκδηλουμένην ἀλλ' ἐν ἐπιγνώσει καὶ συνετείᾳ.

Μία ἐπίγνωσις πλήρης τῆς ἀνάγκης τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς γνησίου Χριστιανισμοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, ὡς μόνον δυνατοῦ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν μεταμόρφωσιν ἱατρῶν καὶ ἀρρώστων καὶ μόνου ἱκανοῦ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ζωντανὴν κρίσιν τῆς συγχρόνου κοινωνίας.

*

Καὶ ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς τὴν συνοπτικὴν περίληψιν τῶν ἐπιστημονικῶν εἰσηγήσεων καὶ συζητήσεων.

Αἱ εἰσηγήσεις καὶ αἱ συζητήσεις περιεστράφησαν ἐπὶ τῆς ψυχοσωματικῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν ἀπόψεων.

Εἰσηγητῆς ὁ Dr. Brisset νευρολόγος-ψυχίατρος, ὅστις, μετὰ πλήρη ἀνασκόπῃσιν ὄλων τῶν γνωστῶν θεωριῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱπποκράτους μέχρι σήμερον, ἐτόνισε τοὺς κινδύνους τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ὅταν αὐτὴ ἀντιμετωπίζῃ τὸν ἀνθρώπον μόνον μηχανιστικῶς ἢ καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ψυχικῆς πλευρᾶς. Κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις ἡ μόνη ὀρθὴ ἐπιστημονικῶς ὁδὸς εἶναι σήμερον ἡ ψυχοσωματικὴ ἐνιαία ἀντιληψὶς περὶ τοῦ ἀνθρώπου, μὴ δυναμένου κατ' οὐδένα λόγον νὰ χωρισθῇ, ἀλλ' ἀποτελοῦντος ἐνιαῖον ἀδιαίρετον σύνολον.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἱατρός Tournier ὠμίλησε ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀπόψεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν σχέσεών του μετὰ τὸ ψυχοσωματικὸν σύνολον, εἰπὼν ἐν περίληψει τὰ κάτωθι:

Οἱ ἄρρωστοι κατανοοῦν πλέον ὅτι ἡ νόσος ἔχει δύο ἐννοίας α) τὴν νόσον μετὰς ἐκδηλώσεως καὶ β) τὴν νόσον ἀσκούσαν ρόλον σημαντικὸν εἰς τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀντιμετώπισις αὐτῆς τῆς ἐννοίας εἶναι ἀναγκαιότητα διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ παράδοξα ποὺ συναντῶμεν οἱ ἱατροὶ εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἄλλοι ἀποθνήσκουν καὶ ἄλλοι θεραπεύονται. Ὑπάρχει κάτι ποὺ ἐνώνει τὴν νόσον μετὰ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πνευματικοὶ ὁμοῦς παράγοντες ἐνέχουν τεραστίαν σημασίαν καὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς στάσεως ἐκάστου ἐναντὶ τῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ στάσις ρυθμίζει πλειστάκις τὴν ἴασιν τῆς νόσου. Κατὰ συνέ-

πειαν, τὸ Πνεῦμα ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ὑγείας καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀφείλει νὰ λαμβάνεται ἀπολύτως ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν ἱατρικὴν τῆς προσωπικότητος. Εἶναι πλέον ἀποδεδειγμένον σήμερον, ὅτι εἰς τὴν ἱατρικὴν ὑπάρχουν ἀπειροὶ παράγοντες ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, ὑπάρχει κάτι, τὸ ὁποῖον διαφεύγει εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν, τὴν φυσικὴν, τὴν ψυχολογικὴν, συνειδητὴν καὶ ἀσυνειδητὸν, ἔρευραν.

Ὁ παράγων αὐτὸς εἶναι τὸ Πνεῦμα εἰς τὸ ὅποιον ὅσοι πιστεύουν ἔχουν τὰς ἀποδείξεις του ἀμέσως. Τὸ Πνεῦμα δὲ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ρυθμίζει τὰς λειτουργίας τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἁρμονία, ἐνῶ ἡ αὐτονομία τῶν διαφόρων τοιμῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς δυστυχῶς συμβαίνει, φέρει τὸ δράμα τῆς ζωῆς. Συνέχεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς αὐτονομίας ταύτης εἶναι ἡ νόσος, ὀφειλομένη πολὺ συχνὰ εἰς τὴν ρῆξιν τῆς ἁρμονίας τῆς προσωπικότητος.

Εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἱατρικῆς ἡ θετικὴ ὑγεία θὰ ἐπέλθῃ τότε ὅταν οἱ ἱατροὶ μαζὺ μὲ τὴν ἄλλην τεχνικὴν θεραπείαν, ἡ ὅποια δὲν πρέπει καθόλου νὰ παραβλέπεται, βοηθήσουν τὸν ἄρρωστον ἄνθρωπον νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ νὰ τοποθετήσῃ τὰς αὐτονομίας του ὑπ' αὐτό.

Ἐκ τῆς προσωπικότητος ὅμως τοῦ ἱατροῦ θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἀναγκαιότης, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, ἀνθρωπίνῃ ἐπαφῇ μὲ τοὺς ἄρρώστους. Ἡ ψυχικὴ ἀγνόησις τοῦ ἱατροῦ ἀσκεῖ τεράστιον ρόλον ἐπὶ τοῦ ἄρρωστου. Οἱ ἱατροὶ ὅμως ἐκ παραλλήλου ὀφείλουν νὰ θέσουν ὡς βάσιν τῆς πρὸς τὸν ἄρρωστον βοήθειαν τὴν μεταξὺ των εἰλικρινῆ συνεργασίαν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς médecine de la personne δὲν ἀποτελεῖ εἰδικότητα, δὲν ἔχει ἰδιαίτερον σύστημα τεχνικῆς, οὕτε ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον «νευματικὴν ἐπι-

στήμην», ἀλλὰ θέλει νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἱατρικὴν ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος καὶ περιβάλλει ὀλοκλήρην τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην μὲ βάσιν τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα.

Τότε τὰ θαυμάσια θεραπευτικὰ μέσα, φαρμακευτικὰ, χειρουργικὰ, φυσικὰ κλπ. τὰ ὅποια ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας, θὰ ἀξιοποιηθοῦν καὶ θὰ ἀποδώσουν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα.

Ἐν συνεχείᾳ ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Doyer ἐξ Ὀλλανδίας καὶ τοῦ ἱατροῦ Mentha ἐκ Γενεύης εἰσηγήσεις ἐπὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος.

Ὁ ἱατρός Doyer ὠμίλησε ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς δημιουργίας μιᾶς ἐπαφῆς ἀνθρωπίνης μὲ τοὺς ἄρρώστους, ὡς ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, ἐξαρτωμένης ὅμως πάντοτε ἐκ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ἱατροῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξετάσεως. Ὁ ἱατρός Mentha συνεχίζων ἐτόνισε, ὅτι διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀνθρωπίνῃ ἱατρικῇ πρέπει νὰ παύσῃ ὁ ἄρρωστος νὰ χρησιμοποιῆται ὡς σφαῖρα τοῦ τέννις εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἱατρῶν. Ἡ ἱατρικὴ ὀφείλει νὰ γίνῃ καὶ πάλιν τὸ ἱερὸν λειτουργήμα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀτομικὴ του πεῖρα, εἶπε, τὸν ἐβίβαξε, μὲ τὴν ψυχικὴν του ἐξέλιξιν 20 ἐτῶν, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ πιστεύῃ ἀπολύτως, ὅτι ἡ πραγματικὴ ἱατρικὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν τῆς προσωπικότητος, ἡ ὅποια, μόνη, ἀντιμετωπίζει ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἄτομον, δὲν δρᾷ μόνον διὰ τῆς ζήτησεως ἐπιστημονικῆς θεραπείας ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀναλύσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς θεραπείας τῆς ψυχῆς, βοηθοῦσα τὸν ἄνθρωπον ὄχι μόνον νὰ θεραπευθῇ ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνοικοδομηθῇ τὴν προσωπικότητά του.

Ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος εἶναι συνθετικὴ ἱατρικὴ, ἡ ὅποια ἀπευθύνεται

εἰς ὀλοκλήρον τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπαιτεῖ τὴν συνεργασίαν ἱατροῦ καὶ πνευματικοῦ.

Ὁ ψυχίατρος τῆς Ζυρίχης Theo Bovet ἠσχολήθη κατόπιν μὲ τὸ θέμα τῆς ψυχολογίας «des profondeurs» καὶ τὰ μέσα ποῦ προσφέρει εἰς ἕκαστον ἱατρὸν διὰ μίαν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ ἀρρώστου. Ἡ ἔρευνα τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ ἀρρώστου συμπληρώνει τὴν ἱατρικὴν τῆς προσωπικότητος. Ἡ ἀπασχόλησις τοῦ ἱατροῦ ὀφείλει νὰ εἶναι πλήρης, μὲ τὰ βαθύτερα αἰτία, ἠθικὰ, πνευματικὰ, προβλήματα τῆς ζωῆς τοῦ ἀρρώστου, γενικῶς μὲ πᾶν ἀφορῶν εἰς τὸν ἀρρώστον, μὲ προσοχὴν μόνον νὰ ἀποφεύγηται ἡ προβολὴ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀρρώστου ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ, ὡς ἐπίσης τῶν τοῦ ἱατροῦ ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου. (Transfert contre-transfert). Τοῦτο ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ λειτουργήματος, διότι ὁ ἀρρώστος ζητεῖ νὰ εὕρῃ εἰς τὸν ἱατρὸν τὸν ὁδηγὸν καὶ τὸν ἀρχηγὸν παρὰ τοῦ ὁποίου νὰ λάβῃ θετικὰ συμβουλὰς καὶ ἐντολάς. Ἐὰν ὁ ἱατρός εἶναι ἑλληπίης ἔναντι τοῦ ἀρρώστου, τὸν ἀπογοητεύει καὶ δὲν τοῦ προσφέρει οὐδεμίαν βοήθειαν. Ἐνεκα τούτου δυσχερὲς πρόβλημα εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασις τοῦ ἱατροῦ. Ὅφειλει νὰ ἔχῃ πρῶτον ἐπίγνωσιν τῆς ἰδικῆς του θέσεως, νὰ εἶναι πρῶτον τίμιος ἔναντι τοῦ ἑαυτοῦ του, ἄλλως δὲν θὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὸν ἀρρώστον.

Αὐτὸ ὁμῶς, λέγει ὁ Bovet, ὁδηγεῖ εἰς τὴν «ψυχολογίαν» τοῦ βάρους τοῦ ἱατροῦ, τοῦ ὁποίου ὁ ρόλος εἶναι μέγας ἔναντι τοῦ ἀρρώστου.

Ἡ πνευματικὴ πεῖρα ἀποτελεῖ τὸ μυστικὸν ἑκάστου ἱατροῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας θὰ δυνηθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἱατρικὴν τῆς προσωπικότητος, ἄλλως ἄνευ τῆς βοηθείας τῆς Πίστεως, τῆς πνευματικῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν Ὑπερτάτην Δύνα-

μιν, δὲν θὰ κάμῃ τίποτε. Καθῆκον τοῦ ἱατροῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς θεραπείας τοῦ ἀρρώστου εἶναι νὰ φέρῃ εἰς αὐτὸν τὴν Χριστιανικὴν Πίστιν, τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ νόσος εἶναι ἡ σπουδαιότερα εὐκαιρία δι' αὐτό, διότι ἀποτελεῖ κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀρρώστος εἶναι ἐπιδεικτικὸς τοῦ μηνύματος. Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ διὰ πολυλογίῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς πείρας καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἱατροῦ. Διὰ τὸ μέλλον τῆς ἱατρικῆς, λέγει ὁ Bovet, νομίζω, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἱατρὸν νὰ ἀναλάβῃ καὶ ἱεραποστολικὸν ἔργον διότι ἡ μόνη ὑγεία εἶναι νὰ φέρῃ τὸ εὐαγγελικὸν μήνυμα, ἀποδιέπων εἰς τὸ πρόβλημα ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ εἰσήγησις τῆς Suzanne Dietrich ἐπὶ τοῦ σπουδαιστάτου ζητήματος: Πῶς πρέπει ὁ ἱατρός νὰ ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ἀρρώστους διὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ προορισμοῦ, τῆς φυσικῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θανάτου.

Μελέτη ἐξαιρετικῆ βασιζομένη ἐπὶ εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐλπίζομεν νὰ ἐπανέλθωμεν προσεχῶς. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἐδασίσθη καὶ ὁ καθηγητῆς J. de Rougemont εἰς τὸ θέμα «ὁ χειρουργὸς ἐνώπιον τοῦ προβλήματος τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος», ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ καθηγητῆς Rollier εἰς τὸ θέμα «ἡ χειρουργικὴ φυματίαισις καὶ ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος». Εὐρύταται συζητήσεις διεξήχθησαν ἐπὶ ὧν τῶν θεμάτων ἐκ μέρους ὧν τῶν παρευρισκομένων, οἵτινες ἐξέθεσαν τὴν προσωπικὴν των πείραν καὶ τὰς προσωπικὰς των περιπτώσεις. Ὅλοι ἐτόνισαν, ὅτι βάσις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασις τοῦ ἱατροῦ καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀρρώστον, ὅστις θὰ ἀντιμετωπίζεται πλέον οὐχὶ ὀλιστικῶς ἀλλ' ὡς ἑνιαῖον σύνολον ψυχοσωματικόν.

Ἡ ἐργασία ὅμως αὐτὴ ἀπαιτεῖ κόπους καὶ μελέτην πολλήν διὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων διότι δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι συνιστῶμεν μίαν «αἰσθηματικὴν ἱατρικὴν».

Καὶ τώρα ἠμποροῦμεν, συνοψίζοντας, νὰ ἐξαγάγωμεν ὀρισμένα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἕκαστος τῶν συνέδρων ἀπεκόμισε ἐκ τῶν ἱατρικῶν τούτων συναντήσεων τοῦ Bossey, ἐκ τῆς πρώτης καὶ διὰ πρώτην φοράν γενομένης ἐπιστημονικῆς καθαρῶς συγκεντρώσεως ἱατρῶν χριστιανῶν ἐπιστημόνων.

1) Ὅτι ἡ μηχανιστικὴ θεώρησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ αἰτία τῆς παρατηρουμένης ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐπιστήμῃ κρίσεως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παροχὴν θετικῆς βοήθειας εἰς τοὺς ἀρρώστους. Ὅτι καθίσταται ἐπείγουσα ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ ἀρρώστου, ὡς ἀδιαιρέτου ψυχωσματικῆς συνόλου καὶ ἡ δημιουργία μιᾶς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, μόνης ἱκανῆς νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰς θαυμασίας τῆς ἱατρικῆς τεχνικῆς προόδους καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἁρμονίαν τοῦ ἀτόμου.

2) Ὅτι ἡ εὐθύνη τοῦ ἱατροῦ εἶναι τεραστία καὶ ὅτι ὀφείλει ἕκαστος ἐν τῇ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του καταρτιζόμενος ἐπιστημονικῶς καὶ πνευματικῶς ὁ ἴδιος, νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πνευματικὴν θεμελιώσιν καὶ ἀνοικοδόμησιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἐκ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ τούτου τοῦ ἱατροῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ θεωρία καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ ὀφείλει νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

3) Ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ἱατρικῆς θὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀναμόρφωσις τοῦ ἀρρώστου, ὁ ὁποῖος θεραπευόμενος δὲν θὰ χρησιμοποιοῖ τὴν ζωὴν του διὰ νὰ τὴν κατα-

στρέφῃ ἐκ νέου, ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοήσῃ τὸν ἀληθινὸν προορισμὸν του.

Ἄς μὴ νομισθῇ ὅμως ὅτι πρόκειται περὶ θεολογίας. Ὁ ἱατρὸς δὲν θὰ κἀμὴ τὸν θεολόγον. Ἡ ὑποδειγματικὴ τοῦ ζωῆ θὰ φέρῃ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τοὺς ἀρρώστους.

4) Πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτεῖται πνευματικὸς καταρτισμὸς, Πίστις ἀπόλυτος εἰς τὸν Δημιουργὸν μας καὶ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις ἀρτιωτάτη, ἐνδελεχῆς καὶ ἀκατάκωστος καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης. Μόνον δι' αὐτῶν τῶν μέσων καὶ τῆς στενῆς ἀδελφικῆς συνεργασίας τῶν ἱατρῶν μεταξύ των, τὴν ὁποίαν μόνον ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη δύναται νὰ ἀναπτύξῃ, οἱ ἱατροὶ θὰ συντελέσουν εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἱατρικῆς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρώπου ὁλοκληρου, θὰ καλλιεργήσουν τὴν ἰδέαν τῆς προσωπικότητος εἰς τὸ ἱατρικὸν σῶμα τῆς χώρας των καὶ θὰ καταστοῦν οἱ κυριώτεροι παράγοντες τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, μόνου ἱκανοῦ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Τὴν κατακλείδα ἀπέτελεσεν ἡ μία καὶ μόνη ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου: Νὰ ἐπιστρέψῃ ἕκαστος τῶν συνέδρων εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἐργασθῇ μετὰ τῶν συναδελφῶν του συμφώνως πρὸς τὴν κλήσιν του, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ φέρῃ ἕκαστος τῶν ἱατρῶν εἰς πέρας τὸν προορισμὸν του καὶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνανθρώπου τοῦ ἀρρώστου, εἰς τὸν ὁποῖον πλέον θὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς του.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου ἔληξαν τὴν 31 Αὐγούστου 1947. Οἱ σύνεδροι ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των. Κατὰ πληροφωρίαν τὰς ὁποίας εἶχουμεν, ἤρχισεν

ἢ ἐκ μέρους ὄλων προσπάθεια πρὸς διάδοσιν τῶν ἀνωτέρω ἱατρικῶν ἀληθειῶν πρὸς κατανόησιν, μελέτην καὶ ἐφαρμογὴν τῆς πνευματικῆς θεμελιώσεως τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἱατρικὴ ὅμως τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος εὐρίσκεται εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου ἱατροῦ καὶ ἐπιθυμία του διὰ πῦρος εἶναι νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ.

Δὲν ὑπάρχουν νόσοι ἀλλὰ νοσοῦντες, ἀκούεται ἐκ τοῦ στόματος ὄλων καθημερινῶς. Καὶ ἂν δίδωνται ἐσέτι ὀδηγίαι τυποποιημένα διὰ τὴν θεραπείαν ἐκάστης νόσου, ἐν τούτοις ἕκαστος ἱατρός παρὰ τὴν ξηρὰν ἐφαρμογὴν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀγωγῆς, κατανοεῖ ὡς ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς ἀπολύτως τὴν σημασίαν τῆς λέξεως «ἄρρωστος ἄνθρωπος».

Ἰσως ὅμως ἐξακολουθεῖ εὐρισκόμενος μακρὰν τῆς ἀληθείας, διότι δὲν ἔχει εἰσέτι κάμει βίωμά του τὸ ἐνιαῖον σύνολον τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχοσωματικὴν ἀδιαίρετον ἐνότητά του. Ὅταν ὅμως ὁ ἴδιος ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἄνθρωπος τότε ὀλοκληρωμένος-σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ αὐτὸς-θ' ἀτενίσῃ κατ' ἄλλον τρόπον τὸν πάσχοντα συνάνθρωπον, θὰ παύσῃ νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ξηρὰν ἐφαρμογὴν τῆς ἱατρικῆς τεχνικῆς καὶ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ψυχικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄρρωστον του, ἐπιθυμῶν νὰ τοῦ προσφέρῃ τὴν θετικὴν ὑγείαν, τὴν ἁρμονίαν τῆς προσωπικότητος.

Τότε ὅμως ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἐν τῇ κοινωνίᾳ θὰ εἶναι συνέπεια τῶν πεποιθήσεών του. Κατανοεῖ βεβαίως κανεὶς ὅτι ὁ ἀγὼν εἰς τὸν ὅποιον θὰ ἀποδυθῇ πλέον ὁ ἱατρός θὰ εἶναι δυσχερῆς. Θὰ ἔχῃ νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, πρὸς τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, πρὸς τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρόνου, πρὸς πεπαλαιωμένους «ἐπισήμους» ἱατρικὰς ἀντιλήψεις, πρὸς πλεῖστα ὄσα, τὰ ὅποια θὰ παρεμ-

βάλλουν μυρία προσκόμματα εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ λειτουργήματος. Ὅταν ὅμως ὁ ἴδιος, κουρασμένος ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴν θεώρησιν τοῦ ἄρρώστου, ἀνικανοποίητος ἀπὸ τὴν εὐσυνείδητον ἀλλὰ ξηρὰν ἐφαρμογὴν ὄλων τῶν θεραπευτικῶν μέσων, ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τῆς ψυχῆς του, διότι δὲν προσφέρει ἐκεῖνο τὸ ὅποσον διακαῶς ἐπιθυμεῖ, ὅταν λοιπὸν ὁ ἴδιος ἔχῃ πεισθῇ, ὅτι ἡ μόνη ὀρθὴ ἀντιληψὶς περὶ ἀνθρώπου, εἶναι ἐκεῖνη ποῦ ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὸν τὴν ὑπαρξίν σώματος καὶ ψυχῆς ποῦ ἐνώνει τὴν φθορὴν τὴν σάρκα μὲ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς προωρισμένης διὰ τὴν αἰωνιότητα, τότε αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην παρ' ὄλας τὰς παρεμβαλλομένας δυσχερείας, νὰ προσπαθῆσῃ νὰ τὰς ὑπερνικήσῃ καὶ νὰ προσφέρῃ μὲ θυσίαν τοῦ ἑαυτοῦ του, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπον.

Διὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ ὅμως αὐτὸ πρέπει πρῶτον ὁ ἴδιος νὰ στηριχθῇ εἰς κάτι τὸ στερεὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ θεμελιώσῃ τὴν μέλλουσαν σταδιοδρομίαν του, τὴν μέλλουσαν ζωὴν του. Καὶ τὸ θεμελιον αὐτὸ εἶναι ἡ Πίστις. Ὅχι ἡ χαώδης καὶ ἀνεργάτιστος, ἢ ἀνευ βάσεως αἰσιοδοξία ἢ ἡ κατὰ συνθήκην τυπικὴ δῆθεν πίστις μερικῶν παλαιότερων «συντηρητικῶν», ἀλλ' ἡ γνησία, εἰλικρινῆς χριστιανικὴ πίστις τοῦ ἐπιστήμονος, ὁ ὅποιος σέβεται τὰς πεποιθήσεις του. Ἡ Πίστις μὲ συνέπειαν διὰ τὸν ἱατρὸν τὴν δύναμιν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν διπλὴν θεραπείαν τοῦ ἄρρώστου, τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν.

Διότι τότε μόνον ἀποκτῶν ἐπίγνωσιν τῆς θέσεώς του καὶ τῆς ἀφαντάστως ὄντος, καὶ μεγάλῃς του καὶ ἱερᾶς ἀποστολῆς του, θὰ βοηθήσῃ θετικῶς τὸν ἄρρωστον, χρησιμοποιοῦν ὄλα τὰ ἐπιστημονικὰ θεραπευτικὰ μέσα μὲ ἀληθῆ συμπαθείαν, στοργὴν καὶ ἐνδιαφέρον.

Τότε, ἡ ψυχικὴ του ἐπαφὴ μὲ τὸν ἀρρωστον θὰ καταστῆ εὐκολος, θὰ εὑρη τὴν δυνατότητα νὰ ἐρευνησῇ τὸν ψυχικόν του κόσμον καὶ θὰ τὸν συνδράμῃ εἰς τὴν λύσιν τῶν ψυχικῶν του προβλημάτων μαζὶ μὲ τὴν ὑπόλοιπον θεραπείαν, τὰς μεθόδους τῆς ὁποίας ὑφαίλει καλῶς καὶ πλήρως νὰ κατέχη.

Ἀποκαθιστῶν οὕτω καὶ τὴν ψυχικὴν τοῦ ἀρρώστου ἰσορροπίαν, ὡς συνεργὸς τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν ἐτοιμάσῃ νὰ παλαίσῃ ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς νόσου καὶ θεραπεύων αὐτὸν θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν κατερειπωμένην προσωπικότητά, ἡ ὁποία ὄχι ὀλίγον συνετέλεσε διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς νόσου του.

ΛΟΥΚΑΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) Ἑλληνικὴ

Μ. Γερουλάνου: Ἡ νόσος ὡς γανικὴ τοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργικὴ παρεκτροπὴ «Ἀκτίνες» τόμ. 1947, σ. 337 ἔπ.

Β. Πλουμιδῆ: Ὁ Jung γιὰ τὴν ὑπόστασι τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος «Ἀκτίνες» τ. 1946 σ. 178-181.

Γ. Κ. Ἀποστόλου: Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ἐπὶ τὸν ὀργανισμό «Ἀκτίνες» τ. 1946 σελ. 364-371.

Θ. Τυχοῦδ: Γιατροὶ καὶ κοινὸ στὴ σύγχρονη ἱατρικὴ «Ἀκτίνες» τ. 1945 σ. 218-222.

Α. Καραντώνη: Ἡ ὑπερνίκησις τοῦ ὀλισμοῦ εἰς τὴν ἱατρικὴν «Ἀκτίνες» τ. 1947 σ. 200.

Α. Α. Γ. Ἡ ἀβντία καὶ ὁ ψυχικὸς παράγων «Ἀκτίνες» τ. 1947 σ. 300 κ. ἔ.

Γ. Κ. Ἀποστόλου: Ἡ ἀρρώστεια καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς «Ἀκτίνες» 1947 σ. 487 κ. ἔ.

β) Ξένη

R. Biot: Le corps et l'âme «Presence» Plon-Paris 1938.

R. Biot: Santé Humaine Plon-Paris 1942.

J. A. Blachette: L'homme devant la médecine, Plon, Paris 1939.

Th. Boyet: «Sur la terre comme au ciel» Jeheber-Généve 1944.

A. Carrel, R. Biot e.t.c.: Médecine officielle et médecines hérétiques. Plon-Paris 1945.

P. Delore: Introduction à la médecine de l'homme en santé et de l'homme malade Masson, Paris 1944.

C. G. Jung: L'homme à la découverte de son âme, Collection Action et Pensée. Genève.

Ph. Kressman: Humanisme médical contemporain—A la recherche d'une médecine Chrétienne. Thèse Bordeaux 1945.

A. Lieugme: Les quatre règles fondamentales de la vie, Librairie Rouge, Lausanne 1944.

A. Maeder: Vers la guérison de l'âme 1946 Neuchatel.

H. Mentha: A propos de médecine psychosomatique, Rev. Médicale de la Suisse Romande N 6 25 Juin 1947.

J. de Rougemont: Vie du corps et vie de l'esprit Paul Derain Lyon 1945.

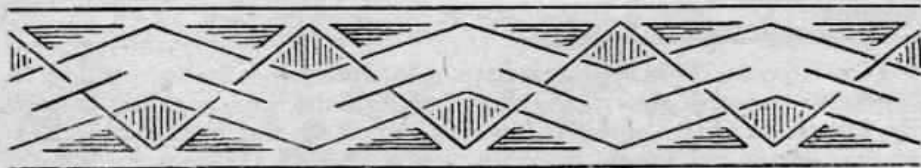
A. Stocker: Desarroi de l'homme moderne, Edit. Mont Blanc Genève.

P. Tournier: Technique et Foi, 1945, Delachaux et Niestlé Neuchatel.

P. Tournier: La médecine de la personne, 8η έκδοσις 1946 Delachaux la Niestlé Neuchatel.

P. Tournier: L'homme et la médecine. L'homme mesure de toute chose. Genève 1947.

L. Weatherhead: Psychologie, religion et guérison, Genève.

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ (1941-1944)

Ὁ γνωστός Γάλλος φιλόσοφος Jacques Maritain εξέδωκε σ' ἓνα τόμο τὰ πολεμικά του μηνύματα τοῦ 1941-1944 (Messages 1941-1944). Εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ ραδιοφωνικά μηνύματα, ποὺ ὁ Γάλλος φιλόσοφος ἀπηύθυνε ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ στὸν γαλλικὸ λαὸ, προσπαθώντας νὰ τὸν τονώσει στὴν πάλη του μὲ τὸν κατακτητὴ καὶ νὰ τοῦ δείξῃ τὸ νόημα ποὺ μπορούσε νὰ δώσῃ στὸν ἀγῶνα του. Πρέπει νὰ θυμηθοῦμε πῶς οἱ Γάλλοι διανοούμενοι δούλεψαν τὰ χρόνια ἐκεῖνα μὲ πατριωτισμὸ καὶ ἥρωικό θάρρος μὲ τίς μυστικές ἐκδόσεις καὶ τὰ ἄλλα μέσα ποὺ διέθεταν, προσπαθώντας, ἔτσι, νὰ ξεπλύνουν τὴν κατάρρευσι τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ποὺ τόσο εἶχε ἀμαυρώσει τὴ γαλλικὴ δόξα μπροστὰ στὰ μάτια ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἐξέχουσα θέσι κατέλαβε ἡ χριστιανικὴ διάνοησι. Χριστιανὸς διανοούμενος καὶ φιλόσοφος ὁ Maritain μαζί μὲ τὴν πνευματικὴ τὴνωση ποὺ προσφέρει, δείχνει μὲ δύναμι καὶ ἀπλότητα ὅλο τὸ βάθος τῶν προβλημάτων, ποὺ θὰ ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίσῃ κάθε λαὸς ἀποφασισμένος νὰ δώσῃ στίς πολεμικὰς θυσίας ἓνα δημιουργικὸ περιεχόμενο, νὰ τίς μετατρέψῃ σὲ ἐγγύησι γιὰ ἓνα καλύτερο ἀνθρώπινο μέλλον.

Σπουδαῖο ζήτημα ἀποτελεῖ ἡ διερεύνησι τῆς βαθύτερης οὐσίας τοῦ πολέμου. Ὁ πόλεμος δὲν εἶναι ἓνα δεινὸ ποὺ ἐρχεται νὰ πλήξῃ τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ τρόπο μοιραῖο, παρατηρεῖ ὁ σ. Δὲν κα-

τεβαίνει παρὰ μόνον «σὰν ἀθλητηριασμένος καρπὸς χρόνων μακρῶν, ὅπου ἡ ἀνθρωπότης λησιμόνησε τὴ δικαιοσύνη καὶ τὸ Θεό». Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι ἔχουν τὸ μερίδιό τους ἀπ' τὴ δοκιμασία. Ἄν ὅμως οἱ συνέπειες εἶναι φορικτές, δὲν μένουν χωρὶς σημαντικὸ ἀντίκρουσμα. Τὸ ἠθικὸ αἰσθητήριό τῆς ἀνθρωπότητας ξυπνάει κάτω ἀπὸ τὴ μαστίγια, καὶ βλέπομε νὰ ξαναζῆ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας καὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀτόμου σὲ ἓνα σκοπὸ ποὺ νὰ τὸ ὑπερβαίνει. Οἱ ἄνθρωποι δέχονται τὰ μεγαλύτερα δεινὰ, τὴ θυσία τῆς ζωῆς, τοὺς κινδύνους τῶν οἰκείων τους, τὴν καταστροφὴ τῶν πόλεων τους, καὶ γιὰ ὅλα αὐτὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον ὁ ἐξαναγκασμὸς ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ νόμο ἢ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχία, ἀλλὰ χρειάζεται πρῶτα-πρῶτα μιὰ ἀποδοχὴ ἐσωτερικὴ. Ὁ πόλεμος ἐρχεται ἔτσι νὰ φέρῃ στὴν ἐπιφάνεια τὰ ἀποθέματα αὐταπαρνήσεως, καρτερίας ἢ ἠρωϊσμοῦ ποὺ κρύβει μέσα τὸ ὄχι ἀνθρώπου. Καὶ πρῶτὰ ὁ σ.: Τόσο δύσκολο, λοιπόν, νὰ στραφῇ ὀλη αὐτὴ ἡ δύναμι στὸ ἔργο τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ; Ἐφ' ὅσον ὅπωςδήποτε χρειάζεται ἡ θυσία τῆς ζωῆς, εἶναι ἀσφαλῶς προτιμότερο νὰ τὴ δώσῃ κανεὶς γιὰ τὰ ἀδέλφια του, παρὰ νὰ τὴ φυλάξῃ γιὰ τὸ σφαγεῖο. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀπλὴ καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ μᾶς δηγήσῃ στὴ διαμόρφωσι τοῦ μέλλοντος. Ἡ πραγματικότης τοῦ πολέμου δὲν θὰ λείψῃ, παρὰ μόνον ἂν ἀντικατασταθῇ μὲ τὴν πραγματικότητα τῆς ὑπῆ-

ρεσίας σέ ένα ήρωϊκό ιδεώδες, πού θά αντικαταστήση τήν άκαρπη θυσία στόν πολεμικό Μολώχ. Για τήν πραγμάτωσι όμως τοῦ ιδεώδους αὐτοῦ δέν φτάνουν μονάχα σχέδια ἐπάνω στό χαρτί, ἤ εἶναι ἰδαιολιστικῶς οὐμανισμός, ἀλλά χρειάζεται μιὰ πραγματικὴ πνευματικὴ ἐπανάστασι. Γιατί ὅλα αὐτὰ προϋποθέτουν τὸ ζῦγνημα μέσα στό πνεῦμα, τῆς ἐννοίας τοῦ κοινοῦ καλοῦ τῆς πολιτισμένης κοινωνίας. Τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου μονάχα μπορεῖ νὰ φέρη τήν πνευματικὴ αὐτὴ στροφή, καὶ μαζί μ' αὐτὴν τὴν λύσι τῶν τεραστίων προβλημάτων, μὲ τὴν παγκόσμια ἔντασί τους, πού καθὼς προέβλεπε ὁ Maritain (καὶ πόσο δίκυρο εἶχε!) θά συνεχλόνιζαν ἐπὶ πολλὰ χρόνια μετὰ τὴ λήξι τοῦ πολέμου τὴν ἀνθρωπότητα. "Ἰστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια σοβαρὴ διαπίστωση ὁ κόσμος βγαίνει ἀπ' τὴν οὐδετερότητα. Πρέπει ὄχι μόνον τὰ άτομα, ἀλλὰ καὶ οἱ λαοὶ νὰ πάρουν θέσι ἀπέναντι τοῦ Εὐαγγελίου.

Πρέπει νὰ ἀποφασίσουν ἂν θά ἐξακολουθήσουν ξένοι πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας γιὰ νὰ φέρουν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τὸ μέλλον τους πρὸς κοινοῦργια ἀδιέξοδα, ἢ ἂν θά ἀποδεχθοῦν τὸ ἠρωϊκὸ ιδεώδες τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἐνὸς πολιτισμοῦ δηλαδὴ χριστιανικοῦ «στὴν ἔμπνευσι καὶ στὴν πρᾶξι, πού ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἱστορικὸ κλίμα τῶν καιρῶν μας». Μόνον μέσα στὴ δουλειὰ γιὰ ἓνα τέτοιο πολιτιστικὸ ἰδανικὸ ἔμπνευσμένο ἀπὸ τὴν ἠρωϊκὴ ἀγάπη θά κατορθώσῃ ὁ βασανισμένος ἄνθρωπος τοῦ σήμερα, νὰ διασώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξία, τὸ δίκαιο καὶ ὅλες τίς ἄλλες ἐκεῖνες ἀξίες, πού ὁ πόλεμος μᾶς ἔκανε τόσο αίσθητὴ τὴν ἔλλειψί τους καὶ ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τους. Ἔτσι ἢ ἐλευθερία, μιὰ ἀπ' τίς ἀξίες αὐτὲς πού ὁ μοντέρνος ἄνθρωπος ὑπολογί-

ζει περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλη, δέν θά ἐπιζήσῃ ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ χριστιανικὸ πολιτισμὸ. Γιατί ἢ ἐλευθερία ἢ ἐξωτερικὴ δέν εἶναι ἀνεξάρτητὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐλευθερία, τὴν πνευματικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία, τὴν πνευματικὴ δηλαδὴ πραγματοποιήσει τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ. Ἡ κατάκτησι τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐλευθερίας δέν μποροῦν παρὰ νὰ συμβαδίζουσιν. Ἡ σύγχρονη κοινωνία βρίσκεται σήμερα σὲ κρίσι ἀκριβῶς γιατί παρεγνώρισε τὴν ἐννοια τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ἡ δημοκρατία βγήκε ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα, καὶ «ἢ ὄθησι γιὰ τὴ δημοκρατία ἐμφανίστηκε στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία σάν ἐκδήλωσι τῆς χριστιανικῆς ἐμπνεύσεως, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ προσκαιροῦ». Μὲ τὴν ἄρνησι όμως τῆς ἐμπνεύσεως αὐτῆς ἢ δημοκρατία «χάνει τὴν πίστι τῆς στὸ ζωτικὸ τῆς ἀξίωμα καὶ στὲς ἀλήθειες πού ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῆς».

Πρὸς τὸ ἴδιο ναυάγιο φέρονται καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἰδανικὰ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου γιὰ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, παγκόσμια εἰρήνη κλπ., γιατί ὅλα αὐτὰ ἔμπνευσι καὶ πηγὴ τους ἔχουν τὸ Εὐαγγέλιο, ἐνῶ ἢ ἀνθρωπότητα τῶν τελευταίων αἰώνων ζήτησε νὰ τὰ στηρίξῃ «ἐπάνω σὲ μιὰ φιλοσοφία, πού ξεχνούσε ἢ ἦταν καθαρὰ ἐχθρικὴ πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ἔμπνευσι». Οἱ ψευδοϊδεολογίες τοῦ ἀπανθρώπου ἀθεϊσμοῦ, παράσιτα ὀλέθρια, κατέστρεψαν τίς ζωτικὲς δυνάμεις τοῦ πνεύματος ὀδηγώντας στὸ μηδέν «θησαυροὺς δλόκληρους ἀπὸ εὐγενικὲς τάσεις καὶ προσπάθειες, κοινωνικὲς πραγματοποιήσεις πού ἔγιναν δυνατὲς πολλὲς φορές μὲ θυσίες ἠρωϊκῆς, ἀκριβῶς γιατί ἀπέτρεψαν τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησι ἀπὸ τίς ὑπέρτερες πραγματικότητες πού δίνουν ἀξία στόν ἄνθρωπο

καί γαλθανίζουσι τὴν τάσιν τοῦ γένους μας πρὸς μίαν δικαιότερον τάξιν».

«Δὲν θὰ μπορέσωμε τίποτε νὰ καταλάβωμε», γράφει ὁ Maritain, «ἀπὸ τίς μάστιγες ποὺ μᾶς πλήττουν σήμερα, ἂν δὲν νοιώσωμε, ὅτι πληρώνομε μιά ἐσφαλμένη φιλοσοφία τῆς ζωῆς, ποὺ πρόδωκε τίς μεγαλύτερες προόδους τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διαστρέβλωσε μέσα μας τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου». Καὶ παρὰ κάτω. «Οἱ ἰδέες ποὺ πρέπει νὰ καταγγείλωμε, εἶναι ἐκεῖνες ποὺ βασιζονται στὸ ξέχασμα τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ ξέχασμα τοῦ τί εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύσις... Ὅσο αὐτὸ δὲν γίνεται, θὰ ἐμφανίζονται ψευτοπροφήτες καὶ ψευτοσωτήρες, ποὺ ταυτόχρονα θὰ ἐκπράξουν, θὰ ὀλοκληρώνουν καὶ θὰ τιμωροῦν τὸ κακὸ ποὺ βρίσκεται αἰῶνες τώρα σὲ δράσιν μέσα στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Τέτοιοι ψευτοσωτήρες θὰ ἐξοντώθουν καὶ θὰ καταστρέφουν τοὺς λαοὺς, ἕως ὅτου νὰ πληρωθῇ τὸ μέτρο τῆς μάστιγος καὶ οἱ λαοὶ νὰ καταλάβουν».

Μιλῶντας παρακάτω γιὰ τίς ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὰ διάφορα ἔθνη, ὁ Maritain ἐκφράζει τὴ γνώμη πὼς εἶναι κατὰ χειρότερον ἀπὸ οὐτοπία νὰ πιστευθῇ ὅτι οἱ λαοὶ θὰ μπορέσουν νὰ ζήσουν καὶ νὰ ἀποτελέσουν μιά κοινωνία πολιτισμένη, ἂν ὁ καθένας τους δὲν θέσῃ στὸν ἑαυτὸ του καὶ δὲν ἀναλάβῃ, τὴν ἐκπληρώσει μᾶς πνευματικῆς ἀποστολῆς. Ἡ ἔθνικὴ κλήσις πρέπει νὰ πάρῃ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ἀνώτερον περιεχόμενο ποὺ τῆς πρέπει. Πρέπει ὁ κάθε λαὸς ποὺ θέλει νὰ ζήσῃ, «νὰ ξεχωρίσῃ στὶς αὐθεντικὰ παραδόσεις του, ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀπελευθέρωσις τῆς ἀνθρωπότητος». Μιά τέτοια κλήσις θέλει καὶ γιὰ τὴν πατρίδα του ὁ Maritain. Ζητᾷ ἀπὸ τὴ Γαλλίαν νὰ κἀνῃ ὥστε ν' ἀκου-

σθῇ ἡ φωνὴ τῆς, ἐμπνευσμένη αὐτὴ τῇ φορᾷ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἀνωτερότητα καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἀρρωστημένο «ὀρθολογισμό».

Ἔργο ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὅλων τῶν χωρῶν, ἀπὸ «τὰ μέλη τῆς μόνῃς ἀληθινῆς καὶ ἀπόλυτης παγκόσμιας κοινωνίας, ποὺ υπερβαίνει ὅλα τὰ ἀνθρώπινα σύνορα καὶ τίς ταξικὰς, φυλετικὰς καὶ ἔθνικὰς διαφορὰς». Οἱ σημερινοὶ χριστιανοὶ πρέπει νὰ δώσουν τοὺς λαοὺς νὰ καταλάβουν τὴν ἔννοια τῆς σημερινῆς κρίσεως, νὰ προσφέρουν στὴν ἀνθρωπότητα τοὺς θησαυροὺς τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια τους. Ἡ ἱστορικὴ τους εὐθύνη ποτὲ δὲν ὑπῆρξε μεγαλύτερη. Σὰν ἄνθρωποι ποὺ ἀκοῦν τὸ μᾶθημα ποὺ τοὺς ἔδωσε τὸ πέρας ἀπὸ τὴ δοκιμασία, πρέπει νὰ καθάρισουν πρῶτα-πρῶτα τὴν καρδίαν καὶ τὴ σκέψιν τους. Νὰ πάψουν νὰ προτιμοῦν τὰ λόγια ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Νὰ καταλάβουν καλύτερα ὅτι ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ζωτικὸ χριστιανικὸ, χριστιανικὸ στὴν πράξιν, ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπ' ὅτι εἶναι ἀπλῶς διακοσμητικὸ στοιχεῖον. Νὰ ρίξουν ἀλόγη τὰ τεῖχη μέσα στὰ ὅποια εἶχαν ὡς τώρα ὀχυρωθῇ καὶ νὰ μποῦν στὰ κατὰβαθα τοῦ κόσμου, ὑπολογίζοντας στὴ δύναμιν τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ἡ δύναμιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλήθειας. Νὰ φέρουν παντοῦ, σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς τὴν μαρτυρίαν τοῦ πνεύματος, τὴν ζωντανίαν τῆς πίστεως. Ταυτόχρονα ὁμῶς, πρέπει νὰ ξεκαθαρισθῇ ἡ χριστιανικὴ προσπάθεια ἀπὸ κάθε οὐτοπιστικὸν χαρακτῆρα. Ὁ χριστιανὸς δὲν ζητεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸν κόσμον σὲ μιά κατάσταση ἀπὸ τὴν ὅποια νὰ ἔχῃ ἐξαφανισθῇ κάθε κακὸ καὶ κάθε ἀδικία... Ρόλος του εἶναι νὰ διατηρῇ καὶ νὰ αὐξάνῃ μέσα στὸν κόσμον τὴν ἐσωτερικὴν τάσιν καὶ τὴν κίνησιν ἀρετῆς καὶ ὁδονηρῆς

ἀπελευθερώσεως, πού ὀφείλεται στήν ἀ-
όρατη δύναμι τῆς ἀλήθειας, τῆς δικαιο-
σύνης, τῆς καλωσύνης καί τῆς ἀγάπης...
Ρόλος πού δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μάταιος
καί χωρὶς καρπούς...».

«Βέβαια δὲν πιστεύουμε», ἀναφέρει σέ
ἄλλο του μηνύμα ὁ Γάλλος φιλόσοφος,
«ὅτι αἴριο κιάλας θά ἐγκαθιδρυθῆ στή γῆ
ὁ παράδεισος. Ἄλλὰ τὸ ἔργο πού ὑπηρε-
τοῦμε καί πού θά πρέπει νὰ συνεχίζουμε
μέ τόσο περισσότερο θάρρος καί ἐλπίδα,
ὅσο κάθε στιγμή θά προδίδεται ἀπὸ τὴν
ἀνθρώπινη ἀσθένεια, πρέπει νὰ ἔχη γιὰ
ἀντικειμενικὸ σκοπὸ ἕναν κόσμον ἀνθρώ-
πων ἐλευθέρων, διαποτισμένο στήν οὐ-
σία του ἀπὸ ἕνα πραγματικὸ καί ζωντανό
Χριστιανισμὸ, ἕνα κόσμον, ὅπου ἡ ἔμ-
πνευσι τοῦ Εὐαγγελίου θά προσανατολί-
σῃ τὴν κοινὴ ζωὴ πρὸς ἕνα ἡρωϊκὸ ἀν-
θρωπισμὸ».

Τὸ βιβλίον τοῦ Maritain μᾶς μεταφέ-
ρει πίσω στὰ τραγικὰ ἐκεῖνα χρόνια,
ὅταν ἡ ἀνθρωπότης ἐνωμένη μπροστὰ
στὸν κίνδυνον τῆς ναζιστικῆς βαρβαρότη-
τος πολεμοῦσε σκεπάζοντας τὸν ἀγῶνα
τῆς μέ τὴν ἐνδοξὴ σημαία τοῦ ἰδανικοῦ.
Τότε, μέσα στὸ κορύφωμα τῆς πολεμι-
κῆς βασιάνου πρόβαλε καί γιὰ τὴν ξένη

πρὸς τὴν χριστιανικὴ ἔμπνευσι μερίδα
τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὄραμα ἐνὸς και-
νούργιου κόσμου. Τὸ χτίσιμό του θεωρή-
θηκε ἀπὸ ἄλλους, χωρὶς ἐξαιρέσι, ὡς τὸ
μόνο ἀντιστάθμισμα ἀπέναντι στὸν κα-
τακλυσιμὸ πῶν θειῶν, τῆς ὀλικῆς καί
πνευματικῆς ἐρημώσεως, καί τὸν μαρτυ-
ρικὸ θάνατον ἑκατομμυρίων ὑπάρξεων.

Σήμερα ὅμως, ἀμέσως μετὰ τὴ λήξιν
τοῦ πολέμου, τὰ ὄνειρα αὐτὰ ἔσθυσαν
γιὰ τοὺς πολλοὺς. Καί μάλιστα, τόσο
περισσότερο ὅσο τὰ διάφορα ρεύματα τῆς
ἐποχῆς ἀποδεικνύονται ἀνίκανα νὰ ἀν-
τιμετωπίσουν τὸ χάος καί νὰ παλαίψουν
μαζὶ του. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, παρ'
ὅλη τὴν πολεμικὴ δοκιμασία, δὲν φαίνε-
ται νὰ ἔχη ἀκόμα καταλάβει κατὰ ἕνα
τρόπον καρποφόρον, πῶς τὰ μεγάλα ὄνει-
ρα, τὰ τόσο ἀναγκαῖα γιὰ τὸ μέλλον
τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν πραγματοποιοῦν-
ται καί δὲν κατοχυρώνονται, παρά μο-
νάχα μέ μεγάλες καί διαρκεῖς θυσίες.
Μόνον ὁ Χριστιανισμὸς, γεμᾶτος ἐλπίδα,
συνεχίζει τὸν χαρούμενον ἀγῶνα του γιὰ
ἕνα εὐτυχημένον μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ,
γιατί φέρνει μέσα του αὐτὴ τὴ δύναμι
τῆς θυσίας, ἀπόρροια τῆς πίστεως σέ
μιά ἄπειρα μεγάλη, αἰώνια ἀποστολή.

Δ. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ

«Χῶρος καὶ πνεῦμα» (Space and Spirit), εἶναι τὸ θέμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται ὁ καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Sir Edmund Whittaker εἰς τὸ τελευταίως κυκλοφορήσαν βιβλίον του⁽¹⁾, διὰ τὸ ὁποῖον ἤδη ἔγραψαν αἱ «Ἀκτίνες» (1947 σ. 377) σύντομον βιβλιοκρισίαν. Ἄλλ' ἢ προσωπικότης τοῦ συγγραφέως ἀφ' ἐνός καὶ ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀναπνευσσομένου ζητήματος ἀφ' ἑτέρου ἐπιβάλλουν νὰ δώσωμεν ἐδῶ σήμερον μίαν εὐρύτεραν περίληψιν.

Ὁ καθηγητὴς Sir E. Whittaker ἐγκύψας ἐπὶ δεκαετίας ὁλοκλήρους καὶ μὲ ὅλως ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα, εἰς τὴν μαθηματικὴν ἔρευναν καὶ εἰς τὰς πολλαπλᾶς ἐφαρμογὰς καὶ ἐπεκτάσεις τῆς, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχῃ δύο πράγματα. Νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς γνώσεως καὶ νὰ συνδέσῃ ἀρμονικῶς μαθηματικὸν καὶ φιλοσοφικὸν στοχασμὸν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς παρουσιάζει τὸ ἔργον τοῦ «χῶρος καὶ πνεῦμα».

Δίδων ὁ συγγραφεὺς ἐξήγησιν τοῦ περιεχομένου, γράφει ὅτι τοῦτο περιλαμβάνει θεωρίας περὶ τοῦ Σύμπαντος καὶ μελέτην τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι πείθουν περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου εἶναι σειρά διαλέξεων, τὰς ὁποίας ὁ σ. δὲν τὰς ἔκαμε μόνον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιφέρῃ μίαν «συνδιαλλαγὴν» μεταξὺ ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς δημιουργίας. Ἠθέλησεν ἀντιθέτως, νὰ

ἀποδείξῃ, «ὅτι ἡ βαθύτερα κατανόησις τῆς φύσεως τοῦ ὕλικου Σύμπαντος, ἡ ὁποία κατορθώθη μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις, ἤνοιξε νέας ἀπόψεις καὶ δυνατότητας, πρὸς συνηγοροῦν μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν» (σελ. 135).

Ὁ ἐπιστήμων ἀντιμετωπίζει σήμερον τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας τὴν ὁποῖαν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἢ ἀπόδειξις μιᾶς προτάσεως ἢ ἀκριβέστερον ἡ σημασία, τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ προσλάβῃ ἡ νοητικὴ ἐργασία, μὲ τὴν ὁποῖαν προσπαθεῖ νὰ διαλευκάνῃ ἓνα ζήτημα. Καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, εἰς τὴν σύγχρονον φιλοσοφικὴν σκέψιν, ἔχουν διαλευκανθῆ πολλά πράγματα, πρὸ ἄλλοτε ἦσαν συγκεχυμένα. Διότι ἡ σημασία τῆς ἀποδείξεως καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποδείξεως μιᾶς προτάσεως διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ πεδίου εἰς πεδίου τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ θεωρεῖται σήμερον στοιχειῶδες σφάλμα νὰ θέλῃ νὰ ἀναμίξῃ κανεὶς μαθηματικὴν, ἱστορικὴν, φυσικὴν, μεταφυσικὴν κλπ. ἀπόδειξιν. Κατὰ συνέπειαν, ὅταν εὕρισκόμεθα ἐνώπιον ἐνός μεγάλου μεταφυσικοῦ προβλήματος, ὅπως τὸ προκειμένον, τὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, δὲν ἡμποροῦμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν π.χ. «γεωμετρικὰς ἀποδείξεις», ὅπως διὰ τὴν ὑπαρξίν φερ' εἰπεῖν τοῦ «τετραδιαστάτου» χώρου. Ὁχι δὲ μόνον κατὰ τὴν ἀπόδειξιν, τοιοῦτου προβλήματος, ἀλλὰ ἤδη κατ' αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ προβλήματος, εἰσάγεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πίστεως καὶ ἀναγκάζεται νὰ μεταχειρισθῇ μεθόδους, βασιζομένας εἰς τὴν πίστιν. Καὶ τοῦτο γίνεται ἐν προκειμένῳ, εἴτε κανεὶς

(1) E. D. Whittaker: Space and Spirit, London 19'6 p. p. 149.

δέχεται, είτε αρνείται τὸν Δημιουργόν. Εἰς τὸ σημεῖον, δηλαδή, αὐτὸ τὰ πράγματα δὲν ἐλέγχονται καὶ δὲν ἀποδεικνύονται διὰ τῆς φυσικῆς θεωρήσεως, ὄχι διὰ κανένα ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διότι λείπει τὸ ὄργανον μέσα εἰς τὸν νοῦν μας. Καὶ αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον εἰς μεταφυσικά ζητήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς καθαρῶς μαθηματικά, εἰς τὰ ὅποια χρειάζεται ἡ σύνθεσις γνώσεως καὶ πίστεως.

Ἐδῶ δὲ θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παραπληρώσωμεν τὸν αναγνώστην εἰς τὸ εἰδικὸν ἄρθρον συναργάτου τῶν «Ἀκτίνων»⁽²⁾, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μίαν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ὅλον ἀποδεικτικὸν πρόβλημα. Ἡ κατανόησις τούτου εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νὰ ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς νεωτέρας ἐρεῦνης τοὺς ἀποδεικτικούς συλλογισμούς περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὁποίους ἔκαμα καὶ διετύπωσα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἀπὸ τοῦ Σωκράτους μέχρι τῶν κατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μετέπειτα θεολογίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Κάντ καὶ τοῦ Leibnitz.

Εἶναι δὲ ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρον, ὅτι οἱ ἀποδεικτικοὶ αὐτοὶ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, καθ' ὃν τρόπον εἶναι δυνατόν διὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν νὰ ἀποδειχθῇ, ἡ ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ, αἱ ἀποδείξεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο νὰ τίθενται εἰς δευτέραν θέσιν διὰ τὸν θεολόγον⁽³⁾, ἀρχίζουν νὰ λαμβάνουν νέαν καὶ ξεχωριστὴν σπουδαιότητα διὰ τοὺς συγχρόνους ἐρευνητὰς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Αὐτὸ τὸ ξεύρουσι ὅσοι ἔχουν ὑπ' ὄψει των τὸ τελευταῖον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Α. C. Μοργγίσοφ Μαν does not stand alone (ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνος του) εἴτε ἀ-

πὸ τὸ πρωτότυπον, εἴτε ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα πού ἐδιαβάσθη εἰς τὸ Reader's Digest εἴτε ἀπὸ τὸ ἄρθρον πού ἐδημοσιεύθη πρὸ τινῶν μηνῶν εἰς τὰς «Ἀκτίνας» (τεῦχος Φεβρουαρίου 1947 σ. 72 ἐπ.) μετὰ τὸ τίτλον «γιατὶ ἕνας ἐπιστήμων πιστεύει στὸ Θεό». Ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπαναλαμβάνει, εἰς τὸ βιβλίον αὐτό, ἐν ἔτει 1947, τὰς κλασικὰς ἀποδείξεις περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, μολοντί αὐτὸς ἐξεκίνησεν ἀπὸ ἐντελῶς ἄλλην ἀφετηρίαν, ὄχι ἀπὸ τὸ μοναστηριὸν τοῦ Ἀνσέλμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ σύγχρονον «Labor» τοῦ φυσικοῦ.

Αὐτὰς τὰς ἀποδείξεις, μετὰ ὅλον τὸν μαθηματικὸν λογισμόν, πού ἐνισχύει τὸν στοχασμόν τοῦ φιλοσόφου, πραγματεύεται ἤδη καὶ ὁ Whittaker εἰς τὸ βιβλίον του τοῦ «Χῶρος καὶ πνεῦμα». Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κοσμολογικὴν ἀπόδειξιν πού εἶχε διατυπώσει ὁ Ἀριστοτέλης, ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ κίνησιν, ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην ἔχει τὴν ἀρχικὴν Αἰτίαν τῆς (ἀνάγκη γὰρ πᾶν τὸ κινούμενον ὑπὸ του κινεῖσθαι), καὶ τὴν χαρακτηρίζει ὡς ἀπόδειξιν ἐκ τῆς κινήσεως, διακρίνων αὐτὴν ἀπὸ τὴν κοσμολογικὴν ἀπόδειξιν, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ Leibnitz, σπριζομένην κυρίως ἐπὶ τῆς αἰτιότητος.

Ἰδιαίτερος ἀπασχολεῖ τὸν Whittaker ἡ τελολογικὴ ἀπόδειξις, τὴν ὁποῖαν ἀντιλαμβάνεται κυρίως ὡς ἀπόδειξιν ἐκ τῆς καταληκτικῆς ὄντως τάξεως (from order), ἡ ὁποία διέπει τὸ Σύμπαν, καὶ ἡ ὁποία, ἄλλως τε, δίδει τὴν δυνατότητα νὰ ὑπάρξουν φυσικαὶ ἐπιστήμαι. Εἶναι ἡ ἀπόδειξις τὴν ὁποῖαν εὗρισκόμεν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Σωκράτους φιλοσόφους, εἰς αὐτὸν τὸν Σωκράτην καὶ, κατ' ἐξοχὴν, τὸν Πλάτωνα. Τὴν ἰδίαν μέθοδον χρησιμοποιοεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ

(2) Γ. Ἀριστοδοῦλου: Τὸ ἀποδεικτικὸν πρόβλημα, «Ἀκτίνες» 1945 σ. 11.

(3) Βλ. π.χ. τὴν δογματικὴν τοῦ Ἀνδρότσου, σ. 37.

Δαμασκηνός και ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶτος και εἶναι σεβαστὴ και ἀπὸ τὸν Κάντ. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Whittaker, ἡ ἀπόδειξις αὐτὴ εἶναι ἡ ἰσχυρότερα, μάλιστα κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, ὅποτε ἐμελετήθη περισσότερο ὁ φυσικὸς κόσμος, ὑπὸ διακεκριμένων και πολυαριθμῶν ἐρευνητῶν. «Ἀναγνωρίζομεν τώρα, γράφει (σ. 128), πολὺ πληρέστερον ἀπὸ τοὺς προγόνους μας, ὅτι ὑπάρχει μία τάξις, ἓνα σύστημα, μία διαρροῦμις, μία προσαρμογὴ εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα και εἰς τὰς μεταξὺ των σχέσεις. Τὸ μάτι π. γ. εἶναι ἐκτάκτως ὀργανωμένον και προσηρμοσμένον διὰ τὴν ὄρασιν. Ἐφ' ὅσον γίνεται λόγος περὶ τάξεως, ἡ γνώσις μας εἶναι ἐκτάκτως μεγαλύτερα ἀπὸ ὅ,τι ἦτο κατὰ τὸν ἸΓ' αἰῶνα, διότι ἔχομεν ἐπιτύχει τὴν ἀντίληψιν τῆς μαθηματικῆς πλοκῆς, ἡ ὁποία πλαισιώνει ὁλόκληρον τὸ Σύμπαν. Ὁ κόσμος εἶναι ἓνα σύστημα, εἰς τὸ ὅποιον ἡμποροῦν νὰ γίνονιν προβλέψεις, εἶναι ἓνας κόσμος και ὄχι ἓνα χάος. Τὰ γεγονότα, πὸν ἀποκαλύπτονται διὰ τοῦ πειράματος, ἔχουν τὸν χαρακτῆρα τῆς λογικότητος. Τὰ Μαθηματικά, τὰ ὁποῖα εἶναι ἓνα σύστημα ἐφηρμοσμένης σκέψεως, ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς λύσεως τῶν ἐπιμάχων προβλημάτων τῆς Φυσικῆς. Καὶ συμπεραίνει, ὅτι «ἡ ἐπὶ τῆς τάξεως τοῦ κόσμου στηριζομένη ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, εἶναι περισσότερο π λ ῆ ρ ης, περισσότερο κατανοητὴ και περισσότερο μεγαλοπρεπὴς, παρ' ὅ,τι ἦτο κατὰ τὸν ἸΓ' αἰῶνα».

Μὴ προβάλλῃ κανεὶς τὴν ἀπορίαν διατί εἰς τὴν Α ἢ Β περιπτώσιν δὲν φαίνεται ἡ σκοπιμότης. Ἀπλούστατα, μετὰ τὴν θέσωμιν τὴν ἐρώτησιν, ὁμολογοῦμεν ὅτι παντοῦ ὑπάρχει τάξις και τέλος, σκοπός. Καὶ ζητοῦμεν νὰ ἴδωμεν τὴν ἴδιαν τάξιν και εἰς τὴν μεμονωμένην περίπτω-

σιν εἰς τὴν ὁποίαν «φαίνεται» ὅτι δὲν ὑπάρχει. Ἀλλ' αὐτό, ἀκριβῶς, μᾶς λέγει ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμων. Ὅτι, δηλαδὴ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, παρουσιάσθη και παρουσιάζεται πλοῦσία και μεγαλειώδης ἡ τάξις εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ἐνῶ ἐξ ἄλλου περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον αἱ περιπτώσεις τῆς «φαινομενικῆς» ἀταξίας.

Τὸ συμπέρασμα τῆς ὄλης μελέτης τοῦ καθηγητοῦ Whittaker εἶναι τοῦτο: Ὅτι αἱ νεώτερα ἀθεωρία περὶ τῆς συστάσεως τοῦ κόσμου, ὅπως εἶναι ἡ κ β α ν τ ι κ ῆ θ ε ω ρ ι α, ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος τοῦ Einstein και αἱ ἄλλα πρόοδοι τῶν Μαθηματικῶν και τῆς Κοσμολογίας, μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ πεπερασμένου τοῦ παρελθόντος χρόνου και εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δ η μ ι ο υ ρ γ ι α ς. Τὰς ἀντιλήψεις αὐτάς, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ἡ Βίβλος ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας, ἔρχεται νὰ τὰς πιστοποιήσῃ και νὰ τὰς ἀναγνωρίσῃ και ἡ σημερινὴ θετικὴ ἐπιστήμη.

Τὸ διεθνὸς φήμις περιοδικὸν Nature, ἀναλθον τὸ ἔργον τοῦτο, γράφει: «Ἐκεῖνοι πὸν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς τάσεις τῶν συγχρόνων φυσικῶν θεωριῶν ἐν σχέσει μετὰ τὰ ὕψιστα και ἔσχατα προβλήματα, θὰ εὑρουν μεγάλην ἀξίαν εἰς τὸ πρωτότυπον και διανυέστατον αὐτὸ βιβλίον». Ἀκόμη και οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Whittaker ἀναγκάζονται εἰς τὸ τέλος νὰ ὁμολογήσουν, ὅτι τὸ βιβλίον του «θὰ διαβασθῇ και θὰ ξαναδιαβασθῇ με αὐξανόμενον ἐνδιαφέρον και θὰ ἐξαχθοῦν ἀπὸ αὐτὸ πολὺ ἀξιολόγα βοηθήματα, σχετικὰ μετὰ μερικὰ θεμελιώδη προβλήματα, πὸν ἀντιμετωπίζονται εἰς τοὺς σημερινούς καιρούς».

Ὁ καθηγητὴς Whittaker οἶπτε πραγματικὸν πολὺν φῶς εἰς τὰ προβλήματα αὐτά. Καὶ τὸ βιβλίον του πρέπει νὰ μελετηθῇ.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΤΙΔΟΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

I

Τὸ ἄρθρον αὐτό, πού γράφεται ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔργου τῆς Προνοίας, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν χριστιανὴν ἐργάτιδα, τὴν ἐπισκέπτριαν τῆς Προνοίας τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων, πού μὲ τὴν τριετὴ δρᾶσιν τῆς ἔχει προσφέρει πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας εἰς πλῆθος ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ ἔχει συντελέσει εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ των ἐπιπέδου. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εἰπῶμεν ἐδῶ ὅτι ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ ἐργάτις ἔχει συγγράψει μερικὰς φωτεινάς σελίδας τῆς συγχρόνου ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος.

Δὲν περιτεύει ἴσως νὰ λεχθῆ ὅτι διὰ νὰ κατανοηθῆ τὸ ἄρθρον τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχη διαβάσῃ τὸ βιβλίον «Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀγάπης», πού περιγράφει τὸ ἔργον αὐτό. Διότι ὅσα θὰ γραφοῦν ἐδῶ προϋποθέτουν ὡς γνωστὰς τὰς γραμμὰς τοῦ ἔργου πού ἐκτίθενται εἰς τὸ ἀνωτέρω βιβλίον. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν Προνοίας τῶν ἐν λόγῳ Σωματείων, αἱ «Ἀκτίνας» δὲ τὸ ἔχουν ἤδη παρουσιάσει εἰς τοὺς ἀναγνώστας των (1946, σ. 310).

Εἰς τὸ τεύχος τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ Ἰανουαρίου 1945 (σ. 16 ἐπ.) ἐδημοσιεύθη τὸ ἄρθρον τοῦ Τ. Παρμενᾶ «Ἡ γυναῖκα εἰς τὴν κοινωνικὴν Πρόνοιαν». Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτό ἐτίθετο μία ἀπαράιτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπισκεπτρίας εἰς τὸ ἔργον τῆς. Ἐτονίζετο ὅτι ἡ ἐπισκέπτρια, ἡ κοινω-

νικὴ ἐργάτις, πρέπει νὰ ἔχη πνευματικὴν ἐνδοχώραν, νὰ εἶναι ὀλοκληρωμένη προσωπικότης καὶ νὰ θεωρῆ κοινωνικὸν χρέος τῆς καὶ προέκτασιν τοῦ πνευματικοῦ τῆς ἑαυτοῦ τὴν κοινωνικὴν αὐτὴν διακονίαν. Καὶ ὁ ἄρθρογράφος κατέληγεν ὅτι «πάλιν εἰς τὸν πολυδοκιμασμένο Χριστιανισμό θὰ καταφύγωμε, ἂν θέλωμε νὰ δώσωμε στὴν κοινωνικὴ πρόνοιαν τὴν δυνατότητα νὰ μὴν κάμῃ μπαλώματα στὶς μεγάλας ἀνάγκας, ἀλλὰ νὰ θεραπεύῃ τίς κοινωνικὰς πληγὰς».

Τὴν ἰδίαν, περίπου, ἐποχὴν πού ἐδημοσιεύετο τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἤρριζε τὸ ἔργον τῆς Προνοίας τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων «ὁ Ἄπ. Παῦλος». Ἡ ἐπισκέπτρια τοῦ ἔργου αὐτοῦ, πού ἐξεκίνησε διὰ νὰ κάμῃ πρᾶξιν τὰ ἰδεώδη αὐτά, εὗρηκεν εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ ἄρθρου τὴν καθοδηγητικὴν γραμμὴν. Εἰς τὰς ἰδίας γραμμὰς ἐθάσισε καὶ τὸ ἔργον τὴν ὄλην προσπάθειάν του ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐπισκεπτρίας. Βάσει δὲ αὐτῶν διὰ τῆς συστηματικῆς ἐπεξεργασίας τῶν δεδομένων τῆς πείρας διεμόρφωσε τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς θεωρητικῆς θεμελιώσεως τοῦ ἔργου ὡς πρὸς τὴν θέσιν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν τῆς ἐπισκεπτρίας, ὡς φορέως τοῦ πνεύματος τοῦ ἔργου καὶ ὄργάνου πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Εἶναι ὁμως ἀναγκαῖον νὰ δώσωμεν προκαταβολικῶς μερικὰς γενικὰς ἐπεξηγήσεις περὶ τῆς ἐπισκεπτρίας τῆς Προ-

νοίας τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων.

Ὁ τύπος τῆς ἐπισκεπτρίας τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων εἶναι κάτι τὸ ἰδιότυπον. Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ τύπου τῆς ἐπισκεπτρίας ποῦ παρεκολούθησεν ὀρισμένην σχολὴν καὶ ἐφωδιάσθη μὲ τὸ δίπλωμα τῆς ἐπισκεπτρίας. Ὅχι διότι ὁ τύπος αὐτὸς ὑστερεῖ ἔναντι τοῦ τύπου τῆς ἐπισκεπτρίας μας. Γνωρίζομεν διὸ ὑπάρχουν ἀξιόλογοι προσπάθειαι ποῦ ἀποβλέπουν εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν εἰδικεύσιν ἐπισκεπτριῶν δι' ὀρισμένους κοινωνικοὺς σκοποὺς. Ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι ἐντελῶς ἄλλο πρᾶγμα. Ἡ ἐπισκέπτρια τῆς Προνοίας εἶναι ὁ τύπος τῆς «νοικοκυρᾶς», ὁ τύπος τῆς Χριστιανῆς μητέρας, ποῦ δὲν εἶχε βγῆ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς καὶ δὲν ἐγνώριζε τί θὰ εἴπῃ κοινωνικῆ ἔργασίᾳ καὶ ὅμως μὲ τὸ ἐφόδιον τῆς πίστεως καὶ μὲ τὴν κατάλληλον καθοδήγησιν εὗρηκε τὴν θέσιν τῆς μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν, ὡς κοινωνικῆ ἐργάτις. Καὶ χωρὶς νὰ ὑστερῇ εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ σπιτιοῦ, ἐξοικονομεῖ χρόνον καὶ διαθέτει τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ τοὺς ἰδικούς τῆς ἀκόμη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πλησίον.

II

Καὶ τώρα, πρὶν παρακολουθήσωμεν τὴν ἐπισκέπτριαν εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς, εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νὰ καθορίσωμεν τί ἐννοοῦμεν μὲ τὸν ὄρον «Πρόνοια». Τὸν ὄρον αὐτὸν δὲν τὸν χρησιμοποιοῦμεν μὲ τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν ποῦ γενικῶς χρησιμοποιεῖται. Μὲ τὸν ὄρον «Πρόνοια» ἐννοοῦμεν τὴν ολοκληρωμένην ἀγάπην, τὴν «ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν πλησίον». Δύο εἶναι, λοιπόν, τὰ βασικά στοιχεῖα: Πρῶτον ἐπιστροφή. Δηλαδή νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν μας πρὸς τὸν συνάνθρωπόν μας νὰ τὸν προσέξωμεν, νὰ τὸν ἰδοῦμε σὰν ἰδικόν μας, σὰν οικιακόν μας. Δεύτερον. Νὰ τὸν

ἰδοῦμε σὰν προσωπικότητα καὶ νὰ αἰσθανοῦμε νὰ μιλήσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ὁ σεβασμὸς ποῦ φερίεται εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ βασικὸν στοιχεῖον τῆς Προνοίας εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀντιμετώπισίς τῆς μὲ βάσιν τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Αὐτὴ μόνον εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρῃ εἰς τὸν καθένα μας τὴν στροφὴν αὐτὴν καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἰδοῦμε τὸν πλησίον μας ὅχι μόνον ὡς σῶμα μὲ τὰς ὕλικας του ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ ὡς ψυχὴν. Μία τέτοια ἀντιμετώπισις μᾶς ἀνυψώνει εἰς ἕνα ἀνώτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ, ποῦ μᾶς βοηθεῖ νὰ ἰδοῦμε τὸν ἄλλον μακρὰν ἀπὸ κάθε κοινωνικὴν προκατάληψιν. Καὶ τότε ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη εἰς τὴν ἔμπρακτον μορφήν τῆς μᾶς φέρει εἰς μίαν ἀληθῆ ψυχικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν συνάνθρωπόν μας.

Χωρὶς λοιπὸν χορηγήσεις, καὶ κεφάλαια, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος ποῦ «κυτᾶ τὴν πέτρα καὶ τὴν κάνει νὰ ξεπετᾷ τὸ νόημα τῆς ζωῆς», ἔρχεται ἡ Πρόνοια νὰ βοηθήσῃ τὸν σημερινὸν βασανισμένον ἄνθρωπον νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τῆς λυτρώσεως. Ἐρχεται κοντὰ του διὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ νὰ εὕρῃ τὴν πνευματικὴν τακτοποίησιν τῆς ζωῆς του, ποῦ θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ λύσῃ καὶ ἀπλουστεύσῃ τὰ προβλήματα του καὶ τὰς δυσκολίας του.

III

Ἄς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν ἐπισκέπτριαν εἰς μερικὰς ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς δράσεώς τῆς. Ἄς τὴν ἰδοῦμε ἀπὸ κοντὰ πῶς ἀντιμετωπίζει τὰ προβλήματα τῆς, πῶς αἰσθάνεται τὴν ἀποστολήν τῆς, πῶς βλέπει τὸν βοηθούμενον, πῶς ἔρχεται εἰς ἐπαφήν μὲ τὴν δυστυχίαν καὶ πῶς βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς του.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἡ ἐπισκέπτρια εἶναι

ὁ ἄνθρωπος ποῦ πιστεύει ὅτι ἀξίζει εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν νὰ δώσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς, νὰ ἀφιερῶσθαι κάθε δυνατότητα ποῦ ἔμπορεῖ νὰ ἀναπτύξῃ εἰς ἐξοικονόμῃσιν χρόνου, κόπου, θυσιῶν. Δηλαδή πιστεύει εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς. Αἰσθάνεται νὰ μιᾶ βαθεῖα μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἢ ἀπαίτησις τῆς κοινωνίας νὰ ἰδῇ ζωντανὸν καὶ ἐμπρακτον τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης. Καὶ ξεκινᾷ μὲ τὴν πίστιν ὅτι εἰς τὸν δρόμον τῆς θὰ εὕρῃ πολλοὺς ποῦ θὰ τὴν ἀκολουθήσουν, διότι ἡ κοινωνία πιστεύει μὲν ὅτι μόνον ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον μπῆ εἰς τὴν ζωὴν τότε θὰ ἀνατεῖλουν καλύτερα ἡμέραι, ἀλλὰ στέκει μὲ κάποιαν διστακτικότητα. Περιμένει ἕνα ξεκίνημα.

Καὶ νά, ἡ ἐπισκέπτρια πρωτοπόρος, ἐργάτις τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ξεκινᾷ εἰς μίαν δημιουργικὴν ἀποστολὴν μὲ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως καὶ μὲ ἐφόδιον τὴν ἀγάπην. Καὶ ἐργάζεται, ἐργάζεται μὲ δὺς τὰς δυνάμεις, καὶ ὑποβάλλεται εἰς κάθε θυσίαν διὰ νὰ αἰσθανθῇ ἡ κοινωνία τὴν εὐεργετικὴν δύναμιν τῆς ἐφηρμοσμένης χριστιανικῆς ἀγάπης. Κινητοποιεῖ τὸ πᾶν. Ἐπιπᾶ ἐνδιαφέροντα εἰς τὴν ψυχὴν κάθε ἀνθρώπου μὲ τὸν ὅποιον ἐπικοινωνεῖ καὶ ἀξιοποιεῖ εὐγενεῖς διαθέσεις. Καθοδηγεῖ, ἐμπνέει, δημιουργεῖ δυνατότητας δι' ἔργα εὐποιίας. Γίνεται ὁ σύνδεσμος τοῦ ἀδυνάτου μὲ τὸν ἱκανὸν νὰ βοηθήσῃ, τοῦ ἀπόρου μὲ τὸν εὐπορον, τοῦ ἀδικουμένου μὲ τὸν προστάτην τοῦ δικαίου, τοῦ ἀρρώστου μὲ τὸν ἰατρὸν. Παντοῦ ἐργάζεται διὰ νὰ μεταδίδῃ τὸ πνεῦμα τῆς Προνοίας καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε εὐκαιρίαν διὰ τὴν ἐμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης.

Ἡ ἐπισκέπτρια ἔχει σαφῆ συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς τῆς. Πιστεύει ὅτι, ἂν δὲν μιλήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν κάθε ἀνθρώπου τὸ πνεῦμα τῆς Προνοίας, δὲν ὑπάρ-

χει ἐλπίς διὰ μίαν ὀριστικὴν στροφὴν. Καὶ δι' αὐτὸ σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν καλλιέργειαν «συνειδησεως Προνοίας». Διότι τότε θὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς, ἡ καλλιέργεια ἀληθοῦς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ κοινωνικῆς συνεργασίας. Δι' αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἔργον τῆς ὡς ὑπόθεσιν ὀρισμένων ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐργάζεται διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν Πρόνοιαν ὑπόθεσιν ὁλοκληροῦ τῆς κοινωνίας. Ἐνδιαφέρεται νὰ κινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ δημιουργῇ εὐνοϊκὰς συνθήκας, ὥστε νὰ κυκλοφορῇ τὸ καλὸ μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν, ὡς ἐκδήλωσις ἀναρρώσεως τῆς κοινωνίας, ὡς προάγγελος μιᾶς κοινωνίας, τῆς κοινωνίας τῆς αὔριον, ποῦ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη θὰ τὴν ἔχῃ ἀνυψώσει εἰς ἕνα ἄνωτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ.

IV

Αἱ ἀνάγκαι τῆς οἰκογενείας, αἱ θλίψεις καὶ αἱ δοκιμασίαι τῆς ζωῆς, αἱ ἀσθένειαι καὶ γενικῶς κάθε δυσχέρεια ποῦ συναρτᾷ εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἡ οἰκογένεια, μιλοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἐπισκεπτρίας, ὅπως τὰ ἀτομικὰ τῆς προβλήματα. Εἶναι αἱ εὐκαιρίαι ποῦ θὰ ἐκδηλώσῃ ἐμπρακτα τὸ ἐνδιαφέρον τῆς καὶ κατὰ τρόπον ποῦ θὰ αἰσθανθῇ ἡ οἰκογένεια ὅτι ἡ χαρὰ τῆς εἶναι καὶ χαρὰ δικῆ τῆς καὶ ἡ λύπη τῆς δικῆ τῆς λύπη. "Ὅλα αὐτὰ ὁμοῦς ὑπὸ μίαν προοπθεσιν. "Ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῆς οἰκογενείας, τόσον ἐκεῖναι τὰς ὁποίας εἶναι εἰς θέσιν ἡ οἰκογένεια νὰ διακρίνῃ, ὅσον καὶ ἐκεῖναι τὰς ὁποίας δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ, θὰ ἀξιολογηθοῦν καὶ θὰ ἱεραρχηθοῦν, κατὰ τρόπον ποῦ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὁ βαθύτερος σκοπὸς τοῦ ἔργου.

Ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς βασικὰς γραμμάς τῆς Προνοίας. Διότι τὸ πρόβλημα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου δὲν

εἶναι πρόβλημα ὕλικῶν μόνον βελτιώσεων τῶν ὄρων διαδιώσεως. Αἱ ὕλικαι βελτιώσεις μποροῦν νὰ ἔλθουν καὶ μέλιστα κατὰ τρόπον μόνιμον, μὲ μίαν καλὴν πνευματικὴν τακτοποίησιν τῆς ζωῆς (1). Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου ὡς βάσιν ἔχει τὴν ἱεραρχικὴν ἐξάρτησιν τοῦ σώματος ὡς ὄργανου τοῦ πνεύματος.

Ἡ πείρα τοῦ ἔργου ἀπέδειξεν ὅτι, ἀν δὲν εἰσχωρήσῃ κανεὶς εἰς τὸ βάθος τῆς πραγματικότητος διὰ νὰ ἀνεύρῃ ἔκει τὰ βαθύτερα αἷτια καὶ νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν θεραπείαν των, ὄχι μόνον δὲν ἐπιτυγχάνει μίαν μόνιμον βελτίωσιν ἀλλ' ἀπεναντίας ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ πρόξενος κακοῦ ἀντὶ καλοῦ. Ὅταν τὰ αἷτια παρὰ μόνον, μόνον αἱ μορφαὶ τῆς δυστυχίας θὰ ἀλλάσσουν· θὰ θεραπεύεται ἢ μία ἀνάγκη, διὰ νὰ παρουσιάζεται ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον διάστημα μία ἄλλη, ὑπὸ ἄλλην μορφήν.

Δι' αὐτὸ ἡ ἐπισκέπτρια δὲν στέκεται εἰς τὸ φαινόμενον. Προχωρεῖ εἰς τὸ βάθος. Ζητεῖ τὴν αἷτιαν τῆς ὕλικῆς δυστυχίας. Δι' αὐτὸ θλίβεται καὶ λυπεῖται περισσότερο διὰ τὸ ἠθικὸν κατάντημα, ποῦ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀθλιότητα εἰς ὕλικούς δρους διαδιώσεως. Εἰσχωρεῖ εἰς τὸ βάθος τῆς πραγματικότητος καὶ προσπαθεῖ νὰ βοηθήσῃ καὶ τὸν συνάνθρωπόν της νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ διακρίνῃ τὰ πραγματικὰ αἷτια. Καὶ ὑπάρχουν πλείστα περιπτώσεις οἰκογενειῶν, ποῦ ἐνῶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διακρίνουν ζωτικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς των καὶ ἀπησχολοῦντο μὲ ἐντελῶς δευτερευούσης σημασίας ζητήματα, δταν ἐδοθηθήσαν μὲ τὴν κατάλληλον

προετοιμασίαν, νὰ διακρίνουν τὰ βαθύτερα αἷτια, τότε μὲ τὴν καλὴν πνευματικὴν τακτοποίησιν εὐρήκαν, εἰς μίαν ἄρμονικὴν καὶ νοικοκυρευμένην συνεργασίαν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, τὰς δυνατότητας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀντιμετώπισις λοιπὸν τῆς Α ἢ Β ἀνάγκης καὶ ἡ παροχὴ τῶν μέσων βοηθείας διὰ τὴν θεραπείαν αὐτῆς ἀποτελεῖ πρόβλημα θεμελιώδους σημασίας. Ἡ ἀπομόνωσις μιᾶς ἀνάγκης καὶ ἡ μεμονωμένη ἀντιμετώπισις τῆς διευκολύνει βεβαίως τὴν ἄκοπον παροχὴν τῆς βοηθείας, ἀλλὰ δὲν ἐξυπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς τῆς Προνοίας διὰ τὴν ἀληθινὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πνεῦμα τῆς Προνοίας ἀπαιτεῖ τὴν ἐξακρίθωσιν τοῦ συνόλου τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ βαθύτερα τῶν αἷτια, καὶ τὴν ἀξιολόγησιν καὶ ἱεραρχικὴν κατάταξιν των. Τότε, μέσα εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, δύναται νὰ ἐνταχθῇ ἡ ἀντιμετώπισις ἐκάστης συγκεκριμένης ἀνάγκης, κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς Προνοίας.

V

Ἡ Πρόνοια ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν πεποιθήσεών μας καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ζωῆς μας, μεταξὺ τῆς κοσμοθεωρίας μας καὶ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν, εἶναι πολὺ στενωτέραι παρ' ὅσον νομίζομεν. Αἱ πεποιθήσεις μας, αἱ βασικαὶ ἀλήθειαι εἰς τὰς ὁποίας πιστεύομεν, διαμορφώνουν τὴν ζωὴν μας (2). Κατὰ συνέπειαν δταν βλέπωμεν ἕνα ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος δυστυχεῖ διότι θέλει νὰ δυστυχῇ, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπῃ τὰς βασικὰς ἐκείνας ἀντιλήψεις, αἱ

(1) Π. Μελίτη: Τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς μας. «Ἀκτίνες» Ἀγούστος-Σεπτέμβριος 1946 σελ. 261-62.

(2) Δ. Πυργιωτῆ: Ἱστορικὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. «Ἀκτίνες» Σεπτέμβριος 1947 σελ. 392.

ὁποῖαι τοῦ δημιουργοῦν τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς ζωῆς, καθήκον ἀγάπης ἐπιβάλλει νὰ τὸν βοηθήσωμεν νὰ διακρίνῃ τὰ ἀληθῆ αἰτία τῆς δυστυχίας του. Πρέπει λοιπὸν κάθε βοήθειά μας νὰ παρέχεται κατὰ τρόπον ποῦ νὰ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄλλος ὅτι τὴν δύναμιν εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλει τὴν ὑπερνίκησιν τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς του ἡμπορεῖ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ ὡς θεμέλιον καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν του ζωὴν.

Τὸ βαθύτερον νόημα τῆς Προνοίας εἶναι ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις. Καὶ ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις ἀποτελεῖ τὴν εὐγενεστέραν ἐκδήλωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐπισκεπτρίας. Εἰς τὸν ρόλον τῆς αὐτὸν ἔχει νὰ χειρισθῇ ζητήματα λεπτά καὶ δύσλυτα. Ἀλλὰ ἡ καλωσύνη θὰ ἔσχῃ προετοιμάσει τὸ ἔδαφος. Θὰ ἔσχῃ προηγηθῇ ὁ ψυχικὸς σύνδεσμος ποῦ θὰ τὴν ἔσχῃ ἀνυψώσει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ βοηθουμένου.

Τὸ πρόβλημα τῆς ψυχικῆς ἐπιδράσεως εἶναι κυρίως ζήτημα «πρὸσωπιχότητα» τῆς ἐπισκεπτρίας. Ὅσον ἡ ἀγάπη τῆς μιᾶς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἄλλου, τόσο τὸνώνεται τὸ κῦρος τῆς προσωπικότητός τῆς καὶ τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς ἐπιδράσεως προχωρεῖ ἀποτελεσματικῶς. Καὶ ἀκόμη περισσότερον. Ὅσον ἡ ἐπισκέπτρια προβάλλει τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τῆς, τὴν ἰδικὴν τῆς ζωὴν καὶ τὴν ζωὴν τῆς οικογενείας τῆς ὡς ὑπόδειγμα ζωῆς, τόσο ἐμπνέει εἰς τὸν βοηθούμενον τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν προσωπικότητά τῆς. Τότε εἶναι ἔτοιμος νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Νὰ «ἀπαρνηθῇ» τὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ μιᾶν νέαν ζωὴν μὲ νέας ἀντιλήψεις.

VI

Ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω γίνονται πλέον ἀντιληπτὸν ὅτι κεντρικὴν θέσιν μέσα εἰς τὸ ἔργον τῆς Προνοίας παίρνει τὸ πρόσωπον τοῦ βοηθουμένου.

Τὸν βοηθούμενον δὲν τὸν βλέπει ἡ ἐπισκέπτρια ὡς σῶμα μόνον ποῦ ἔχει ὀλικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ ὡς ψυχὴν, ὡς πρὸσωπιχότητα. Ἡ ἀπέναντί του στάσις τῆς δὲν εἶναι στάσις τοῦ φιλανθρώπου ἀπέναντι ἑνὸς προσώπου ἀξίου οἰκτοῦ, ἑνὸς δυστυχοῦς, ἑνὸς ἀποκλήρου τῆς τύχης. Ἀντιθέτως μάλιστα τὸ πρόσωπον τοῦ βοηθουμένου εἶναι σεβαστὸν καὶ τοῦ ἀνῆκει τόσο μεγαλυτέρα τιμὴ, ὅσον αἱ περιστάσεις τοῦ βίου τὸν ἔφεραν εἰς τὸ σημεῖον νὰ αἰσθανθῇ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὴν ἔλλειψιν τιμῆς ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας.

Ὅσον ὁ βοηθούμενος διαπιστώνει ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ τὸν περιβάλλουν μὲ τιμὴν, τόσο αἰσθάνεται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος τῆς Προνοίας. Δέχεται μιᾶν ἠθικὴν τόνωσιν ποῦ τοῦ δίδει νέας δυνάμεις καὶ τὸν βοηθεῖ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν αὐτοπεποίθησίν του διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Ἐκεῖ ποῦ ἐνόμισε ὅτι εἶχε χάσει τὸ παιχνίδι τῆς ζωῆς, τώρα ἀρχίζει νὰ διακρίνῃ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ χάσῃ εἰς τὸν δρόμον ποῦ ἠκολούθησε, διὰ νὰ τὸ κερδίσῃ πλέον ὀριστικῶς ἐπάνω εἰς τὸν ἀληθινὸν δρόμον τῆς ζωῆς.

Καὶ πράγματι, ἡ πείρα τοῦ ἔργου ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἀσκεῖ τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ βοηθουμένου ὁ τρόπος τῆς μεταχειρίσεώς του. Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης μὲ πνευμαλιστικίας μιλοῦν τόσο εἰς τὴν ψυχὴν του, ὥστε συνέρχεται καὶ ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀρχίζει νὰ σκέπτεται ὅτι πρέπει νὰ προσέξῃ τὸν ἑαυτὸν του περισσότερον ἀπὸ πρῖν. Βλέπει τότε καθαρώτερα ὅτι εἶναι ἄξιος καλυτέρας τύχης, καλυτέρου μέλλοντος. Καὶ τότε παίρνει ἄλλην στάσιν ἀπέναντι τῆς ζωῆς καὶ ξεκινᾷ μὲ νέας ἀποφάσεις, μὲ νέον πνεῦμα.

Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπισκέπτριαν βοηθεῖ

ἡ προετοιμασία τῆς διὰ μίαν τοιαύτην στάσιν ἀπέναντι τοῦ βοηθουμένου. Ὅσον τὸν ἀνεβάζει μέσα εἰς τὴν συνειδησὶν τῆς ὡς προσωπικότητα, τόσο ἐγγύτερον εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς Προνοίας. Τότε βλέπει τὰ πράγματα φωτεινότερα καὶ ἀνυψώνεται εἰς ἕνα ἐπίπεδον ἀνωτερότητος, πού τὴν διευκολύνει νὰ ἴδῃ ὅλα ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς προκαταλήψεως. Καὶ τὸ ἔργον τῆς προχωρεῖ πλεόν ἀδίαστα. Ἡ ἀγάπη τῆς ἀκτινοβολεῖ εἰς ὅλην τῆς τὴν πληρότητα. Ὁ βοηθούμενος παίρνει πλεόν τὴν θέσιν πού τοῦ ἀνήκει μέσα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔργου, τὴν θέσιν τοῦ συνεργάτου.

Εἰς ἕνα ἔργον ἀγάπης δὲν εἶναι ἀνεκτὸν νὰ ὑπάρχη διάκρισις βοηθούντων καὶ βοηθουμένων ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ βοηθούμενος στέκει εἰς κάποιο κατώτερον ἐπίπεδον ἀπὸ τὸν βοηθόντα. Πολύ περισσότερο ὁμως ἀποκλείεται νὰ παίρνῃ ὁ βοηθούμενος μονίμως τὴν θέσιν τοῦ παρασίτου μέσα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔργου. Ὅταν ἡ ἀγάπη τῆς ἐπισκεπτρίας μιλήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ προσώπου πού δέχεται τὴν βοήθειαν, ξυπνοῦν μέσα του ἀνάλογα αἰσθήματα πού τὸν παρακινοῦν νὰ προσφέρει καὶ αὐτὸς ἐπὶ ἄλλου πεδίου τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνανθρώπου του. Καὶ τότε ἀνυψώνεται ἀμέσως εἰς τὴν θέσιν τοῦ συνεργάτου.

Ἐνα περιστατικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἔργου, θὰ μᾶς δώσῃ μίαν εἰκόνα ἐκ τοῦ φυσικοῦ, πού θὰ βοηθήσῃ νὰ γίνῃ περισσότερο ἀντιληπτὴ ἡ ἀλήθεια αὐτή. Μία μητέρα, σύζυγος ἐργατικοῦ, μὲ τέσσαρα παιδιά, πού ἐδέχθη τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἔργου, ἐθεώρησε καὶ αὐτὴ χρέος τῆς νὰ κἀνῃ Πρόνοιαν εἰς τὴν γειτονίαν τῆς. Τὴν χήραν μὲ τὰ δέκα παιδιά, πού τὰ ἄφινε μόνα διὰ νὰ «ξενοδουλέψῃ» καὶ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἀ-

παράτητα τῆς συντηρήσεώς των. Καὶ ἔλεγε μὲ μίαν ἀφέλειαν, μὲ μίαν φυσικότητα πού ἐλάμπρυνε περισσότερο τὴν αὐτοθυσίαν τῆς: «Τί νὰ κἀνουν τὰ καθμένα, τὰ πέρνω ἐδῶ μαζὶ μὲ τὰ δικά μου τὰ παιδιά καὶ τὰ προσέχω. Τοὺς ἐτοιμάζω λίγο φαγάκι. Εἴμεθα βλέπεις κι' ἐμεῖς φτωχοί, ἀλλὰ κι' αὐτὴ ἡ καθμένη ἢ χήρα τί νὰ κἀνῃ μὲ τὰ δέκα παιδιά;» Κατὰ ποῖον λοιπὸν κριτήριον ἡμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς βοηθουμένη ἢ μητέρα τῶν τεσσάρων παιδιῶν, ἔταν προσέφερεν εἰς τὸ ἔργον μίαν τόσο σοβαρὰν ὄντως συνδρομὴν πού τὴν ἀναδεικνύει ἕνα πολῦτιμον καὶ ἀνεκτίμητον συνεργάτην;

Τὸ ἔργον τῆς Προνοίας ἔχει νὰ παρουσιάσῃ πολλοὺς τέτοιους συνεργάτας. Εἶναι οἱ καλύτεροι συνεργάται του, διότι εὐρήκαν τὸν δρόμον τῆς συνεργασίας διὰ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεώς τοῦ ἔργου. Ἐρχονται τώρα καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρὰν των νὰ ἐργασθοῦν, διὰ νὰ γίνουσι ὄργανα ἐξυπηρέτησεως τῶν συνανθρώπων των. Μιλοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των πείραν, ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ζωὴν. Αἰσθάνονται βαθειὰ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν συμπόνοιαν, διότι ἡμποροῦν νὰ βεβαιώσουσι τί προσέφερε καὶ εἰς αὐτοὺς ἡ ἀληθινή, ἡ πραγματικὴ, ἡ ἀνιδιοτελεῆς συμπόνοια τῆς ἐπισκεπτρίας πού τὴν ἐγνώρισαν εἰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς των.

VII

Διὰ τὴν παροχὴν οἰασδήποτε βοήθει-
ας τίθεται ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις
ἡ πλήρης γνώσις καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ
ἐκτίμησις τῶν συνθηκῶν τῆς οἰκογενεί-
ακτῆς ζωῆς τοῦ βοηθουμένου. Αἱ ἐπισκέ-
ψεις εἶναι τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου καλ-
λιεργεῖται στενὸς σύνδεσμος μεταξὺ ἐπι-
σκεπτρίας καὶ οἰκογενείας. Ὁ σύνδε-
σμος διευκολύνει τὴν μόρφωσιν ἀσφα-

λοῦς γνώμης περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἠθικῶν αἰτίων. Ἡ ἐπισκεψίς δὲν συνδέεται μὲ τὴν παροχὴν βοήθειας, διότι τότε ὁ κίνδυνος τῆς ὑποκρισίας δυσχεραίνει πολὺ τὸ ἔργον τῆς ἐπισκεπτρίας. Τὸ παιδί τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἢ ἄλλη αἰτία εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς πρώτης ἐπισκέψεως, ἡ ὁποία ἀβίαστα ἐξελλίσσεται εἰς μίαν κοινωνικὴν σχέσιν.

Ὅταν ἡ ἐπισκέπτρια ἐπωφεληθῇ τῆς πρώτης εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ ἐμπράκτως τὴν ἀγάπην τῆς, τότε θὰ εἶναι τελείως κατατοπισμένη ἐπὶ τῆς ὅλης οἰκογενειακῆς καταστάσεως καὶ κάθε τῆς ἐνέργεια θὰ εἶναι ἐντεταγμένη μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἐπιδιώξεων τῆς. Ἡ οἰκογένεια θὰ δεχθῇ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης μὲ εὐγνωμοσύνην. Ὑπάρχουν συγκινητικὰ περιστατικὰ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἔργου, ποὺ δεῖχνουν πόσῃν ἐπίδρασιν ἤσκησεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τὸ αὐθόρμητον ἐνδιαφέρον τῶν ἐπισκεπτριῶν, εἰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ οἰκογένεια εὐρέθη μόνῃ ἐγκαταλελειμμένη καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς στενοὺς συγγενεῖς.

Ἡ ἐκδήλωσις ὁμοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος δὲν φθάνει μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ καταπνίγῃ τὰς δυνατότητας τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ ἀναπτύξῃ ἡ οἰκογένεια. Ἄντιθέτως μάλιστα, τὸ ἐνδιαφέρον δὲν προχωρεῖ πέραν τοῦ σημείου ἐκείνου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κάλλιστα ἡμπορεῖ ἡ οἰκογένεια νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειάν τῆς. Ἡ οἰκογένεια βοηθεῖται διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ μόνῃ τῆς, ὑπευθύνως, κάθε ζήτημά τῆς. Οὐδέποτε ἡ οἰκογένεια ὑποκαθίσταται ὑπὸ τῆς ἐπισκεπτρίας εἰς τὴν ὑπεύθυνον διαχείρισιν ἐνὸς προβλήματος. Προκειμένου μάλιστα περὶ ζητημάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀκουσθῇ ἔγκυρος γνώμη ἱατροῦ, δικηγόρου, κλπ. ὁ ρόλος τῆς ἐπισκεπτρίας συνίσταται εἰς

τὸ νὰ φέρῃ τὴν οἰκογένειαν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἀριμόδιον ὡς ἐκ τῆς ειδικότητός του πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ βοηθήσῃ τὴν οἰκογένειαν.

Μεγάλῃ σημασίᾳ ἀποδίδεται εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ δοθῇ ἡ βοήθεια. Ἄσκει μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ βοηθουμένου ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ δώσωμεν τὴν βοήθειαν. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τὸ πῶς θὰ ἐμφανισθῇ ἡ βοήθεια μέσα εἰς τὸ σπίτι. Ἡ Πρόνοια βλέπει τὴν οἰκογένειαν ὡς ἕναν ἠθικὸν δεσμὸν καὶ προσέχει ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἐπίδρασιν ποὺ θὰ ἀσκήσῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιραν ἡ βοήθεια τὴν ὁποῖαν θὰ παράσῃ.

Μία βασικὴ γραμμὴ διέπει τὰ τοῦ τρόπου τῆς παροχῆς τῆς βοήθειας καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς βοήθειας μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ὁ σεβασμὸς τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας. Κάθε βοήθεια δίδεται εἰς τὸν πατέρα καὶ αὐτὸς τὴν ἐμφανίζει εἰς τὴν οἰκογένειαν καθ' ὃν τρόπον νομίζει καλύτερον.

Τὸ ὅλον σύστημα τῆς ἐργασίας εἶναι θεμελιωμένον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναζητήσεως τῆς κρυπτομένης δυστυχίας. Δὲν ἔρχεται ἡ δυστυχία εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἐπισκεπτρίας, ἀλλ' ἡ ἐπισκέπτρια ἔρχεται εἰς ἀναζήτησιν τῆς δυστυχίας. Ἡ ἐπισκέπτρια ἔρχεται νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν δυστυχίαν ποὺ διὰ λόγους ἀξιοπρεπείας δὲν ἡμπορεῖ νὰ σταθῇ εἰς τὴν «οὐράν», διὰ νὰ ἐπιτύχῃ κάποιον βοηθημα, οὔτε πολὺ περισσότερον νὰ ἀπλώσῃ τὸ χέρι τῆς ἐλεημοσύνης.

VIII

Καὶ τώρα, ἔρχεται ὡς συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω ἐκείνου ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ὅλης ἐργασίας: Ἡ π ρ ο σ ω

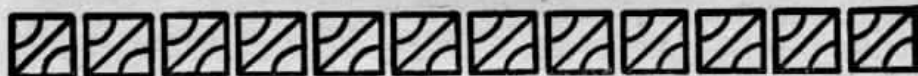
πικρότης τῆς ἐπισκεπτρίας. Τὸ ἔργον τῆς Προνοίας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐπισκεπτρίας-προσωπικότητας. Ἄλλὰ ἡ διαμόρφωσις τῆς προσωπικότητος καὶ πολὺ περισσότερο ἢ συγκρότησις τῆς ἐπισκεπτρίας εἰς μίαν ὁλοκληρωμένην προσωπικότητα εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ ἔργου. Μόνον τὸ ἔργον καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς αὐτὸ προσφέρει τὰς δυνατότητας διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐπισκεπτρίας. Ἡ προσωπικότης διαμορφοῦται ἐπάνω εἰς τὴν θράσιν τῆς ἐπισκεπτρίας. Ἡ ἐπαφὴ τῆς μετὰ τὴν ζωὴν, διὰ μέσου τῆς ἐργασίας τῆς, τῆς ἀνοίγει ὁλονὲν καὶ νέους ὀρίζοντας. Ἡ ζωὴ τῆς παίρνει εὐρύτερον περιεχόμενον. Ὅσον ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς ἐξαπλοῦται εἰς εὐρύτερον κύκλον προσώπων, τόσοσιν πλαταίνει ἡ ζωὴ τῆς καὶ τῆς γενναῖα καθ' ἡμέραν καὶ νέα ἐνδιαφέροντα.

Μέσα εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα ποῦ τὴν ἀπορροφοῦν, τὰ μικρὰ χάνουν ἐντελῶς τὴν σημασίαν των. Αἱ μικρότητες τῆς ζωῆς δὲν τὴν ἐγγιζοῦν. Ὑψώνεται εἰς ἓνα ἐπίπεδον ἀνωτερότητος ποῦ τὴν βοηθεῖ νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ὑπὸ ἓνα ἄλλο πρίσμα. Μέσα εἰς τὸν κύκλον τῶν συνεργασιῶν τῆς ἀντιμετωπίζει τὰ προβλήματα μετὰ μίαν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν ὑπερνήσεως τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Μετὰ τὴν ἀνεκτικότητα, τὴν πειθαρχίαν, τὴν ἀγάπην, συμβάλλει διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος τῆς ἐνότητος, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου.

Ὅσον εἰσχωρεῖ εἰς τὸ βαθύτερον πνεῦμα τοῦ ἔργου, τόσοσιν βοηθεῖται νὰ εἰσχωρῇ καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀγάπη φωτίζει τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τῆς καὶ τὴν βοηθεῖ νὰ βλέπῃ καθαρῶτερα τὴν ὁμορφίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Καὶ τότε βοηθεῖται νὰ κατέλθῃ καὶ ἡ ἴδια εἰς τὸ βάθος τῆς

ἰδικῆς τῆς ψυχῆς καὶ νὰ γνωρίσῃ καλύτερα τὸν ἑαυτόν τῆς, τὰς ἀδυναμίας τῆς, τὰς ἁλλείψεις τῆς, τὰ ἐλαττώματά τῆς, καὶ τοὺς ἐγωϊσμοὺς τῆς. Μετὰ τέτοιους βηματισμοὺς προχωρεῖ ἢ συμπλήρωσις τῆς προσωπικότητος τῆς ἐπισκεπτρίας. Κάθε βηματισμὸς τὴν φέρνει πλησιέστερα πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τῆς. Καὶ ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης τῆς τὴν βοηθεῖ νὰ διακρίνῃ πόσον μικραὶ εἶναι αἱ δυνάμεις τῆς δι' ἓνα τόσοσιν μεγάλο ἔργον. Εἶναι ἡ συναίσθησις ποῦ φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπισκεπτρίας μετὰ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ πίστις ἔρχεται νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν προσωπικότητα τῆς ἐπισκεπτρίας καὶ νὰ τὴν ἀμυψώσῃ εἰς τὴν ἀσύγκριτον τιμὴν τῆς «σ υ ν ε ρ γ ο ὦ Θεοῦ».

Τὸ ἔργον τῆς Προνοίας προσφέρεται εἰς τὴν ἐπισκεπτρίαν ὡς ἓνα ἐργαστήριον καταρτισμοῦ τῆς καὶ ἠθικῆς τελειοποιήσεώς τῆς. Αὐτὴν τὴν γραμμὴν ἀκολουθεῖ ἡ Πρόνοια τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων. Ὡς βάσις τῆς ἐργασίας τῆς ἔθεσε τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐπισκεπτρίας. Τὸν καταρτισμὸν τῆς εἰς μίαν ὁλοκληρωμένην προσωπικότητα, ποῦ νὰ θεωρῇ τὸ κοινωνικὸν τῆς χρέος ὡς προέκτασιν τοῦ πνευματικοῦ τῆς ἑαυτοῦ, ὅπως ἐχάρασσε τὴν γραμμὴν ὁ ἀρθρογράφος τῶν «Ἀκτίνων» εἰς τὸ ἄρθρον περὶ τοῦ ὁποῦ ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος. Ἴσως ὅταν ἐδιαβάξετο τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο νὰ ἐθεωροῦντο τὰ λόγια αὐτὰ ὡς ὠραία ἰδεώδη, ὡς φιλοσοφικοὶ στοχασμοί. Σήμερον ἢ τριετὴς πείρα τοῦ ἔργου ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τὰ ἰδεώδη αὐτὰ ὡς μίαν ζωσαν πραγματικότητα, ἀμυδρὰς γραμμὰς τῆς ὁποίας ἐπεχείρησε νὰ ἐμφανίσῃ τὸ ἄρθρον αὐτό.

Η ΕΜΠΝΕΥΣΙ ΣΤΟΝ ΔΟΜΗΝΙΚΟ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟ

Υπάρχει τόσο πλούσια βιβλιογραφία γύρω από το καλλιτεχνικό φαινόμενο των αιώνων, τόν Δομήνικο Θεοτοκόπουλο, ώστε μάλλον είναι περιττό να μās απασχολήση στο άρθρο αυτό ή ζωή του (1). "Αλλωστε δέν είναι κι' αυτός ό κύριος σκοπός μας. Σκοπός μας είναι να ρίξωμε μιά ματιά στο έργο του, να νοιώσωμε όσο είναι δυνατό τήν εμπνευσί του, ποιά ήταν τό μυστικό τής απαράμιλλης καλλιτεχνικής δημιουργίας του.

Πολύ νέος ξεκίνησε από τήν πατρίδα του τήν Κρήτη-από τό χωριό Φόδελε, λένε οι τελευταίες έρευνες-για τήν Βενετία, μέ τόν πόθο να καλλιεργήση τήν τέχνη τής ζωγραφικής, πού από πολύ νωρίς είχε αλχηματώσει τήν παιδική καρδιά του. Η Βενετία τότε-βρισκόμαστε στον 16ον αιώνα-ήταν στις δόξες της. "Όλοι οι πνευματικοί και καλλιτεχνικοί θησαυροί τής γής συγκεντρώνονταν μέσα στα πλούσια ανάκτορα των δόγηδων' και καλλιτέχνες και σοφοί απ' όλες τις εθνικότητες, έχει εύρισκαν τήν άνετη και κατάλληλη ατμόσφαιρα, για

φιλοσοφικές συζητήσεις και ελεύθερη καλλιτεχνική δημιουργία. Έχει πίστεψε και ό νεαρός Δομήνικος, μέ τήν φλογερή ψυχή, πώς θα μπορούσε να ίκανοποιήση τήν μεγάλη του δίψα για τήν ζωγραφική.

Έπειτα από πολλές δυσκολίες κατώρθωσε να μπή ως μαθητευόμενος στο εργαστήρι του Μπερί-Γκράντε του μεγάλου ζωγράφου Τιτσιανού.

Μέσα του συγκρούονταν δυό μεγάλα αντίθετα καλλιτεχνικά ρεύματα: Η εξοβλωμένη τέχνη του Βυζαντίου, πού μετέφερε τόν θεατή σε κόσμους πνευματικούς και πού του τήν είχαν διδάξει οι ζωγράφοι-καλόγεροι τού μοναστηριού των Σιναϊτών στο Κάστρο. Καί ή τέχνη τής αναγεννήσεως πού γύρευε ν' άγκυλιάση τή ζωή σ' όλες τής τις εκδηλώσεις. Κι' όσο κι' αν προσπαθούσε ν' αντιδράση στην βυζαντινή τεχνοτροπία, τό ευγενικό Βυζαντινό αίμα πού έτρεχε στις φλέβες του, ξυπνούσε κάθε φορά πού πήγαινε να δημιουργήση στις ώρες τής αυθόρμητης πηγαίας εμπνεύσεως. Από τήν τέχνη τής αναγεννήσεως κράτησε αρκετά στοιχεία. Δέν κυριεύτηκε όμως ποτέ απ' αυτήν' δέν μιμήθηκε δουλικά. "Ό,τι καλό νομίζει πώς πρέπει να πάρη τό άφομοιώνει, τό κάνει δικό του, τό συνδυάζει μέ τήν βυζαντινή τεχνοτροπία και προσθέτει κυρίως τήν σφραγίδα τής δικής του μεγαλοφυίας. Κατάλαβε σύντομα πώς ή τέχνη τής αναγεννήσεως πού ήξερε να μιμνήται τόσο καλά τή ζωή, αλλά φοβότανε τό θάνατο, είχε άρχισει να γερνάη. Η βαθύτερη αντίληψη: για τή ζωή, για τόν άνθρωπο και τόν ύψηλό προορισμό του,

(1) Πολύ πρόσχειρα αναφέρομε μερικά: Byron: The Birth of Western Painting. (London 1930) Cossio: El Greco. (Μαδρίτη 1908)-Lafond: Domenico Theotocopoulos. (Paris 1906)-M. Κωνσταντίνου: "Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος εν Ίταλία. «Άρμονία» 1900-Mauclair: Le Greco. (Paris 1932)-Justi: Domenico Theotocopoulos von Kreta 1897-Maurice Barrés: Greco. (Paris 1912)-Παν. Πρεβελάκη: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος. Τό πιο τελευταίο, απ' τά ελληνικά, πού έχουμε υπ' όψη μας είναι τό βιβλίο του Άχ. Κόρου: Οι "Ελληνες τής Αναγεννήσεως και ό Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, Άθήναι 1938.

πού είχε ὁ Θεοτοκόπουλος δὲν μπορούσε νὰ ἱκανοποιηθῆ μετὰ τὴν τέχνη αὐτή, ποὺ στάθηκε πάντοτε ξένη ἀπὸ τὸ βαθύτερο εἶναι του, γιατί ἀντέγραφε πιστὰ μονάχα τὴν ἑξωτερικὴ ἐμφάνισι τῆς ζωῆς. Γι' αὐτὸ καὶ στίς μορφές ποὺ ζωγραφίζει, στὰ χρόνια ποὺ μένει στὴ Βενετία, παρ' ὅλη τὴν ὑποταγὴ του στοὺς κανόνες τῆς ἀναγεννήσεως, ὁ παλῆος μαθητὴς τῶν καλογέρων τῆς Κρήτης, τοὺς δίνει, ἀπὸ μιὰ βαθύτερη ψυχικὴ ἀνάγκη, κάποια πνευματικότητα, κάτι τὸ ὑπέργειο καὶ ἀσύλληπτο. Στὸ ἔργο, ἐκείνῃ τῆς περιόδου, ἡ «θεραπεία τοῦ τυφλοῦ», ἡ ἔκφρασι τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἀκουμπᾷ τὸ θαιματοργό του χέρι ἐπάνω στὰ μάτια τοῦ τυφλοῦ, γιὰ νὰ τοὺς χαρίσῃ τὸ φῶς, δείχνει τὸν καλλιτέχνη μετὰ τὴν ζωντανὴν χριστιανικὴν πίστι, τὸν καλλιτέχνη ποὺ πιστεύει βαθειὰ στὸ γεγονός τοῦ θαύματος ποὺ τὸ χέρι του ζωγραφίζει.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀναμφισβήτητα πῆρε ἀπὸ τὴ Βενετία εἶναι ὁ ἀσύλληπτος πλοῦτος τῶν χρωμάτων, αὐτὰ ποὺ θ' ἀποτελέσουν ἀργότερα τὴ δύναμι καὶ τὴ δόξα του καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐξαιρετικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μεγάλης του τέχνης, ἔτσι ὅπως πάλι μονάχα ἐκεῖνος ξέρει νὰ τὰ χρησιμοποιῆ.

Τὰ χρόνια ποὺ μένει στὴ Βενετία δὲν εἶναι μονάχα χρόνια τῆς καλλιτεχνικῆς του συγκροτήσεως, μὰ καὶ χρόνια τῆς πνευματικῆς του διαμορφώσεως, τοῦ ψυχικοῦ του πλουτισμοῦ. Ὁ Θεοτοκόπουλος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους καλλιτέχνες ποὺ συνδυάζει καὶ μιὰ βαθειὰ φιλοσοφικὴ καὶ φιλολογικὴ κατάρτισι. Δὲν ἦταν μονάχα ἓνας μεγαλοφυῆς ζωγράφος, ἀλλὰ καὶ βαθειὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἀληθινὸς διανοούμενος μετὰ ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξεως. Τὰ ἔργα του εἶναι τὰ περισσότερο φιλοσοφημένα καὶ πνευματικὰ ἀπ' ὅσα ἔχει νὰ

μᾶς παρουσιάσῃ ἡ ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς. Ὁ μεγάλος τεχνοκριτικὸς Robert Byron γράφει ὅτι «στὰ ἔργα του ὅλη ἡ κλίμαξ τῶν αἰσθημάτων, ποὺ προκαλεῖ ἓνα τοπίο, ἓνα θρησκευτικὸ θέμα... ἐν-αριμονίζονται στὴν ζωγραφικὴν ἐκδήλωσι μιᾶς μεγάλης φιλοσοφίας: τῆς φιλοσοφίας τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ μυστηριώδους σπόρου τῆς τελειότητος»⁽²⁾.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἐδῶ στὴ Βενετία μαθαίνει τὸ δοξασιμένο παρελθὸν τῆς πατρίδος του καὶ κάνει τὴν γνωριμία του μετὰ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ λίγα λεπτὰ ποὺ κατῴρθωνε νὰ ἐξοικονομῆ, χάρις στὴν σχεδὸν ἀσκητικὴν ζωὴν του, τὰ δίδετε γιὰ ν' ἀγοράσῃ τίς τραγωδίαις τοῦ Εὐριπίδου, τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλη, ποὺ ἀδιάκοπα ἐτύπωναν ἐκείνη τὴν ἐποχὴν τὰ τυπογραφεῖα τοῦ Μανουτίου. Μαζὴ μετὰ τὴν κλασικὴν του μόρφωσι, φροντίζει, μετὰ τὴν ἀληθινὴν χριστιανικὴν πίστιν ποὺ τὸν διαέκρανε, καὶ γιὰ τὴν θρησκευτικὴν του κατάρτισι. Τὴν πρώτην του γνωριμία μετὰ τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τὴν εἶχε κάνει μικρὸ παιδί ἀκόμα στὸ μοναστήρι τῶν Σιναιτῶν. Τώρα ὅμως τοὺς κάνει συστηματικὴ καὶ βαθειὰ μελέτη. Ἡ Ἀγία Γραφή, οἱ ἐπιστολές τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τὰ ἔργα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζῆνου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συμπληρῶνουν τὴ μικρὴν του βιβλιοθήκην. Τὸ μεγάλο καὶ τὸ φῶς τῆς κλασικῆς δόξαις τῆς πατρίδος του τὸν ἐνθουσιάζουν, ἡ πνευματικὴ ἄνωσι ὅμως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς τὸν συγκινοῦν καὶ τὸν ἐμπνέουν. Μετὰ τὸ βαθὺ κριτικὸ

(2) Ἀ. Χ. Κόρου: Οἱ Ἕλληνες τῆς ἀναγεννήσεως καὶ Δομ. Θεοτοκόπουλος σελ. 225 καὶ Byron: The Birth of Western Painting.

του πνεύμα καὶ τὴν ὀξεῖα ἀντίληψι ποῦ τὸν διέκρινε προσπαθοῦσε νὰ εἰσδῇ στὸ βαθύτερο φιλοσοφικὸ νόημα ἐκείνων ποῦ διάβαζε. Τὰ βιβλία αὐτὰ θὰ τοῦ κρατήσουν συντροφιά ὡς τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς του καὶ θὰ τοῦ σταθοῦν σὰν ἀστείρευτη πηγὴ ἔμπνευσεως καὶ πνευματικὸ καταφύγιο στὶς δύσκολες στιγμὲς τῆς πίκρας καὶ τοῦ πόνου.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1570 ὁ Θεοτοκόπουλος ἐγκαταλείπει τὴ Βενετία καὶ φεύγει στὴ Ρώμη, παίρνοντας μαζὴ του τὴν ἀπογοήτευσί τοῦ ἀνθρώπου ποῦ δὲν κατώρθωσε νὰ βρῆ ἀκόμη τὸ δρόμο του.

Χάρις στὶς συστάσεις καὶ τὴν συμπάθεια τοῦ Τζούλιο Κλόδιο-τοῦ περίφημου αὐτοῦ μικρογράφου τῆς ἐποχῆς του-ἐγκαταστάθηκε στὸ ἀνάκτορο τῶν Φαρνέζε, ὅπου εὕρισκαν φιλόξενο καταφύγιο οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Στὴ Ρώμη ξεκαθαρίστηκαν μέσα του σχεδὸν τελειωτικὰ οἱ ἀμφιβολίες κι' οἱ διαταγμοὶ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ του κατεύθυνσι. Ἐνοιώσε πολὺ δυνατὴ τὴ φωνὴ τῶν ἐνδόξων προγόνων του, τὴ φωνὴ τοῦ Βυζαντίου νὰ τὸν καλῇ. Τὸ φῶς ποῦ φώτιζε τὴν ψυχὴ του ἐρχόνα κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια, μὲ τὴν ἀπλὴ τότε πίστι, ὅταν ἔπαιρνε τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας.

Στὴ Ρώμη ὁμως ἤρθε καὶ στὴν πρώτη σύγκρουσι μὲ τὴν ἀνθρώπινη κακία καὶ τὸν φθόνο, ἐξ ἀφορμῆς τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγελου στὴν Καπέλλα Σιστίνα τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ Θεοτοκόπουλος πιστεύει ὅτι χάρις στὴ βαθεῖα πίστι ποῦ τὸν ἐμπνέει καὶ στὴν ἀληθινὴ θρησκευτικὴ του συγκίνησι θὰ μπορούσε νὰ ζωγραφίσῃ κάτι τὸ ἀληθινὰ πιδὸ μεγάλο καὶ πιδὸ σύμφωνο μὲ τὴν ἱερότητα τοῦ χώρου ἀπὸ τίς τοιχογραφίες τοῦ μεγάλου ἐκείνου σκεπτικιστοῦ,

ποῦ λάτρευε περισσότερο τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ἀπὸ τὴ θεῖα ψυχὴ. Τὴν πίστι του αὐτὴ εἶχε τὴν τόλμη καὶ τὴν εὐλικρίνεια νὰ τὴν ἐξωτερικέψῃ. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς στάθηκε ἡ αἰτία νὰ δημιουργηθῇ γύρω του μιὰ ἐχθρική ἀτμόσφαιρα. Ἀναγκαστικὰ τραδιέται ἀπὸ τοὺς καλλιτεχνικοὺς καὶ κοσμικοὺς κύκλους τῶν εὐγενῶν φίλων του καὶ συγκεντρώνεται στὸν ἑαυτὸ του.

Στὴ Ρώμη ὁ μεγάλος ζωγράφος τῆς Κρήτης βρῆκε ἐπὶ τέλους τὸ δρόμο του καὶ τὴν τελικὴ ἀποκρυστάλλωσι τῆς καλλιτεχνικῆς του προσωπικότητος. Μερικὰ ἀπὸ τὰ καλύτερὰ του ἔργα αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι ἡ θαυμάσια προσωπογραφία τοῦ Κλόδιο, μιὰ «κυρία μὲ ἔριμνα», τὸ «παιδάκι ποῦ φουὰ ἔνα κάρβουνο», καὶ ἡ περίφημη «θεραπεία τοῦ τυφλοῦ», καθὼς καὶ «ἡ ἐκδίωξις τῶν ἐμπόρων ἐκ τοῦ ναοῦ». Ἀπὸ τὰ μάτια, τὰ χεῖλη καὶ τὴν ὄλη κίνησι τοῦ Θεανθρώπου, ἀκτινοβολεῖ ἡ ἔκφρασις τῆς μελαγχολικῆς καὶ ἀγανακτισμένης μεγαλειότητος.

*

Ὁ Θεοτοκόπουλος γρήγορα κατάλαβε πὼς δὲν μπορούσε νὰ παραμείνῃ ἄλλο στὴ Ρώμη. Κανένας δὲν ἀγόραζε τὰ ἔργα του. Μὲ βαθεῖα ἀπογοήτευσί καὶ πίκρα ἐγκατέλειπε τὴν Ἰταλία κι' ἔφυγε στὴν Ἰσπανία. Ἐγκαταστάθηκε στὸ Τολέδο-τὴν ἐγκαταλειμμένη αὐτὴ πρωτεύουσα-ποῦ ζοῦσε ὁμως ἀκόμη μέσα στὴν αἴγλη τῆς παληῆς τῆς δόξας. Ἐκεῖ τὸν περιέμενε μιὰ ἄλλη κοινωνία, περισσότερο ψυχολογικὰ προετοιμασμένη γιὰ νὰ δεχθῇ, νὰ ἐκτιμῆσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ τὴν ἀνήσυχη καὶ βαθεῖα πνευματικὴ του τέχνη.

Ὅλες οἱ ἀναμνήσεις τῆς πρώτης του καλλιτεχνικῆς νεότητος ξαναζοῦν στὴν ψυχὴ του. Ἡ αὐστηρὴ ἠθικὴ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἡ βαθεῖα πνευματικότης

μιᾶς τέχνης ἀφωσιωμένης στὸν ὑψηλότερο δυνατὸ προορισμό, οἱ ἄλληθινὰ ἀριστοκρατικές χρωματικές ἀποχρώσεις, ἡ ἀρχαϊκὴ ἑλληνικὴ ἔμπνευσις στὴν πυχολογία τῶν ἐνδυμάτων, χαρακτηρίζουν τὴν τέχνη τοῦ Γκρέκο-ὄπως τὸν ὠνόμασαν-στὴν περίοδο αὐτή. Ὁ Θεοτοκόπουλος ἐπέτυχε νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ μὲ τὴν τέχνη του ἔκείνο ποῦ ἐπέδιωσε ἢ βυζαντινὴ τέχνη ἐπὶ χίλια καὶ πλεον χρόνια μέσα σὲ τόσες ἀντιδράσεις καὶ ἐξελλίξεις· ἔκείνο ποῦ ἀναζητοῦσαν πολλές χιλιάδες ἄσημοι βυζαντινοὶ πρόγονοὶ τοῦ μέσα στὰ σκοτεινὰ κελιά τῶν μοναστηριῶν ἢ μέσα στὰ περιλαμπρα-θυσιαστήριά τους.

Τὴν τελευταία αὐτὴ καὶ δοξασμένη περίοδο τῆς ζωῆς του-ποῦ τὸν ἀνέδασε στὸ μεσουράνημα τῆς καλλιτεχνικῆς του δόξας-δὲν τὴν ταράσσει πιά καμμία ἀμφισβήτηση, κανένας δισταγμός. Ὁ Θεοτοκόπουλος βαδίζει σταθερὰ καὶ ἀκλόνητα γιὰ τὴν κατάρτησι καὶ ἐλοκλήρωσι τοῦ μεγάλου καλλιτεχνικοῦ του δραματισμοῦ.

Μέσα στὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ ἁγίου Δομηνικοῦ ζωγραφίζει ἐπὶ δύο χρόνια τῶν πρῶτα τοῦ ἔργου, ποῦ θὰ τὸν ἐπιβάλλουν στοὺς καλλιτεχνικοὺς κύκλους τῆς Ἰσπανίας καὶ θὰ τοῦ χαρίσουν τὴν φήμη καὶ τὴν ἀγάπη τῶν Τολεδανῶν. Στὸ μεγάλο εἰκονοστάσι τοῦ ναοῦ ζωγραφίζει τὴν «ἀνάληψι τῆς Θεοστόκου», τὴν «λατρεία τῶν ποιμένων», τὴν «Ἁγία Τριάδα», τὴν «Ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρος», τὸν «Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη» καὶ ἄλλα. Στὴν «Ἀνάληψι» ἐγκυριατικῶς τὴν παράδοσι καὶ πρωτοτυπεῖ. Ἡ Παναγία εἶναι κιδάλα στὸν οὐρανὸ ἀνάμεσα στοὺς ἀγγέλους, ποῦ τὴν λατρεύουν. Ἡ μορφὴ τῆς ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ εὐτυχία, καλωσύνη καὶ μητρικὴ παράκλησι στὸν Ὑψιστο γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ πονεμένους. Στὴν

«Ἁγία Τριάδα» πάλι τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοανθρώπου ἐκφράζει τὸν πόνο, τὴν ἐγκαρτέρησι καὶ τὴν βαθεῖα πληγωμένη καλωσύνη, ποῦ ὁ θάνατος δὲν ἔσβυσε.

Ὅταν τελείωσε δλόκληρη τὴν εἰκονογράφησι εἶναι ἀκράτητος ὁ θαυμασμός καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἔλων γιὰ τὸν μεγαλοφυῆ καλλιτέχνη. Ἀπὸ παντοῦ καταφθάνουν ἄνθρωποι γιὰ νὰ θαυμάσουν τὸ ἔργο του καὶ δὲν προλαβαίνει νὰ δέχεται νέες παραγγέλεις. Ἡ ἀρχαία καὶ δοξασμένη Μητρόπολι τοῦ Τολέδου, ποῦ μιὰ ἐπιδητικὴ περιγραφή τῆς μᾶς δίνει στὸ ὄρατο τοῦ βιβλίου ὁ Maurice Barrès⁽³⁾, τοῦ ἀναθέτει μιὰ πολὺ τιμητικὴ παραγγελία ν' ἀπεικονίσῃ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου τὴν στιγμὴ ποῦ οἱ στρατιῶτες τοῦ ἡγεμόνος «ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνη... καὶ ἔτυπον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ». Νομίζει κανεὶς πὼς πραγματικὰ ἀκούει τὸν θόρυβο καὶ τὸν μεταλλικὸ ἦχο τῶν ὄπλων, τίς φωνῆς τοῦ ὄχλου μὲ τίς ἀγριεμένες μορφές. Ἀπὸ τὴν πρώτη ὅμως στιγμὴ τραβάει τὸ βλέμμα ἡ ἀπερίγραπτη μορφὴ τοῦ Θεοανθρώπου, ποῦ δὲν εἶναι πιά συνδεδεμένη μὲ τίς ταπεινότητες τῆς γῆς καὶ τὴν ἀνθρώπινη κακία ποῦ γύρω του ὀργαίξει. Μὲ τὰ μάτια-ἴπου διὸ δάχρυα λάμπουν-ὑψωμένα στὸν οὐρανὸ ὁ Χριστὸς μιλάει μυστικὰ μὲ τὸν Πατέρα. Νομίζει κανεὶς πὼς τὰ χεῖλη του τώρα θ' ἀνοίξουν γιὰ νὰ ποῦν τὸ ἀθάνατο ἔκείνο «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς».

Παρ' ὅλες τίς ἀχαριστίες, τίς ἀντιδράσεις καὶ τίς στενοχώριες, ποῦ κι' ἐδῶ συναντᾷ, ὁ Θεοτοκόπουλος δουλεύει ἐντατικὰ μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ μεγάλα του ἔργα ἀντικρύζουν τὸ φῶς τῆς δημιουργίας: ὁ «Ἰππότης μὲ τὸ χεῖρι στὸ στήθος», τὸ «μαρτύριον τοῦ ἁγ. Μαυρικίου», τὰ ἀριστουργήματά

(3) Μνημ. ἔργ. σελ. 79 καὶ ἔ.

του «Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου» καὶ ἡ «κηδεῖα τοῦ κόμητος ντ' Ὀργκάθ», τὰ περίφημα πορτραῖτα του καὶ πλῆθος ἄλλων. Μιὰ ἀτμόσφαιρα θρησκευτικῆς ἐξάρσεως πλημμυρίζει τὴν φυγὴ στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ ἀριστουργήματός του «ἡ κηδεῖα τοῦ κόμητος ντ' Ὀργκάθ», γράφει ὁ Maurice Barrès (*).

Ἡ δόξα τοῦ Θεοτοκόπουλου ἔχει φθάσει στὸ μεσουράνημά της. Κάθε ἀπόγευμα μετὰ τὴ δουλειά του κάνει τὸν περὶπατὸ του στὰ περίφημα «Θυγαράλιες», ὅπου συγκεντρώνονται πολλοὶ καὶ καλλιτέχνες καὶ ἀνοίγουν ἀτέλειωτες θρησκευτικὲς καὶ φιλοσοφικὲς συζητήσεις.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ Θεοτοκόπουλος φθάνει πιά σὲ μιὰ πραγματικὴ μεταρσίωσι. Ἡ τέχνη του ἔχει ἀπολυτρωθῆ ἀπ' ὅλους τοὺς γήινους δεσμούς καὶ ἔχει μεταβληθῆ σὲ μιὰ ἐμπνευσμένη προσευχὴ πρὸς τὸν Ἰψιστό. Στὴν ὑπέροχη θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, πού τόσο ἀγάπησε καὶ ἀγαπᾷ, θέλει νὰ προσφέρῃ εὐλαδικὰ τὸ καλλιτεχνικὸ του θυμίαμα, ὅλες του τίς δυνάμεις. Οἱ μικρότητες καὶ οἱ ἐνοχλήσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς-πού ἄλλοτε τόσο τὸν πίκραιναν-τὸν ἀφίνουν πιά ἐντελῶς ἀδιάφορο, τίς ὑπερπηδᾷ μὲ τὴν ψυχικὴ του ἀνωτερότητα. Ζῆ σ' ἓνα ὑπέργειο κόσμο, ὅπου ἡ μόνη πιά πραγματικότης γι' αὐτὸν εἶναι ὁ Θεός. Τὸ ἄπειρο ἀνοίγεται μπροστά του καὶ ὁρμᾷ ἀσυγκράτητος νὰ τὸ κατακτήσῃ. Ὅλες του οἱ προσπάθειες τείνουν νὰ φθάσουν τὸν οὐ-

ρανό. Ἡ τέχνη του σύμφωνη μὲ τὴν ζωὴ του βαδίζει πρὸς τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐξαύλωσι. Οἱ ἄγιοι πού ζωγραφίζει δὲν εἶναι πιά ἄνθρωποι. Τὸ σῶμα του εἶναι ἓνα ἀσήμαντο ἐξωτερικὸ περίβλημα. Ὁ Θεοτοκόπουλος ζωγραφίζει πνεύματα στὴν ὄρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ τους ἀπὸ τὸ σῶμα, γιὰ νὰ πετάξουν στὸν οὐρανό. Οἱ ἄγγελοί του εἶναι ὑπέροχες πνευματικὲς μορφές, πού συμβολίζουν τὴν ιδέα.

Τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος πού τόσο ἔντονα ζῆ ὁ Θεοτοκόπουλος τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια τῆς ζωῆς του μεταφέρει στὰ ἔργα του καὶ τὰ φωτίζει μὲ τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο ἐσωτερικὸ του φῶς, πού τόσο ἄλλοτε τὸν ἐδασάνιζε.

Τὸ τελευταῖο του ἔργο εἶναι πάλι μιὰ «ἀνάληψι τῆς Θεοτόκου». Στὴ μορφὴ της, πού εἶναι ἓνα ὑπέροχο τραγοῦδι εὐγνωμοσύνης στὸ Θεὸ γιὰ τὴν ὁμορφίαν τῆς Δημιουργίας του, ἀποτύπωσε λές τὰ συναισθήματα τῆς δικῆς του ψυχῆς. Τὰ τελευταῖα ἔργα του χαρακτηρίσθηκαν ὡς «θαῦμα». Μὰ δταν σκεφθῆ κανεὶς πῶς τὰ ζωγράφισε ὁ Γκρέκο τότε-ὅπως γράφει ὁ Barrès-ἡ σκέψι αὐτὴ μᾶς ὀδηγεῖ σὲ μιὰ περιοχὴ, ὅπου ὁ σκεπτικισμὸς χάνει τὰ δικαιώματά του (*). Κυριαρχεῖ τὸ πνεῦμα τῆς αἰωνιότητος.

Στις 7 Ἀπριλίου τοῦ 1614, τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου ζωγράφου τῆς Κρήτης πέταξε στὴν αἰωνία Πατρίδα του, πού τόσο πολὺ τὴν ἀναζητοῦσε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του.

ΑΓΓΕΛΙΝΑ ΛΕΚΑΤΗΝΟΥ

(*) Μν. ἔργ. σελ. 11.

(*) Μν. ἔργ. σελ. 17.

Μεγάλες τέντες από κεραμιδί καρ-
δόπανο, απλωμένες έξω απ' τις φαρδιές
τζαμαρίες που τριγύριζαν τὸ διευθυ-
ντικό γραφείο, σ' ἔκαναν ἐκεῖ μέσα νὰ
νομίζης πὸς βρίσκεσαι σ' ἄλλον κόσμο,
πὸν τὸν ἐφώτιζε ἕνας ἥλιος σ' ἀλλοιώ-
τικο χρῶμα. Καὶ δυνάμωναν τὴν ἐν-
τύπωσι τὸ πελώριο γραφείο, τ' ἄλλα
ἐπιπλα, ὅλα ἀπὸ τὸ ἴδιο ξύλο, βαρὺ καὶ
σκληρὸ σὰν κόκκαλο, οἱ φωτεινόχρωμες,
λουσάρες ριπολίνες, τὰ φαρδεῖα κάρρα
τόσα παράθυρα ἀνοιγμένα σὲ πρασινο-
γάλαζες ἀμμουδερὲς θάλασσεσ, σ' ἐξω-
κλήσια ὄλο ξερὴ πέτρα, γεμάτα ἥλιο-
τ' ἄφθονα λουλούδια, καθένα κι' ἀπό-
να θαῦμα στὴν κορυφὴ τῆσ πιὸ εὐγε-
νικῆσ καμπύλησ.

Ὅμως τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔβλεπε
ὁ Διευθυντής. Ἡ συνήθεια τὸν εἶχε κά-
μει νὰ νοιώθῃ τὸ γραφεῖο του σὰν ἕ-
να ἀπλὸ δωμάτιο, πὸν μόνον τὸ χρέος
τ' ὀμώρφαινε. Γι' αὐτὸ καὶ τώρα πὸν
τὸ μεγάλο ἠλεκτρικὸ ρολοὶ χτύπησε τέσ-
σαρες κι' ἡ σειρήνα διαλάλησε τὸν ἦχο
του σ' ὄλο τὸ ἐργοστάσιο, στάθηκε μιὰ
στιγμὴ, σήκωσε τὸ κεφάλι πρὸς τ' ἀ-
πάνω κι' ἔνοιωσε κάποιο χαρούμενο αἰ-
σθημα, μιὰ φτερωτὴν ἰδέα ν' ἀνεβαί-
νῃ ἴσαμι τὸ μέτωπό του κι' ἀπὸ κει ν'
ἀπλώνεται κυματιστὰ πρὸς τὰ ἔξω καὶ
πρὸς τ' ἀπάνω. Ἦταν γιατί τέλειωσε
κι' ἡ σημερινὴ ἡμέρα τῆσ δουλειῆσ. Ἐ-
νοικοθε κι' αὐτὸς σὰν ἐργάτῃσ. Μ' αὐ-
τὴ τὴν ἰδέα ἔπιανε τὸ πόστο του τὸ πρωτῖ,

μ' αὐτὴν πολεμοῦσε τὴν κούρασι πὸν
τὸν ἔπιανε ὄρες-ὄρες κι' αὐτὴ πάλι τὸν
ἔκανε τώρα νὰ χαίρεται τὴ φωνὴ τῆσ
σειρήνασ.

Σηκώθηκε καί, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέ-
πεσ, πλησίασε τὴν κεντρικὴ τζαμαρία.
Στὴ μεγάλη τοιμεντόστρωτῃ αἰλῇ,
μπρὸς ἀπ' τὶς ἐξώπορτεσ, ἡ κίνησι εἶ-
χε κίολασ ἀρχίσει. Ὁ ἐργατόκοσμος μα-
ξυθόταν ἀπὸ παντοῦ, στὶς σκαλίτεσ δ-
λων τῶν περιττέρων ἀτέλειωτα πόδια
κατεβαίνουν ρυθμικὰ σὰ νὰ μετῶνε τὰ
σκαλοπάτια.

Λίγο ἀκόμα καὶ θάφευγε κι' αὐτὸς.
Θὰ φέρουν τὰ κλειδιά οἱ ὑπεύθυνοι ἀπ'
ὄλα τὰ τμήματα, θὰ τοῦ δώσουν τὶς τε-
λευταῖεσ εἰδήσεισ γιὰ τὴν πορεία τῆσ
ἐργασίασ. Θὰ τοὺσ εἰπῇ κι' αὐτὸς ἀπό-
ναν καλὸ λόγο, θὰ τοὺσ χαμογελάσῃ, θὰ
τοὺσ εὐχαριστήσῃ γιὰ τοὺσ κόπους τοὺσ,
καί, μόλισ ἐκείνοι φύγουν, θὰ φανῇ στὴν
πόρτα ὁ σωφὲρ τοῦ ἀμαξιοῦ του μὲ τὸ
κασκέτο στὸ χέρι. Εἶναι ἡ πιὸ γλυκειὰ
στιγμὴ. Στὸ πρόσωπο τοῦ σωφὲρ ἔρ-
χεται ἴσαμ' ἐκεῖ δὰ στὸ κατώφλι του
ὅ,τι πιὸ ὠραῖο καὶ πιὸ εὐχάριστο ἔχει
γι' αὐτὸν ἡ ζωὴ.

Κι' ὅμως δὲν ἦταν πάντα ἔτσι. Κου-
ράστηκε πολὺ ὡσ πὸν νὰ γλυτώσῃ ἀπ'
τὸ κνηγητὸ τοῦ πλοῦτου πρῶτα κι' ἀ-
πὸ τὴ μανία τῆσ δουλειῆσ ἔπειτα. Γιὰ
χρόνια πολλὰ, τὸν καιρὸ πὸν ἦταν στὸ
ἐξωτερικὸ, παράστανε τὸ στοιχειὸ τῆσ
μεγάλῃσ φάμπρικασ. Τριγυρισμένος τό-

τε άπόναν ξένο λαό, πού χαρακτηριστικό του είχε την ήσυχη, ύπομονητική δουλειά, αυτός εφρένιαζε άκόμα περισσότερο: Ήταν ένας δυνατός τρελλός, πούχε στήσει άδιάκοπο πόλεμο με τό χρήμα κι' ανάγκαζε κι' όλους τούς άλλους τριγύρω του νά παθαίνωνται μαζύ του, άλλοι στ' άλήθεια κι' άλλοι στά ψέματα, νά δέρονταν από την ίδια τρέλλα. Νά πολιορκούνε τό κέρδος, νά τού στήνουνε παγίδες, νά τό παραφυλάνε από παντού σάν ένα κυνηγημένο άγριμι. Νά οργανώνουνε μεγάλες επιθέσεις, έκστρατείες επικίνδυνες, όπου κάποτε κόντευαν νά τό χάσουν όλα για όλα. Πυρετός, Ξξαφι.

Δέν πάει πολύς καιρός από τότε πού άρχισε νά βλέπη τη ζωή μ' άλλοιώτικο μάτι. Είχε φέρει στά ξένα τόν πατέρα του, γιατί τούχε γράψει ό γέροντας πώς ήθελε νά τόν ιδή πριν πεθάνη. Πέθανε μάλιστα λίγο άργότερα, όπως τόχε προμαντέψει. Μόνον πού, κλείνοντας τά μάτια, παρακάλεσε τόν Θεό ενά γλυτώση τό παιδί του από τά πλούτη του». Λοιπόν, τούγινε τό χατήρι: Μιά επίμονη, άσταμάτητη κατρακύλα τόν έκαμε νά τό χάση όλα! Ήσα-Ίσα πού πλήρωσε τό χρέη του, στο άκέραιο.

Σ' όλη του τη ζωή θα θυμάται έναν περίπατο στην έξοχή, πού έκαμε τότε. Την ξεγνοιασιά. Τη χαρά πού άρχισαν από τότε νά τού δίνουν τά χιλια-δυό μικροκράματα πού μäs τριγουρίζουν. Τότε είδε, για πρώτη φορά στη ζωή του, τά λουλούδια, τό κυματιστό γρασιδί στον κάμπο, τη γραμμή πού κάνουν τά βουνά στον ορίζοντα.

Αυτό τό περιστατικό στάθηκε ή άφορμή της εύτυχισμένης άλλαγής πού τόν έκαμε νά ζυγώση στην Πίστι και νά βγάλη από πάνω του τό πάθος τού πλούτου. Κι' όμως τότε Ίσα-Ίσα, μόλις γύρισε στην πατρίδα, τό άλλοτε κυνη-

γημένο αυτό άγριμι τού πλούτου έπεσε στά χέρια του. Αυτό δούλευε τώρα σ' όλα τά διαμερίσματα. Οι κάθε λογής πάταγοι πού κοχλάζουν μέσα στα σιδερένια σωδικά του, είναι τό μουκανητό του.

Τούχε μείνει, ένα διάστημα, ή mania της δουλειάς. Τόν έκανε νά τριγουρίζη ολοένα σ' όλες τις αίθουσες, άκόμα και στα ύπόγεια, στις αποθήκες και τις σκαλωσιές. Τόν έκρατούσε δεμένο στα μάγια της μηχανής κι' όταν όλοι οι εργάτες έσκόλαγαν, ως άργά τη νύχτα. Μονάχος μέσα στις πελώριες αίθουσες όπου κοιμόντουσαν, ξαπλωμένα στα τέσσαρα πάνω στα τοιμέντα, τά σιδερένια θεριά, άναβε τά φώτα και περνούσε απ' όλους τούς πάγκους για νά ιδή πώς άφησε τη δουλειά του κι' ό τελευταίος εργάτης, ή έβαζε μπροστά τις μηχανές και στοίχειωνε τη νύχτα.

Τώρα όμως πάνε κι' αυτά. Καταλάγιασαν, ήρέμησαν. Τώρα δέν κάνει παρά μόνον ό,τι είναι απαραίτητο, ό,τι πρέπει. Κι' αυτό δίχως πάθος. Άνθρώπινα, με κούρασι πού τη γλυκαίνει ή ιδέα πώς κι' αυτός έχει εκεί ένα πόστο, ένα καθημερινό χρέος. Και συλλογίζεται πώς τώρα μόλις, πού έσβυσε τό πάθος, ή ήρεμη, ψύχραιμη προσφορά του έχει άξια.

*

Συνώδευσε τούς τμηματάρχες ως την πόρτα του. Στο πλάι της, κολλημένος στον τοίχο, δλόϊσιος, ό σωφέρος.

—Έδώ είσαι, Άλέξης; *Έρχομαι.

Έγύρισε στο μεγάλο γραφείο, έπηρε κάτι κλειδιά, τό καπέλλο του και προχώρησε κατά τό διάδρομο. Μόλις κατέβηκε τη μαρμαρίνη σκαλίτσα, είδε στο βάθος, έξω από τά κρυστάλλα της έξώπορτας, τ' άλλα κρυστάλλα τού άμαξιού πού τόν περίμενε. Ήταν ώρες πού τ' αυτοκίνητο τόν περίμενε νά πάνε για

δουλειές, να τρέξουν, να προλάβουν κάτι σπουδαίο, να πολεμήσουν να διώξουν κάποιο κακό που έρχόταν. Ήταν τότε και τ' άμαξι νευρικό, μέσα στην επίσημη στολή του, άνησυχό, ένας άλλος έαυτός του φρακοφορεμένος που βηματίζει εκεί απέξω κι' όλοένα σκουπίζει το ιδρωμένο άνησυχό μέτωπό του.

'Αλλά τώρα δέν είν' έτσι. Το άμαξι έχει αλλοιώτικο ύψος. Μοιάζει με κάποιον που ξαπλωμένος άνετα σέ μιá πολυθρόνα άφίνει τή σκέψη του να πλανηθή γύρω από εύχάριστα θέματα. Καί τό κλειστό κουπέ μέ τό χαμηλό μαλακό κάθισμα σέ τραβάει να χωθής μέσα στα μαξιλάρια του και, πέρ' άπ' τίς περαστικές έντυπώσεις του δρόμου, που θά περνούν έξω άπ' τά κρύσταλλά του, να στήνης αυτό πουνάι σήμερα τ' όνειρο τής ζωής σου.

Κι' άπόψε όπως κάθε βράδυ. Θα δώση τόν έλεύθερο καιρό του στη μεγάλη του ιδέα. Ένα νοσοκομειακό συγκρότημα τόσο μεγάλο, τόσο πλούσιο και καλά οργανωμένο, ώστε να μίν ύπαρξη πιά σ' όλο τόν τόπο άρρωστος δίχως γιατρό, φάρμακα και κατάλληλη συντήρησι. Έτσι, να λυθή τό πρόβλημα, πέρα για πέρα. Όχι μισερά πράματα. Οργανώσε ύπηρεσία όλόκληρη, από γιατρούς, οικόνομικούς, άρχιτέκτονες. Συγκέντρωσε στατιστικές, μελέτησε κι' έβγαλε σύγυρα συμπεράσματα. Άριθμοί πελώριοι, ένα πλήθος άρρώστων που για να έξυπηρετηθούν, χρειάζοντουσαν άπάνταστα ποσά. 'Αλλά έδώ δίνει τή μεγάλη του μάχη. Βρίσκει οικονομικούς συνδυασμούς και κάθε μέρα μεγαλώνει τούς πόρους. Κι' όλοένα έτοιμάζει τά σχέδια. Σ' ένα χρόνο θάναί όλα έτοιμα. Καί θ' άρχίσει ή έκτέλεσι.

"Όμως άπόψε, καθώς έρχεται στο νού του ή «νοσοκομειακή πολιτεία», νοιώθει κάτι σαν φόβο. Όχι για τήν έκτα-

σι του έργου-αυτή ίσα-ίσα του άρέσει, τόν τραβάει-ούτε για τά οικονομικά μέσα-γι' αυτά δουλεύουν τά δεκατέσσαρα κτίρια τής φάμπρικας-άλλά γιατί νοιώθει πώς όλος αυτός ό δγκος, μιá κολλοσιαία προσφορά στο άνθρωπινο γένος, βγαίνει από μιá αδύνατη ανθρώπινη ψυχή. Η ψυχή του σηκώνει όλο αυτό τό βάρος.

Βρίσκει κάτι τό άφύσικο έδώ. Νοιώθει πώς δέν έχει κότσια για τόσο μεγάλη πράματα. Δέν βλέπει νάχη μέσα του όριμάσει τόση αγάπη για τό διπλανό του, για τόσο μακρυνούς διπλανούς. Δέν βλέπει που ούτε καν πατρεύθηκε; Στο βάθος νοιώθει πώς αυτή ή «άνεξαρτησία του» που θέλει να τήν κρατήσει, δέν είν' άλλο παρά εγωϊσμός. Τόση αγάπη... "Αν είχε φουντώσει μέσα του τέτοια φωτιά, θάχε κάψει τόσες άγριάδες, θά τόν είχε γεμίσει φώς.

Μά τότε, ένα έργο αγάπης που δέ βγήκε από αγάπη... 'Αλλά; 'Από ματαιοδοξία ίσως-έστω από κάτι σαν καριτσιο...

Δέν πήρε φαίνεται τά πράματα με τή σειρά. Έτρεξε μπροστά. Προσπέρασε άλλα χρέη.

Μά ποιá; Δέν του μίλησε κανείς ειδικά, προσωπικά γι' αυτόν.

Μά κανένας δέν γίνεται να τό κάμη. Το φώς ύπαρχει. Καί τίς λαμπάδες του είναι τόσοι που τίς τριγυρίζουν παντού-βιβλία, ακούσματα, άλλες εύκαιρίες. Ποιός του φταίει αν αυτός δέν άνοιξε τά μάτια να ιδή;...

Μά είναι άρά γε τόσο άπλό κι' εύκολο, όσο τό ν' άνοιξη τά μάτια και να ιδή;

Πάλι κάτι αναδόθηκε από μέσα του, μιá άπορία σαν χίλιοι πίδακες νερού που άνεβαίνουν κι' όλο άνεβαίνουν άσταμάτητα. Πέρασαν από τά μάτια του, που κύτταξαν προς τ' άπάνω, κι' ύστερα ά-

πλώθηκαν πέρα, σάν τὰ κύματα πού κἀνει ἡ πέτρα στὰ ἦρεμα νερά. Ναι, δὲν μπορεῖ παρα νάσαι ἔτσι. Τίποτα δὲν εἶναι πιὸ φανερό ἀπὸ τὸ χρέος πού μᾶς βαραίνει μὲ τὴν εὐθύνη του. Ἰσα-ἴσα ν' ἀνοίξης τὰ μάτια σου καὶ νὰ ἰδῆς.

Τὸ πῆρε αὐτὸ ἔτσι ἐκατὰ γράμμας. Κι' ἀνοίξε καλὰ τὰ μάτια του, ψάχνοντας νὰ βρῆ τὸ κρυμμένο χρέος.

Μπροστά του ὁ σωφῆρ.

Τριγύρω τὰ βυσινιαῖα βελουδά, τὰ κρύσταλλα, τὰ λουλουδία. Δὲν τοῦ εἶπαν τίποτα.

Ἄπ' ἔξω, οἱ φτωχογειτονιὲς πού τριγυρίζουν τὸ ἐργοστάσιο. Κι' ἐκεῖ δά, στὸ πεζούλι μπροστά στὸ σπίτι του, ξνας ἐργάτης, ὁ μπάριμπα-Γιάννης, ἀποθηκάριος στὸ ἔκτο τμήμα. Ἐξαιρετος ἀνθρώπος, μὲ τιμότητα ἀφάνταστη, πατέρας σπουδαῖος, ξνας τύπος πάντα χαρούμενος. Εἶναι καὶ στὴν Ἐπιτροπὴ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Ὁ διευθυντὴς τὸν ἐγνώρισε περισσότερο ἀπ' ἀφορμὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου τὸν βρίσκει πάντα.

Λεῖι στὸ σωφῆρ νὰ σταματήσῃ. (Δὲν εἶπαμε πὼς πρέπει νὰ βλέπῃ τριγύρω του, νὰ βλέπῃ καλὰ καὶ στὸ βάθος, ὅχι ξώπετσα ὅπως ἔχουμε συνηθίσει; Πὼς νὰ ἰδῆς λοιπὸν ὅταν τρέχει τὸ αὐτοκίνητο;)

Ὁ μπάριμπα-Γιάννης ξαφνιαζεται καθῶς τὸν βλέπει, σηκώνεται ὀρθιος, μαζεύει κάμποσα χαρτονομίσματα πού τὰ μέτραγε πάνω στὰ γόνατά του καὶ τρέχει κοντὰ του.

—Ὁ κύριος διευθυντής; Θέλετε τίποτα;

—Ὅχι, μπάριμπα-Γιάννη, ἔτσι κατέδηκα μιὰ στιγμή. Πὼς τὰ περνᾷς; Λεφτὰ εἶδα καὶ μέτραγες. Πῆρες μισθὸ σήμερα ἔ; Μήπως δὲν εἶναι σωστά; Ἐγινε κανένα λάθος;

—Ὅχι, ὄχι, δὲν ἔγινε λάθος. Ἐγὼ κῦτταξα πὼς θὰ τὰ βολέψω.

Ἐχει ἀποφασίσει τώρα νὰ προσέχη τὸ κάθε τι, καὶ τὰ πειὸ ἀπλὰ πράγματα.

—Νὰ τὰ βολέψης; Δηλαδή;

Γέλασε ὁ μπάριμπα-Γιάννης.

—Μμμ... τὰ κόβουμε ἀπὸ δῶ, τὰ ράβουμε ἀπὸ κεῖ. Πολεμάμε νὰ τὰ τεντώσουμε γιὰ νὰ φτάσουν.

—Μὰ δὲ φτάνουν;

Ἀκούει ὁ ἴδιος τὴν ἐρώτησί του καὶ νοιώθει πέρα γιὰ πέρα πόσο εἶναι γελοία. Μπορεῖ ποτὲ νὰ φτάνουν τὰ λεφτὰ πού πέρνει ξνας φτωχὸς ἐργάτης; Ἄλλὰ εἶναι πού ψάχνει νὰ βρῆ τὸ κρυμμένο χρέος. Θέλει νὰ ἰδῆ τὸ κάθε τι, καὶ τὰ πειὸ συνηθισμένα πράγματα, σὰ νάσαι ἡ πρώτη φορὰ.

Ἐρχεται ἡ ἀπάντησι.

—Ἐ, ἡ οἰκογένεια βλέπετε, τὰ παιδιά πού μεγαλώνουν... Μὰ πιὸ πολὺ ἡ δική μου ἡ κουταμάρα. Τόσα χρόνια τώρα βλέπω καθμέρα πὼς ὁ Θεὸς δλα μας τὰ οἰκονομαίει, κι' ὅμως ἀκόμα τὸ φοβῶμαι κάθε τόσο τὸ αἰριο.

—Στάσου μπάριμπα-Γιάννη. Κάμε μου τὴ χάρη νὰ μοῦ μιλήσης ἐλεύθερα...

Ἐδῶ τὸν ἐπλησίασε περισσότερο, προχώρησε μάλιστα κατὰ τὸ πεζούλι ὅπου καθόταν λίγο πρὶν ὁ μπάριμπα-Γιάννης κι' ἐκάθισε κι' αὐτὸς σὲ μιὰ καρέκλα πού βρισκόταν ἐκεῖ δίπλα. Καταλάβαινε πὼς ὁ μπάριμπα-Γιάννης ξαφνιαζόταν. Καὶ θὰ ξαφνιαζόταν πολὺ περισσότερο τώρα πού θὰ τὸν ρωτοῦσε κάτι κουταμάρες... Μὰ ἄς ἔλεγε ὅτι ἤθελε ὁ γέροντας. Ἐδῶ εἶχε βρεθῆ «ψητὸ». Καὶ θὰ τὸ ψαχνε ὡς τὸ τέλος.

Πὼς τοῦ εἶχε ἔρθει μιὰ ἀλλοιώτικη διάθεσι τώρα... Νά, σὰ νάταν ξνας εὐπερδιευθυντής. Δεκατέσσαρα κτίρια δὲν εἶχε τὸ δικό του συγκρότημα; Λοιπὸν, πὲς πὼς δεκατέσσαρα τέτοια συγκροτήματα ἔκαναν ἓνα μεγάλο τράστ,

πὸν τὸν εἶχε στείλει νὰ κἀνὴ ἐπιθεώρησι. Κι' ὅτι εἶχε ἀνακαλύψει κἀτι σπουδαῖες ἑλλείψεις πὸν βάραιναν τὸν ἐδῶ διευθυντή. Μὲ τέτοιο ὕφος συνέχισε.

—*Ἄλλο τὸ ζήτημα πὸς ὁ Θεὸς οἰκονομᾷ τὸν καθένα, κι' ἄλλο τὸ τί κἀνει τὸ ἐργοστάσιο σ' ἐκείνους πὸν τὸ δουλεύουν. Ξέρω πὸς εἶσαι ἕνας πιστὸς ὑπάλληλος καὶ πὸς ἔδωσες τὴ ζωὴ σου ἐκεῖ μέσα. Κι' ἡ ἐπιχείρησι δὲν εἶναι κανένα φτωχομάγαζο. Κερδίζει. *Ἐπρεπε λοιπὸν, πρῶτα-πρῶτα ἐσύ, ἕνας ἀνθρώπος νοικοκύρης, νὰ μὴ συλλογίζεσαι καθόλου πὸς θὰ φτάσουν τὰ λεφτὰ πὸν παίρνεις. Θάπρεπε δὶχως «τέντωμα» ὅπως εἶπες, νὰ φτάνουν καὶ νὰ περισσεύουν μάλιστα κάμποσα, γιὰ μιὰ ὥρα ἀνάγκης καὶ γιὰ τὰ γεράματα. *Ὅχι νὰ κάθεσαι σὲ καλύβι. Εἶναι τοῦλάχιστον δικό σου;

—*Ὅχι, εἶπε ὁ μπαρμπα-Γιάννης μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι.

—'Ορίστε! *Υστερ' ἀπὸ εἴκοσι χρόνια δουλειᾶς, δὲν ἔχεις κἀν ἕνα δικό σου σπιτάκι. Κι' ἔχεις καὶ κορίτσια;

—Δύο μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός...

—Καλά, μπαρμπα-Γιάννη. Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὶς πληροφορίες σου. Γιὰ χαρά.

*Ἐδωσε τὸ χέρι στὸν ἀπορημένο γέροντα καὶ τράβηξε γραμμὴ στὸ ἀμάξι του. Πῆγε στὸ σπίτι του, κλείστηκε στὸ γραφεῖο κι' ἄρχισε νὰ σουλατσῆρη πάνω-κάτω σὰν θυμωμένος.

—*Ἀκουσε, ἀγαπητέ μου, ἔλεγε στὸν ἑαυτό του, μὴ κμηνημονεύεις μὲ ξένα

κόλλυθα! *Ἄφησε τὰ μεγάλα σχέδια καὶ τὰ ρέστα. *Ἄν θέλεις νὰ κἀνης δωρεές, νὰ τὶς κἀνης μὲ τὰ δικά σου τὰ λεπτὰ. Δῶσε πρῶτα τὰ ξένα.

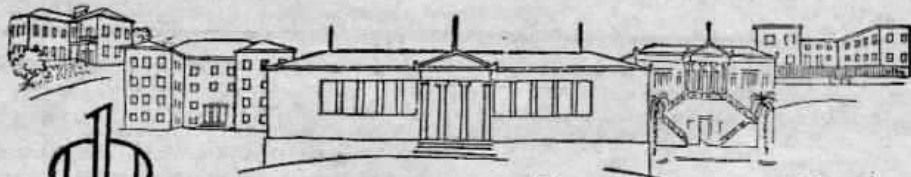
Στὴν ἐπιχείρησι δουλεύουν τόσοι ἀνθρώποι-κι' ἐσύ μαζύ τους, καπετάνιος, ἀρχηγός, ψυχὴ τῆς δουλειᾶς, σύμφωνοι, νὰ σοῦ κάνουμε ὅ,τι τεμενὰ θέλεις. *Ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς δουλειᾶς ν' ἀφαιροῦμε ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν ἀσφάλειά της, ἀποσβέσεις κι' ὄλων τῶν εἰδῶν τ' ἀποθεματικά. *Ἄντε, ν' ἀφαιροῦμε κι' ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν «ἐξυπηρέτησι τοῦ κεφαλαίου»-κι' ἄς εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ὅμοια ἱστορία, ἀφοῦ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μαζεύτηκε. *Ἄλλὰ τὰ ρέστα; Γιὰ τὰ ρέστα πρέπει νὰ γίνεταί μοιρασιά, σὲ καθένα σύμφωνα μὲ τὴ συμβολὴ του στὴν ἐπιχείρησι. Γιατὶ κρατᾶς τὰ ξένα λεφτὰ καὶ πληρώνεις ὅλους σύμφωνα μὲ μιὰ ταρίφα πὸν μόλις φτάνει γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν;

*Ἀπὸ αὔριο κίβλας θ' ἀρχίση τέτοια πληρωμὴ. *Ὅχι νὰ μοῦ φτιάνης νοσοκομειακὲς πολιτεῖες!..

*

*Ἄνοιξε τὴ μπαλκονόπορτα κι' ἐβγῆκε στὴ βεράντα. Μπροστά του, κάτω, τὸ περιβόλι χωρὶς ψηλὰ δένδρα. *Ἄερας ἐλεύθερος. *Ἄπλα καὶ φῶς.

*Ἐτσι ἔνοιωθε καὶ μέσα του, παρ' ὄλο πὸν καταλάβαινε τί πελώρια ἀπόφασι εἶχε πάρει. Λὲς κι' ἦταν ἕνα ἀσήκωτο βᾶρος ἐκεῖνα τὰ ξένα λεφτὰ, πὸν τώρα μπόρεσε νὰ τὰ βγάλῃ ἀπὸ πάνω του...

Φοιτητικά Στήλια

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ

Σ'εκαίνοους πού νίκησαν στην πρώτη μάχη, στις εισαγωγικές εξετάσεις, κ' ήλθαν στις φοιτητικές μας τάξεις, αφιερώνουμε τις λίγες τούτες γραμμές.

Λόγια συναελφικά θέλουμε νά πούμε· λόγια, πού νάχουν μέσα τους απ' την αρχή ως τὸ τέλος ειλικρίνεια.

Ζητάτε τώρα, όπως ζητήσαμε κι' εμείς, νά βρῆτε τὸ δρόμο· τὸ δρόμο πού φέρνει στὴ χαρά, στὴ νίκη. Στακόσατε κι' εσείς, όπως και κάθε νέος, μπροστὰ στοὺς δύο δρόμους, πού ζητοῦν, ὁ καθένας βέβαια μὲ τὸν τρόπο του, τὴν ἐμπιστοσύνη σας. Ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκλογῆς. Προσοχή!

Ὁ ἕνας δρόμος μιλάει γιὰ χαρά, γιὰ ἐπιτυχίες και φαντάζει μέσα στὰ φῶτα, στὴν αἴγλη μιᾶς ζωῆς μὲ χρυσόχαρτα, στὴν ἑλξη ἑνὸς δρόμου σκαπισμένου μὲ ἄνθη... Σιγά· μὴ βιαζόσατε. Τέτοιες ἀποφάσεις δὲν παίρνονται πολλές φορές στὴ ζωὴ μας.

Πρὶν πῆτε τὸ ναὶ ἢ τὸ ὄχι, ρωτήστε ε-καίνοους, πού βάδισαν αὐτὸ τὸ δρόμο. Ἄν εἶναι ειλικρινεῖς θά σὰς ποῦν, πὼς κρύβει δόλια, ἀπατηλά, κάποιο κρημνὸ σκαπισμένο μὲ λουλούδια· κάποιο φιδὶ κρυμμένο μὲσ' τὰ τριαντάφυλλα. Θά σὰς ποῦν ἀκόμη πὼς εἶναι σπαρμένος ἀπὸ δραματισμοὺς σβυσμένους, ἀπὸ ἱκανότερες ἀχρηστευμένες, ἀπὸ αἵμα νεανικὸ ἀνακατεμένο μὲ λάσπη...

Ἄλλοίμονο, αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Ἄλη-θειας!

Γυρίστε κατόπιν στὸ δρόμο τὸν ἄλλο. Ὁ ἄκοιτος ἐκεῖ τὸν χαρούμενο τόνο μιᾶς ζωῆς λυτρωμένης. Θά ἴδῃτε ἐκεῖ γερὰ κορμιά ν' ἀγωνίζονται «μὲ τὸ τραγοῦδι και τὸ γέλιο» γιὰ μιὰ ζωὴ γεμάτη νόημα, σκοπὸ, δημιουργία. «Χαρά και γέλιο και καμάρια...»

Εἶναι ὁ δρόμος, πού τὸν βάδισαν και τὸν βαδίζουν τὰ εὐγενέστερα πνεύματα τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸν βαδίζουν σήμερα μὲ ἀπόλυτη αἰσιοδοξία τόσο νέοι. Εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ αἰώνιου Νέου.

Ὅποιοι τὸν ἀκολούθησαν βρῆκαν ἀπόλυτα τὴν εὐτυχία, τὴ χαρά. Ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν ἔχει οὐτε ἓνα νικημένο. Ὁ δ εἶνα! Ἀρχί-

ζει μὲ νίκες, συνεχίζεται μὲ νίκες, τελειώνει πάντα μὲ τὴ νίκη, τὴν αἰώνια νίκη.

Αὐτὰ τὰ λίγα θέλαμε νά ποῦμε, ἀγαπητέ μας ἀγνωστε φίλε. Καθάρ, χωρὶς ὀνοσοο-μενα, χωρὶς θημοκopia. Σοῦ διαβιβάσουμε τὴ χαρά μας γιὰ τὴν ἐπιτυχία σου. Σοῦ λέμε τὸ καλῶς ὄριστε στις φοιτητικές τάξεις. Σὲ περιμένουμε τώρα στὸ δρόμο, πού θά κἀμὴ τὰ εὐγενικά σου δνεῖρα πραγματικότητα.

Ἔλα, μὴν ἀργῆς... «Κάθε στιγμή χαμένου χρόνου εἶναι και μιὰ πιθανότης μελλούσης δυστυχίας». Καὶ θάναι τὸ μεγαλύτερο ἀτόχη-μα νά πέφτῃ ἀδοξα, τραγικά, χροπημένη θαν-νάσιμα μιὰ ζωὴ, πλασμένη γιὰ τὴν ἀτέλειω-τη χαρά. Σημειώνουμε ξανά. Γιὰ τὴ χαρά!...

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

—Στὰς Ἀθήνας, τὴν Θεσσαλονίκη, τὸν Πα-ραιὰ και τὴν Νίκαια ἀρχισαν τὰ «Χριστια-νικά Μαθήματα» γιὰ φοιτητὰς και φοιτη-τριάς. Ἡ συρροὴ τῆς σπουδαζούσης νεολαίας πού παρετηρήθη, ἐξακολουθεῖ ὅπως και τὰ προηγούμενα ἔτη νά εἶναι πολὺ ἐνθαρρυν-τική.

—Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ἀνέκαθεν τὸ με-γαλύτερο ποσοστὸ τῶν προσερχομένων εἰς τὰ Χριστιανικά Μαθήματα προσέρχονται κατ' ἀ-πόλυτον πλειοψηφίαν ἀπὸ σπουδαστὰς τῶν Θε-τικῶν Ἐπιστημῶν. Προηγείται δὲ συνήθως ἡ Φυσικομαθηματικὴ Σχολή.

—Εἰς τὰς φοιτητριάς εἶναι φυσικὸν νά ὑπε-ρέχουν κατ' ἀριθμὸν οἱ φιλόλογοι και οἱ σπουδαστριάς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν. Κατ' ἀναλογίαν ὅμως τίς συναγωνίζονται ἐ-πιτυχῶς οἱ σπουδαστριάς τῶν ἄλλων σχολῶν και μάλιστα και ἐδῶ τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

—Μὲ τὸ ἀνοιγναι τῶν Πανεπιστημίων μας ἀναφάνηκαν σὲ ὄλη τὴν ἐξύτητά τους τὰ διάφορα ζητήματα πού εἶχαν μείνει ἀπὸ πέ-ρσαι ἄλυτα.

Ἔτσι παραμένει ἄλυτο και μὲ ἀξέουσα ἔν-τασι τὸ ζήτημα τῶν εργασιῶν τῶν Θετι-κῶν Σχολῶν. Ἡ ἀπόφασις τῆς Ἱατρικῆς Σχο-λῆς νά κλεισῇ μέχρις ὅτου τὴ ἀποδοθῶν τὰ ἐργαστήριά της στὸ Γουδί μαρτυρεῖ γιὰ τὴν σοβαρότητα τοῦ ὄλου προβλήματος.

—“Άθλα έρχονται στην μνήμη τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς. Είναι αγέννησ πῶς καί ἡ γενική ἀναταραχή πού ὑπάρχει στόν τόπο μας ἔχει συμβάλει στό ἀδιέξοδο αὐτό. «Ἄλλὰ μὴν τὰ ρίχνουμε ὅλα τὰ βάρη στόν πόλεμο καί στήν κατάτασι», εἶναι ἡ φοιτητική γνώμη. Νομίζεις πῶς χρειάζεται ὠκεανός καλῆς θελήσεως ἀπὸ τοὺς ἀρμοσίους γιὰ νὰ λυθῆ τὸ ἐργαστηριακὸ ζήτημα. Οἱ συναδέλφοι ὁμως ἀναμένουν καί αγωνιοῦν.

—Θὰ ἦταν λάθος νὰ μὴν ἀναφέρουμε ἐδῶ καί τὴ γενική κατακραυγὴ τῶν φοιτητῶν ὅλων τῶν Σχολῶν γιὰ τίς 324.000 ὄρχ. (225.000 ἡ ἀνάθεμα) ἐκτός τῶν 80.000 ὄρχ. γιὰ τὰ ἐργαστήρια, πού στοιχίζει ἡ ἐγγραφή στὸ Πανεπιστήμιο. Ὁ μέσος φοιτητῆς βλέπει τὸ Πανεπιστήμιο ὡς ἓνα πανάκριβο ἰδιωτικὸ κολέγιο.

—“Ὅλοι οἱ φοιτηταὶ ἐρωτοῦν γιὰ τὸ ὅπως τῆς διδασκαλίας στὸ Πανεπιστήμιο εἶναι τόσο διακοροπιόμενες; Νὰ καί, γιὰ τὸ ὅποιοι οἱ ἴδιοι δὲν εὐθύνονται καθόλου. Στὸ 6' ἔτος μίαν Σχολῆς οἱ ὅπως ἔχουν μοιρασθῆ σχεδὸν ἀνά μία ὥρα κάθε ἡμέρα. Ὑπελόγιος κανεὶς πῶς ὅπως ἐργασίας ἐκμηθεύζονται τόσο ἀσχοπα;

—Καταρτίζεται νομοσχέδιο γιὰ τὴ στέγασι τῶν ἐξ ἐπαρχιῶν ἀπόρων φοιτητῶν. Μεταξὺ ἄλλων προβλέπεται ἡ ἐνοποίηση τοῦ «Οἴκου Φοιτητῶν» «Οἴκου Φοιτητριάς» «Οἴκου Μακεδόνων Φοιτητῶν» καί «Φοιτητικῆς Λέσχης», σὲ ἓναίσι ὄργανισμὸ γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτησι τῶν ἐπαρχιωτῶν Φοιτητῶν.

Τὸ πρόβλημα ὁμως τῆς στέγης δὲν λύεται, φυσικά, μόνο με νομοθετικά μέτρα. Καί τὰ ταλειότερα νομοθετήματα εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀδελφική καί πολιτισμένη ἀτμόσφαιρα πού πρέπει νὰ στολιῆ ἓνα «Φοιτητικὸ Οἶκο». Ὑπεύθυνος σ' αὐτὸ εἶναι ἡ προσωπικότης τοῦ κάθε συναδέλφου πού θὰ μείνῃ ἐκεῖ μέσα.

—Ἡ τρίτη πλήρης ἐξεταστική περίοδος εἶναι ἓνα ζήτημα πού ἀπασχολεῖ τοὺς φοιτητὰς τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε. περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο. Πρόπερσι καί πέρσι δόθηκε, ὕστερα ἀπὸ ἀνέργειες τῶν σπουδαστῶν καί ἐφέτος ἐλπίζεται νὰ δοθῆ.

Γιὰ τὸ ὁμως νὰ χρειάζεται νὰ γίνονται τόσες κοπιηστικῆς προσπάθειες κάθε χρόνο ἓκ μέρους τῶν φοιτητῶν; Δὲν εἶναι καλύτερο νὰ ἐφαρμοσθῆ ὀριστικά τὸ μέτρο αὐτὸ καί στήν Ἄνωτάτη Ἐμπορική, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, καί τὸ Πανεπιστήμιο σ' ὅλες τὼς τῆς Σχολῆς καί ἡ Πίντισσι τὰ ἔχουν υἱοθετήσει;

—Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς κίθωνῆς ἐρμηνείας τῆς ἐξελίξεως

τῶν ζῶντων ὄργανισμῶν μέχρι τώρα παραμένει ἄλυτο. Δὲν ἔξομε ὁμως ἀν συμφωνοῦν καί . . . μερικοί δοχθοί! . . .

Ἔτσι π.χ. σὲ κάποιον ἐργαστήριό ο.κ. βοηθός, ἀφοῦ ἔδειξε ἓνα οκλετὸ πιθῆκο, εἶπε πρὸς τοὺς φοιτητὰς με ὅπως ποὺ δὲν ἐπίδεικιολογοῖται καί ἀπὸ τὴν πιὸ ἀπόλυτη παγγωσία:

Ἄπ' ἐδῶ, κύριοι, εἶναι ὁ παπποῦς οκί! . . .

—Καί ἄλλος βοηθός σὲ ἄλλο ζήτημα προσέθεσι ὅτι ὁ καθηγητῆς διαφωνεῖ πρὸς τὰς ἰδικῆς του θεωρίας καί μάλιστα συνιστὰ εἰς τοὺς φοιτητὰς νὰ προσέξουν αὐτόν. Μήπως χαρακτηριστικὸ τοῦ ἐπιστημονοῦς ἐρευνητοῦ εἶναι καί τὸ ν' ἀντιμετωπίζῃ με περισσότερο σεβασμὸ προβλήματα πού ἡ φύσι τους τοῦλάχιστον ἐπιβάλλει αὐτόν τόν σεβασμὸ;

ΕΠΙΣΚΕΦΕΙΣ ΣΕ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ

Οἱ πολυάριθμοι κατασκηνώσεις τῆς Ἄττικῆς ἐπαίθρου γνώρισαν καί φέτος ἀρκετὰς ἐμαζικῆς ἐπισκέψεις μελῶν τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως καί τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων. Στὴν Πεντέλη, Ἐκάλη, Διδύμοι, Μπογαίτι, Πάρνηθα, Ἄγιο Ἄνδρέα, Καθούρι, Κηφισιά, Βάρκιζα, Βοθλα, σὲ 142 κατασκηνώσεις εἶναν 42 ἐμαζικῆς ἐξορμησῆς καί 178 μαθήματα Κατηχητικῶ Σχολεῖο πού ἐκλείναν με τραγούδια καί παιγνίδια τῆς ἐξοχῆς. Οἱ κατασκηνώσεις—23.205 σύνολο—ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 7-25 χρόνων, μαθηταί, μαθητριά, ἐργαζόμενοι νέοι καί νέες καί σταλέχη τῶν κατασκηνώσεων εἶχαν τὴν εὐκαιρία ν' ἀκούσουν καί καίτι γιὰ τὸν ψυχικὸ τους πλουτισμὸ. Ἡ εἶψα καί ἡ προθυμία με τὴν ὁποία δέχτηκαν τὰ παιδια αὐτὰ τίς ἐπισκέψεις τῶν χριστιανῶν νέων πιστοποιεῖ τούτη τὴν πραγματικότητα: Ὅτι ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος μας εἶψα γιὰ τὸν Χριστὸ καί τὴν ἀλήθεια καί θέλει νὰ ζῆσῃ τὴ ζωὴ τοῦ πραγματικῶ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ἀρκεῖ νὰ βρεθοῦν ἀνθρώποι νὰ τῆς δείξουν τὸν δρόμο, κι' αὐτὴ πρόθυμα θ' ἀκολουθήσῃ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Καίτι καινούργιο γράφημα φέτος τὸ καλοκαίρι στήν πνευματικὴ ἱστορία τῆς Κύπρου μας. Τὸ ἀγγεῖμα τῆς ἀγάπης καί τοῦ πολιτισμοῦ πού εἶχε διατρέξει πέρσι τὴν Ἑλλάδα ἐλόκληρη, ἀπὸ τὸν Ἐβρο ὡς τὴν Κρήτη, διακοροπίστηκε τὸ φετινὸ καλοκαίρι ἐπιδοσφόρο καί δημιουργικὸ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀλυτρωτὸ νησί. Μέλη τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως, ἀπ' ὅλες τῆς Πανεπιστημιακῆς Σχολῆς, πού ἐδρέθηκαν με τίς διακοπῆς

στά πατρικά τους χώματα «εξόρμησαν» για μία πνευματική εξόρμησι σὲ χωρία καὶ κωμοπόλεις τῆς Κύπρου. Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ πρὸ ἐπικρατοῦς ἔκει τὸν τελευταῖο καιρὸ μᾶς εἶναι γνωστὴ. Ἐξῆ ὅμως ἀπὸ τῆς πολιτικῆς συγκινησίως δόθηκε μιά μοναδικὴ εὐκαιρία στὸν ἀδούλωτο αὐτὸ λαὸν καὶ συμβαδίσαι μαζί με τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα στὴν πρωτοπορεία τῆς χριστιανικῆς ἀναγεννήσεως.

Συγκινητικὸς ἦταν πράγματι ὁ ἄπλος ἐνθουσιασμός μετὰ τὸν ὅποιο ἔτραχαν οἱ συγκεντρώσεις καὶ τῆς ὀμιλίας ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ περιβόλια, νέοι, μεσοκοιοί, παιδιά, ἠλικιωμένοι, χωρὶς καμμία διαχωρίματα. Σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἀγροτόπαιδα γιὰ πρώτη φορὰ ἀκούσαν ἕνα χριστιανικὸ μάθημα καὶ μαζί με μιά ἀπλοϊκὴ, ἀλλὰ ζωντανὴ ψυχαγωγία ἔκαναν τὴν πρώτη γνωριμία τους μετὰ τὴν ὀλοκληρωμένη χριστιανικὴ πίστι καὶ ζωὴ.

Μῆσα σ' ἕνα μῆνα πού κράτησε ἡ ἐξόρμησι τῶν χριστιανῶν φοιτητῶν, ἔγιναν ἐν συνόλῳ πάνω ἀπὸ 100 ὀμιλίες, κηρύγματα, ἰδιαίτερες συγκεντρώσεις νέων καὶ Κατηχητικὰ μαθήματα. Ἀρκετὲς διακάδες χωρίων τῆς μεγαλονήσου εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ δεχθοῦν τὴ δημιουργικὴ ἐπίσκεψίν τους. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ ἀξίζουν βέβαια ἐταν προσθέσῃμε τὴν ἀναξάρτητὴ ἑρασί τῶν φοιτητῶν.

— Δὲν θὰ ξανάρθαι λοιπόν;

Ἦταν ἡ συνειθισμένη ἐπιφθῆς πού περιέκλειε τὴν ἀσβυστὴ δίψα γιὰ κάτι ἀνώτερο καὶ τὴν ἐγγνωμοσύνη τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ἦταν μαζί καὶ ἕνα ξεκάθαρο φαινόμενον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πού τρέφει ἡ ἀδιάφορη ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας στὰ μορφωμένα παιδιά του, ἐταν τὰ βλεπῆαι ἀληθινῶς κοινωνικῶς οἰκοδόμους.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Μὲ ἀρκετὴ εὐχαρίστησι ἐξυφιλῆζει ὁ ὀρθόδοξος ἀναγνώστης ἕνα μικρὸ, καλοτυπωμένο φυλλάδιον πού μᾶς «εἰσάγει στὴν W.S.C.F.», τὴν Διεθνή Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσι, (ἔκδ. Ἰουλίου 1947). Τὸ ἐνδιαφέρον περιεχόμενον του μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σχηματίσῃμε μιά σαφὴ ἀντίληψιν τοῦ ἔργου καὶ τῶν προσπαθειῶν μῆς ὀργανώσεως πού ἐκτελεῖται μετὰ τὰ ποικίλα τμήματα τῆς σὲ 40 διαφόρους χώρες. Ἡ Ἐνωσις αὐτὴ «ζητεῖ νὰ διακηρύξῃ

μέσα στὰ Πανεπιστήμια ὅλου τοῦ κόσμου, τὸ γεγονός ὅτι μόνον στὸν Χριστὸ εὐρίσκειται ἡ σωτηρία γιὰ τὰ ἄτομα καὶ τὴν κοινωνία...» Γιὰ νὰ κατορθωθῆ ὅμως αὐτὸ χρειάζονται ἄτομα ἀφειρωμένα μετὰ πλήρη ὑποταγὴν στὸ ἔργο τῆς Ἐνώσεως. Προχωρῶντας κάνει ἕναν ἀπαραίτητο διαχωρισμὸν τοῦ ἱεραποστολικοῦ τῆς ἔργου ἀπὸ τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὅποιο ἐργάσθησαν μερικοὶ ἱεραποστολοὶ οἱς «εἰσβολατρικῆς χάρες» τῆς Ἀνατολῆς ὅπου ἐκήρυτταν βέβαια τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ μετὰ μεγαλύτερον ἐνθουσιασμὸν διείδαν τὸν δικτὸ «πολιτικισμό». Ἡ ἐκκλησία, τονίζει ἄλλοι, εἶναι δυνατόν νὰ ἀνασθεθῆ μόνον μετὰ μιά ἀνανέωσι τῶν χριστιανῶν, ὅτλ. μετὰ τὴν ἐνσυνείδητη προσπάθεια αὐτῶν πού ἀποτελοῦν τὴν ἐκκλησία καὶ ὅχι μετὰ ἐξωτερικὰ μέσα. Στὴν σελ. 19 ἀναφέρεται αὐτολέξει ὅτι «ἡ συμβολὴ ἑνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ Ὀρθοδόξων ἡγατῶν καὶ ἀποσταλμένων εἶχε ἰδιαίτερας σοβαρὰ καὶ βαθεῖα ἐπιδράσει στὴν ὅλην ζωὴ καὶ σκέψιν τῆς Ἐνώσεως». Μιλῶντας πρὸ συγκεκριμένα γιὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου λέγει ὅτι «πρωτίστως ὀφείλει νὰ ἔχη μιά ξεκάθαρη γνώσιν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας πού θὰ τὸν βοηθῆ ν' ἀνακαλύπτῃ πάντοτε πού εἶναι τὸ εἰδικὸ καθήκον του σὲ κάθε περίπτωσι στὸν τομέα τῆς εἰδικότητός του. Ὅλα αὐτὰ ὅμως, λέγει, ἔχουν ἐπίσης μεγάλη, ἂν ὅχι καὶ μεγαλύτερη σημασία γιὰ τοὺς χριστιανούς καθῆγητὸς ὅσο καὶ γιὰ τοὺς χριστιανούς φοιτητὰς». Κατόπιν μᾶς ἀναπτύσσει τὸ ἔργο τῆς Παγκοσμίου Σπουδαστικῆς Ἀλληλοδοθηθείας (W.S.C.F.) γιὰ τὸ ὅποιο εἶχε γράψῃ: ἄλλοις ἢ στήλῃ αὐτῆ. Ὁμιλεῖ ἐπίσης γιὰ τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὅποιο εἶναι ὀργανωμένη ἡ παγκόσμιος αὐτὴ κίνησις καὶ τὰ μέσα πού διαθέτει γιὰ τὴν ἐπιτελεῖ τῶν σκοπῶν τῆς (κεντρικαὶ ἐπιτροπαί, περιόδοι, συνδιασκέψεις, ἐκδόσεις κ.λ.π.). Ἐπιχωρητὴ σημασία γιὰ τὴν ζωὴ τῆς Ἐνώσεως ἔχει ἡ ἀτιμόφαρις προσευχῆς ἀπαραίτητη «γιὰ νὰ ἐδρίκη ὁ θένος καὶ δύναμις ἡ Ἐνωσι ὅσοι ν' ἀνταποκριθῆ στοὺς σκοπούς τῆς». Ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ ὅσα λέγει γιὰ «τὸ νέο πνεῦμα» πού πρέπει νὰ πνέῃ στὴν Ἐνωσί τους. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς μέλος τῆς W.S.C.F., ἐπεξηγεῖ, σημαίνει ταπεινὸς, ἀφιέρωσι, θυσία καὶ διεθνή προοπτικὴ. Εἶναι πράγματι προϋποθέσεις γαρὲς πού ὑπόσχονται: πολλὰ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Διεθνοῦς Φοιτητικῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΟΥ ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Βαθύ σκοτάδι ψυχές και πλάση ἀγκυλιάζει
βαθύ, πηχτό, χειροπιαστό, σ' ἀγκάλιασμα πνιγ-
|μοῦ
και μόνο πάνω στις κορφές τὸ χιόνι ἀνταυ-
|γάζει
ἀχνή φωτίζει τις ψυχές ἐλπίδα λυτρωμοῦ.

Ἄχνή ἐλπίδα μιὰ δειλὴ και στοργικὰ κρυμ-
|μένη,
σ' ἀγνές ψυχές κατάβηθα' ἐναίρου σιγαλιά'
μὰ κι' ἂν ἐλπίζουν μερικές, καμμιὰ δὲν πα-
|ριμένει
ἀπὸ τὴν φάτην λυτρωμοῦ, τὸ φῶς ἀπ' τὴν
|σπηλιά'.

γι' αὐτὸ και μόνο ἄγγαλοι στὴν φάτην παρα-
|στέκουν
κι' ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους οἱ βοσκοὶ κριθῆκαν
|ἀρκετοί.
Κι' ἄγγέλων και βοσκῶν φωνές, φαλμούς για
|Σένα πλέκουν,
για Σένα ποὺ γεννήθηκες ἀπόψε, Λυτρωτῆ.

Γεννήθηκες... κι' ἀστράφανε γῆ και οὐράνια
|ἄκόμα
και λούστηκαν στὴ λάμψη Σου ἢ πλάση κ' οἱ
|ψυχές.
Ποιὸς τὴλπιζε τῆς Βηθλεὲμ και τῆς σπηλιᾶς
|τὸ χῶμα
φωτὸς νὰ γίνουν ἄσβεστο, ἀνέσπερου πηγῆς!
Δ. Σ.

ΖΗΤΩΝΤΑΣ ΧΑΡΑ

Ἀπόκνευς τοῦ κάκου κυνηγώντας
νὰ βρεῖς τὸ Λυτρωμὸ και τὴ Χαρὰ.
Ἄνάλαφρα χελιδονιοῦ φτερά
—θυμίσου—εἶχες τότε ξεκινώντας.

Μὰ δὲ στοχαζήκες νὰ φτερουγίσεις
στοῦ Ἄπειρου τὸ χρυσὸ Φῶς και φηλιά
δικηᾶ σου νάσαι ἢ πλάση. Χαμηλά
ἤρθες και στάθηκες νὰ τὰ τρυγήσεις.

Ἄχόρταγα τὰ χεῖλια σου γυυτήκαν
τῆς γῆς τὸν ξεγαλιάρικο λωτὸ,
σὲ ζάλιασε, τὸ δυνατό πιστὸ
τοῦ κόσμου. Κι οἱ Οὐρανοὶ λησμονηθήκαν.

Κι ἐνῶ ἦσουν καλεσμένοι, σὲ Νυμφῶνα
Οὐράνιο, ἀπ' τὸν Πατέρα τὸν Καλὸ
κυλιόστηκες στὸ βοῦρκο τὸ θολὸ
και ῥύπανες τὸν ἄσπρο σου χιτῶνα.

Σὰν λούλουδο, στὴν ἄγρια καταγιγδα
μαράθηκεν ἢ πρώτη σου ὀμορφιά
και θλίψε ἀντάμωσες μόνο βρασιά
και ποὺ χαρὰ νὰ βρεῖς εἶχες ἐλπίδα.

Ἐραπίσιο κοίτασαι... Σ' ἔσκυψε ὁ κόπος...
Βαρύναν τὰ φτερά σου πιά πολύ.
Ἄπο σπαθᾶτο, ποὺ ἦσουνα πουλι,
πλανιέσαι κούρασμένοι στρατοκόπος.

Δὲν εἶν' ὄμως τὰ φῶτα, ποὺ τὰ μάτια
σου θάμπωσαν, τὸ Φῶς τὸ Ἄληθινό.
Θὰ σβᾶσουν. Και θὰ σ' εἶρει τὸ πυκνὸ
σκοτάδι, σ' ἀγριεμένα μονοπάτια.

Παράτηες τὸ δρόμο αὐτὸ ποὺ πήρες
και, πρὶν σὲ καταπιῶν τ' ἄγρια γκρεμὰ
και ποὺ ἦσουν πρώτα, γύριες ξανά
για σένα εἶν' ἀνοικτές ἀκόμα οἱ θύρες.

Ἐκεῖ πνέουν γλυκὲς αἶρες σὰν χάδια
ἀστέρειυτης Χαρᾶς εἶναι Πηγῆ
αἰώνια γλυκοφέγγει χαραυγῆ
και πράσινα εἶναι πάντα τὰ λειβάδια.

Κι ὁ Οὐράνιος Πατέρας, ποὺ προσμένει
για νάρθεις, θὰ προτάζει στοργικὸς
ὁ μόνος νὰ σφαχτεῖ ὁ σιτευτὸς
μὲ σένα νὰ χαροῦν κι οἱ καλεσμένοι.

Και σ' ἄγιο λαμπερὸ τότε γιορτάει,
σὲ Θεῖου Μύρου, ἀγνὴ μοσχοβολιά
δλόλευκη ἢ ψυχὴ σου, ὅπως παλιά,
και λευτέρη τὰ Οὐράνια θ' ἀγκυλιάζει.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Καρόλου Μπωντλαίρ, 'Ημερολόγιο: Πύραυλοι· Η καρδιά μου γυμνή. Μετάφραση και εισαγωγή Θεοδώρου Αποστολοπούλου.

Αυτοβιογραφικές σημειώσεις του μεγάλου Γάλλου ποιητή(*). Γυρίζοντας τα φύλλα του βιβλίου αυτού, ζούμε κοντά σε μία ψυχή πραγματικά γυμνή. — Έδώ δέν έννοημέι μόνο έκείνο που θέλει να πει ο ποιητής με τη λέξη «γυμνή»: δηλαδή ειλικρινής* αλλά δίνουμ' έμεις και μίαν άλλην έννοια: Γυμνή από αίσθηματά, από άγάπη πάμπωχη: ψυχή κουρελιό - Άκολουθήμε την ψυχή αυτή στην έννοχη πορεία της: στους μαγικούς, μάλιστα τόσο πτηνούς κόσμους των αίσθησιακών απολαύσεων. Άκούμε τους φρικτούς βόγκους της, «των άσίγαστων κι' άκόλαστων έπιθυμιών της σάρκας». Βλέπουμε την ψυχή αυτή να κυλιέται μέσ' στην άνέμελη μαλθακότητα μιας φυτολάμπουσας ζωής και στους τεχνητούς παραδίστους των νκρωτικων τέρψσεων — όπως έννα σκούληχι μέσα σε σάπιο φρούτο. Ψυχική διάσπαση, άποσύθεση: άνυποφορη δυσσομία πτωματικής. Να μερικά άποσπάσματα από το «Ημερολόγιο».

«...Η μοναδική κι' ήπέρτατη ήδονή του έρωτα βρίσκεται στη βεβιδιότητα πως κάνει κανείς το κακό». Και σ' ένα γράμμα του, του 1865 σταλμένο από το Βέλγιο: «...Κολυμπώ μέσ' στη ντροπή καθώς το φάρι στο νερό».

«...Κείνα που μου λές για την καρδιά μου γυμνή μου είναι τόσο δυσάρεστα... Έ λοιπόν! ναι, αυτό το βιβλίο θα είναι βιβλίο μονοκαλιχίας...»

«...Θά συγκεντρώσω όλο μου το μίσος.

«...Μία θρησκεία (μαχιομός, έπικλητική, σατανική μαγεία...)

«...Ο τελειότερος τύπος άνδρικής όμορφιάς είναι ο Σατανάς κατά τον τρόπο του Μιλτωνος.

(* Βλ και δοθρον *Ο Baudelaire μπροστά στο μεγάλο πρόβλημα». *Ακτινες» τόμος 1940, σελ. 13, έπ., όπου ήδη από το 1940 είχε γίνει λόγος στις «Ακτινες» για τις σελίδες αότου του ήμερολογίου και είχε τονισθεί το πως ο Μπωντλαίρ στο τέλος βόηκε τη λούρασή του κοντά στο Θεό. Αυτό είναι ένα μεγάλο γεγονός που πρέπει να γίνη εδρύτερα γνωστό και στον τόπο μας.

«...Δύο βασικές φιλολογικές άρετές: υπερφυσικότητα και ειρωνεία. Άτομική ματιά, όψη που δίνουν τα πράγματα στο συγγραφέα, ύστερα διαμόρφωση με πνεύμα σατανικό.

«...Όταν θά έχω έμπνεύσει την παγκόσμια άποτροφή και φρίκη, θά έχω καταχτήσει τη μοναξιά μου.

«...Ο άληθινός ήρωας διασκεδάξει όλομόναχος.

«...Πνεύμα τρικυμισμένο. Αιχμάλωτο είδεχθών δαιμόνων: του έγωϊσμού, του μίσους, της άνοκασίας.

—Ός τώρα ξέραμε τα «Λουλούδια του Κακού». Πέρσι εκυκλοφόρησαν τ' «Άπαγορευμένα» του. Κανένας όμως δέν είχε σκεφθεί να μεταφράσει το «Ημερολόγιο» γι' αυτό ή προσφορά του κ. Αποστολοπούλου ήταν μία εύχαριστη έκπληξη, που τη δεχθήκαμε με χαρά.

Ο νέος αυτός λογοτέχνης είναι άξιος συγχαρητήριων τόσο για τήν ιδέα του να μεταφράσει το βιβλίο αυτό, όσο και για τήν μεταφραστική του άργασία, και τήν εισαγωγή του. Άν' όλα αυτά βγαίνει το συμπέρασμα ότι ο κ. Αποστολόπουλος έννοιας πολύ βαθεία τό δρξμα του ποιητή των Λουλουδιών του Κακού.

Άς έναχυρίσουμε όμως στις σελίδες του 'Ημερολογίου: Έδώ βλέπουμε ένα πολύ διαφορετικό Μπωντλαίρ από κείνον που ξέραμε στα «Λουλούδια του Κακού»: Μία ψυχή πραγματικά γυμνή, χωρίς φεραιτζέ ή φιμύθια, χωρίς έκείνη τη γοητεία και τό μυστήριο του άλλερου που άάμκωσε και Ζάλλιας ένα πλήθος άνθρώπων της Τέχνης του τόπου μας, με τό θλιβερό αποτέλεσμα να δοθμε τόσους και τόσους νέους ποιητές και καλλιτέχνες μας (που ήδύσχονταν πολλά) να σέρνονται άδουλα άνθρώπινα κουρέλια στα ρείθρα των πεζοδρομιών της 'Αθήνας. (Γιατί θέλησαν να μιμηθοϋν τον Μπωντλαίρ και τον άλλον μεγάλο καταραμένο ποιητή, τον Έδγαρ Πός, στη ζωή τους...). Οι περισσότεροι απ' αυτούς έχουν παθάνει πιά. Μερικοί όμως εξακολουθοϋν ακόμη να σέρνουν τα ράκη τους άνάμωσό μας. Δέν μπορω, βέβαια, να αναφέρω όνόματα ούτε από τους πρώτους, ούτε από τους δεύτερους. Είναι πολλοί όμως πολλοί!

"Όσο προχωρούμε στο «Ήμερολόγιο», βλέπουμε τὸν ἀγέρωχο δαιμονολάτρη ποιητὴ νὰ χάνει ἀπ' τὴ δύναμή του: Νὰ τρέμει μπρὸς στὴ ζωὴ ποὺ δημιουργήσῃ. Νὰ ζαρῶνει: τρομαγμένος πίσω ἀπὸ τὴν Τέχνη κι' ἀπὸ καὶ νὰ κυττάζει: ὅσα κατέστρεψε. Νὰ κυττάζει τοὺς ἀνθρώπους μὲ μάτια ἀγριμοῦ, γερὰτα πόδι, μίσος, κακία. Πότε νὰ βλαστημᾷ· καὶ πότε νὰ γρυλλίξει:

«...Οἱ πρόγονοί μου, ἠλιθιοὶ ἢ μανιακοί, μέσα σ' ἀπαρτιμένα φανταχτά, ὅλοι τους θύματα παθῶν φριχτῶν...»

«...Γιὰ τὸν χελωνόστρακα γιὰ τὰ ὅποια κ' ἡ περιφρόνηση δὲν εἶναι πιά μιὰ τέρφη...»

«... Πολλοὶ φίλοι, πολλὰ γάντια—γιὰ τὸ φόβο τῆς φώρας...»

Συχαίνεται: ὅλους· καὶ ὅλα· καὶ πρῶτα—πρῶτα τὸν ἑαυτό του, ποὺ τὸν εἰρωνεύεται καὶ τὸν σαρκάζει.

«...Καὶ ποὺ γιὰ ν' ἀποφύγει τὰ ὄχηματα προσπέρασα μὲ σπουδὴ τὸ βουλευτήριο, ξέφυγε ὁ φωτιστέφανός μου καὶ κολύτηξε στὴ λάσπη τοῦ σκυροστρωμένου δρόμου. Εὐτυχῶς ποὺ εἶχα καιρὸ καὶ τὸ σήκωσα. Μὰ μιὰ φοβερὴ ἰδέα γλύστρησε σὲ λίγο τὸ μυαλό μου: Πῶς ἦταν ἕνας οἰωνός κηλός. Κι ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή, πνιχτικὴ ἢ ἰδέα δὲν μοῦ ἄφησε ἀνάκρουση ὡς τὸ τέλος τῆς μέρας.

Πόσον ἀδύνατος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς πίστη! "Ἔστω κι' ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι μεγαλοφυής. "Ἔστω κι' ἂν εἶναι μέγας ποιητής.

"Όσο περνᾷ ὁ καιρὸς, ἡ ζωὴ τοῦ Μπωντλαίρ σκοτεινιάζει περισσότερο—ὅπου κατατὰ μιὰ σωστὴ κόλαση.

Γιατὶ νὰ φανταζόμαστε τὴν κόλαση σὲ διάπυρα ὑποχθόνια, ὅταν αὐτὴ εἶναι πάνω στὴ φλούδα τῆς γῆς καὶ οἱ διάφοροι Σατανάδες καὶ πειρασμοὶ φωληγάζουν στίς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων;

Ποῦ ναι τώρα οἱ γοητεῖες τῶν τεχνητῶν παραδεισίων καὶ οἱ μαγείες τῆς Τέχνης;

Τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ, τίποτα.

Δυστυχισμένος πονεῖ, τώρα, ὁ Μπωντλαίρ καὶ ἀνγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ μὲ πικρία:

«...Καλλιέργησα τὴν ὑστερία μου μὲ ἀπόλαυση καὶ τρόμο. Τώρα, καταλαβαίνω πάντοτε τὸν Ἰλιγγο, καὶ σήμερα 23 'Ιανουαρίου τοῦ 1862, ἔλαβα μιὰ προσιδοποιηθῆ μοναδική, ἔννοια νὰ περνᾷ ἀπάνω μου ὁ ἀνεμος τῶν φτερῶν τῆς ἠλιθιότητος.

Ἀναγνωρίζει τὸ πρῶτο του λάθος: ὅτι κατέστρεψε τὴ ζωὴ του.

Τὸ δεύτερο λάθος του—ἦταν ὅτι ἔδωκε τὸν πόνο του μίσος—θὰ τὸ ἀναγνωρίσει κι' αὐτὸ ἀργότερα, καὶ τότε θὰ βρεῖ τὴ λύτρωση. 'Ο

ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ ἐργασταί ποτέ, στὴ ζωὴ του, θὰ παί.

«...Πόσα προσιδοθήματα καὶ σμαδία σταλμένα κι' ὅλας ἀπὸ τὸ Θεό, πῶς ἤρθε πάρα πολὺ ὁ καιρὸς γιὰ δράση, γιὰ τὸ ἀντίκρουμα τῆς κάθε στιγμῆς σὰ νὰ εἶναι ἡ πιὸ σπουδαία ἀπ' ὅλας, γιὰ τὴν ἀδιάκοπὴ μου ἕβρον; ἀπ' τὸν καθημερινό μου πόνο, δηλαδή τὴ δουλειά!

Καὶ θὰ ἐξακολούθησῃ, στὸν ἴδιο τόνο.

«...Προσευχὴ. Ἄγαπη, σύνεση καὶ δύναμη.

«...Δίχως τὴν ἀγάπη εἶμαι ἕνα κύμβαλο ἀ-λαλάζων.

«...Οἱ ταπεινώσεις μου ὑπῆρξαν εὐεργετήματα τοῦ Θεοῦ.

«...Ἡ Ἐγωφιστικὴ μου φάση τέλειωσε.

Καὶ μὲ παιδικὴ ἀγνότητα, ὁ κολασμένος αὐτός, θὰ προσευχηθεῖ.

«...Ὁρκίζουμαι στὸν ἑαυτό μου πῶς ἀπὸ δω καὶ πέρα οἱ παρακάτω κανόνες θὰ εἶναι οἱ παντοῖνοι κανόνες τῆς ζωῆς μου.

«...Νὰ κάνω κάθε πρωτὴ τὴν προσευχὴ μου στὸ Θεό, δεξιαντῆ τῆς κάθε δυνάμεως καὶ τῆς κάθε δικαιοσύνης... Νὰ δουλεύω ὅλη μέρα, ἢ τουλάχιστον ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις μου.

Νὰ ἐμπιστευθῶμαι στὸ Θεό, δηλαδή στὴ Δικαιοσύνη τὴν ἴδια, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σχεδίων μου. Νὰ κάνω κάθε βράδυ μιὰ καινούργια προσευχὴ καὶ νὰ ζητήσω ἀπ' τὸ Θεό τὴ δύναμη καὶ τὴ ζωὴ γιὰ τὴ μητέρα μου καὶ γιὰ μένα. Νὰ κόβω στα τέσσαρα ὄ,τι κερδίω.— ἕνα γιὰ τὴν καθημερινὴν ζωὴ, ἕνα γιὰ τοὺς θανιστές, ἕνα γιὰ τοὺς φίλους μου, κι' ἕνα γιὰ τὴν μητέρα μου. Νὰ ὑπακούω στοὺς κανόνες τῆς ἀσθηρότερης ἀγκράτειας, ποὺ πρῶτος εἶναι ἡ κατάρρευση τοῦ κάθε διεγερτικοῦ, ὅπου κι' ἂν εἶναι.

Αὐτὰ λέγει ὁ κολασμένος ποιητὴς τῶν ἡδονῶν, ποὺ στὴν προσευχὴ κατῳρθωσε νὰ βρεῖ τὴ λύτρωση.

—'Ο Κύριος δὲν ἀρνείται ποτέ. Συγχωρεῖ, ξεκοφράζει, πρᾶξει καὶ δίνει τὸ χέρι γιὰ τὸ ἀνάσασμα.

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Ι. Γ. Φοιτητὴν. Ἐνταῦθα, κ. Γ. Καρ. Ἰστορίαν. Ἐχτες ποιητικὴν διάθεσιν, ποὺ ὅμως πρέπει νὰ ὄριμαση, νὰ καλλιερῆθῃ. Ἀφίστε νὸς ὡς ἐμπνευστὸς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδοῦ. Διαβάστε το. Διαβάστε ἀκομὴ τοὺς μεγάλους μας ποιητὰς, ὅπως τὸν Σολωμό, ὅπως τὸν Κάλδο—κ. Ἄλ. Κωνστ. Μαρά-Βόκαμπον Σάμου, κ. Θεοχ. Τσορ. Ἐνταῦθα. Ἀεῖζει νὰ θυμώσῃ κανεὶς μαζοῦ

σας. Ἐνῶ ἔχετε κάτι νὰ πῆτε, ἐνῶ δὲν σὰς λείπει ἡ ποιητικὴ διάθεσις, σφῆντε ἐνῶ καὶ ἐκεῖ τὸν βερμπασιμον νὰ πνίγη τὸ αἰσθημα καὶ τὴν εἰλικρινειαν τῶν στίχων σας. Ἀπαότις, καὶ πάλιν ἄ λότης! Καὶ ξαναγράφτε μας. — κ. Π. Μ. Σ. ω τ. Μ. υ τ ι λ η ν η ν. Οἱ στίχοι σας ἔχουν δύναμιν καὶ εἰλικρίνην, ἀλλὰ ἔα χρειασθῆτε ἀκόμη πολλὴ καλλιέργεια τῆς ποιητικῆς σας διαθέσεως. Προσέξτε καὶ τὴν τεχνικὴν σας. Περιμένουμε νὰ μᾶς γράψετε καὶ πάλιν ἢ νὰ περάσετε ἀπὸ τὰ γραφεῖα. Τὸ σημείωμά σας ἐδόθη εἰς τὸν κ. Στ. Μπουλ.— κ. Ν. Γ. Κ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Αὐθόρμητον, εἰλικρινές, τὸ ποιημᾶ σας. Ἐὰ χρειασθῆτε ὅμως ἀκόμη ἐρπασία διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὅποιος πρέπει νὰ μορφωθῆ ἀντιστοίχως. Περάστε, ἀν θέλετε, ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας, Τρίτην ἢ Πέμπτην 7-8 μ.μ.— κ. Ν. τ. Χ ρ ι σ τ. Θ ε σ σ α λ ο ν ῖ κ η ν. Πολλὸ μᾶς ἀρεσαν τὰ ποιήματά σας. Ἐλπίζομεν νὰ δημοσιευθῆ κατὰ προσεχῶς καὶ περιεόμενον τὴν συνέχειαν, διὰ νὰ τὰ ξαναποῦμε.— κ. Β. Γ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Ἐπὶ τοῦ θέματος ποῦ μᾶς γράψετε ἔχουν δημοσιευθῆ ἰδιόκα καὶ μελέται φημιναίνα ἀπὸ ἰδιοκούς εἰς τὰς «Ἀκτίνες» τ. 1945 σ. 117-156 εἰς τὰς ὁποίας καὶ παραπέμπομεν. Τὸ θέμα εἶναι σαβερὸν καὶ ἀξίζει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσετε, ὅπως πρέπει εἰς ἕνα ἀνθρώπων ποῦ θελεῖ νὰ ἐπιτύχη εἰς τὴν ζωὴν του. Μὴ ἐπηρεάζεσθε πρὸ παντός ἀπὸ ἀνευθύνους γνώμας καὶ περάστε ἀν θέλετε ἀπὸ τὰ Γραφεῖα μας Τρίτην ἢ Πέμπτην 7-8 μ.μ.— δ. Π. Φ. Μ ε σ ο λ ὄ γ γ ι. Προσέξτε τὰ λογοτεχνικὰ σας θέματα νὰ ἐκφορῶζον τὴν ζωητάνην χριστιανικὴν πραγματικότητα.— δ. Μαρ. Κ ο υ τ ρ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Ἐλπίζομεν νὰ χρησιμοποιηθῶν τὰ σταλέντα.— δ. Β. ε κ ρ. Σ π ἄ ρ τ η ν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ σταλέντα τὰ ὁποῖα ἐλπίζομεν νὰ χρησιμοποιηθῶν.— κ. Σ η γ, Ν. Φ ἄ λ η ρ ο ν. Πολλὸ στοχαζομῶμεν τὰ ὅσα μᾶς γράψετε. Εὐχαριστοῦμεν. Ἐὰ χρησιμοποιηθῶν καταλλάξως.— κ. Γ. Μ ε γ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Προσπαθήσατε νὰ κυριοκρατήσῃτε εἰς τοὺς ἔκφρασιτικούς σας τρόπους. Ὁ ἐλεύθερος στίχος εἶναι πολὺ ὀλίγον «ἐλεύθερος» εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἐχει νόμους ἰδιοκούς του, ρυθμὸν, μουσικὴν. Ἰσως νὰ χρησιμοποιηθῆ κατὰ ἀπὸ τὴν συνεργασίαν σας.— κ. Ψ α λ τ. Θ ε σ σ α λ ο ν ῖ κ η ν. Μὲ χαρὰν παρακολουθοῦμεν τὴν προόδον σας. Ἐξοκολοθησθε. Καὶ, πρὸ παντός, προσέξτε τὴν ἀντιστοιχίαν προόδου εἰς δημιουργίαν ἐσωτερικῆς ζωῆς.— κ. Παν. Σ α λ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν μετάφρασιν. Ἰσως χρησιμοποιηθῆ.— κ. Εὐ σ τ. Ἀ θ η μ. Θ ε σ σ α λ ο ν ῖ κ η ν. Συνχαρηθῆρα δι' ὅσα μᾶς γράψετε. Καὶ ἡ παρηγοία τῶν Χριστιανῶν καὶ ἡ ἐμπρακτος ὁμολογία τῆς πίστεως τῶν εἶναι τὰ μονα θετικὰ στοιχεῖα εἰς τὸ σημερινὸν χάος. Εἰς τὰ ποιήματά σας μιλήσατε ἀπὸ τὴν καρδίαν σας. Ἀλλὰ,

φυσικά, εἰλικρινά, συγκινημένα... Ἐχετε πολλὰς ἐλπίδας. Καὶ ξαναγράφτε μας.— κ. Κ. Γ. Κ ο σ μ. Τ ἄ ρ ο φ α Λ α κ κ ω ν ῖ α ς. Σὰς συγκαίρομεν διὰ τὴν ἀνωτερότητα τῶν αἰσθημάτων σας καὶ τὴν πίστιν αὐτῆς ἢ ὅποια δίδει τόσους καρπούς.— δ. Μαρ. Ἐ ρ γ. Χ ῖ ο ν. Ἐλπίζομεν νὰ δημοσιευθῆ προσεχῶς τὸ πρῶτον, τὸ μικρότερον, ἀπὸ τὰ ποιήματά σας. Ἐξασκλουθήσατε. Προσπαθήσατε νὰ λιτρωθῆτε ἀπὸ ὀλοειμωδὰ ἐξωχριστιανικά: Μελαγχολίες, ἀταξιοδοξίαν... — κ. Κ. Παπ. Λ ἄ ρ ι σ α ν. Ἐχομεν γράφει καὶ ἀλλοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης, καὶ σὰς παραπέμπομεν εἰς τὰ γραφεῖα.— κ. Μ. κ. Μαρ. Σ. Τ. Γ. 914 Α' Ἐλάβομεν τὴν ἐπιστολήν σας καὶ σὰς συγκαίρομεν διὰ τὴν ἀνωτερότητα τῶν σκέψων καὶ αἰσθημάτων σας. κ. Μιχ. Παπ. Ἐ ρ μ ῖ ο ν η ν. Ἡ βασική σας ἐμπνευσις εἶναι εἰλικρινής, καὶ διὰ τοῦτο ὁ στίχος σας θὰ ἀποδώσῃ περισσότερα. Περιμένουμεν νεώτερα.— κ. Φ. Λ ἰ α σ κ. Π ε ἰ ρ α ῖ α. Καὶ τὰ νεώτερα ποιήματά σας ποῦ καλά. Ἐλπίζομεν νὰ δημοσιευθῆ κατὰ προσεχῶς. Προσπαθήσατε νὰ δώσατε ἀκόμη περισσότερον προσωπικὴν ἔκφρασιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθηματά σας.— κ. Κ. Ξ η ρ. Π ε ἰ ρ α ῖ α. Τὸ ποιημᾶ σας δὲν ἔβασσε τὸ ὅπως τῆς συνκινήσεως ποῦ σὰς ἔβασσε τὸ θέμα καὶ ποῦ εἶναι πολὺ ζωντανό.— Ἀ ν α γ ν ὄ σ τ η ν Ν α ὐ π λ ι ο ν Τὸ ποιημᾶ σας, ἐνδιαφέρον. Τὸ φῶς τὸ μεταδίδομεν ἡμεῖς, ὁ καθένας, μὲ τοὺς λόγους, τὰς σκέψεις καὶ, πρὸ παντός, τὰς πράξεις μας.— κ. Χαρ. Πολ. Σ. Τ. Γ. 914 γ. Μὲ συγκίνησιν ἐδιόβασμεν τὴν ἐπιστολήν σας, ποῦ δείχνει τέτοιαν ἀνω ἐρώτητα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ πολλὰ ἐργασία διὰ τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὸν ἀληθινὸν Χριστιανικὸν Πολιτισμὸν.— κ. Β. Κ. Ἐ λ. Χ α ν ῖ α. Διαβάσατε νεοελληνικὴν Χριστιανικὴν ποίησιν. Ἡ ποίησις εἶναι ἀπαύσαστα ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ κατοπινὴ ἐμπράκτου προβολῆς τῆς ζωῆς αὐτῆς ἐπάνω εἰς τὴν γύρω πραγματικότητα.— Καν Ἐλ. Μαρ. Κ α λ ἄ ν δ ρ ι. Τὸ ἐνδιαφέρον σας μᾶς συγκίνησε πολὺ. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ σταλέντα. Ἐλπίζομεν νὰ χρησιμοποιηθῆ.— δ. Μ. Καραδ. Θ ε σ σ α λ ο ν ῖ κ η ν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλά σας λόγια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον σας διὰ τὸ ἔργον τῶν Ἀκτίνων ποῦ εἶναι ἔργον ὁλων τῶν φίλων τοῦ περιοδικοῦ. Λογὸν τοῦ τοξείσιου σας ἀνεστέλλομεν τὴν ἀποστολήν τοῦ βιβλίου.— κ. Ε. Ἀ ν δ ρ. Κ α σ τ ὄ ρ ε ι ο ν. Τὸ διηγημᾶ σας ἔχει πολλὰ καλά σημεῖα. Γὰ ὅσα στρατιῆ, ἀνεῖσις ἀσηγήσεως, ἐκδόσεις ἀξιόλογες... Χρειαζέται ὅμως νὰ κοπιῶνε ἀκόμη πολὺ. Ἀφήσατε τοὺς ἠρωές σας νὰ ἐκφράζονται οἱ ἴδιοι μὲ τὰ λόγια τῶν καὶ τὰς πράξεις τῶν. Τοτε δὲ γράψετε θὰ φαίνεται ἀληθινὸν καὶ, ἐπομένως, θὰ συγκινήσῃ περισσότερον.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημῶνων.— Ἐκδόσις Χρῆστ. Ἐνεσι. Ἀκτίνες. Γραφεῖα: Ὁδὸς Καρῆτου 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35-023—Θεσσαλονικῆς: Ἀγίας Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Κολοκοτρώνη καὶ Ταυμαδοῦ 67.— Ἰψευδοῦσις: Δ. Γ. Σταμάτις, κατοικία: Ποικίλης 5 Ἀθῆναι.— Ἐτησίον συνδρομὴ δρχ. 12.000.—Προστάτιμος τυπογραφίσις: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυδάλη 176.— Ἐκτύπωσις: Ἐλληνικὴ Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία» Α.Ε.— Χειρόγραφα, δημοσιουμένα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

1947

ΑΡΘΡΑ ΓΡΑΜΜΗΣ: Δήλωσις Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων (συμπλήρωμα), σελ. 1. — Π. Μελίτη: Μία καινούργια μέρα, σελ. 2-8. Ἰστορία ἀπὸ τῆ Διακήρυξη, σελ. 49-55. Δ. Α. Φιλάρετου: Ἡ μέθοδος τῆς κοσμοθεωρίας, σελ. 97-101. — Π. Μελίτη: Συγχρονισμένος Χριστιανισμός, σελ. 145-151. Ζωντανός καὶ ἔμπρακτος Χριστιανισμός, σελ. 193-196. «Κατηγορῶ τοὺς Χριστιανούς» σελ. 241-245, 289-294. — Ν. Βαλασαμῆ: Γὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος, σελ. 385-390. Σ. Μπολέτση: Κυνηγοὶ χιμαρῶν, σελ. 433-439. — Ν. Βαλασαμῆ: Κυτταζοντας τὴ δική μας ζωὴ, σελ. 481-486.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Γ. Θ. Ράμμου: Ἡ θέσις τῶν ἐξηγώμενων τέκνων, σελ. 18-20. — Α. Cressy Morrison: Γιατί ἔνας ἐπιστήμων πιστεύει στὸ Θεό, σελ. 72-74. — Δ. Πυργιώτη: Οἱ Γάλλοι ἐπιστήμονες γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἐπιστήμης, σελ. 138-139. — Ἀθ. Καραντώνη: Ἡ ὑπερνήκιστος τοῦ βόλτου εἰς τὴν ἱατρικὴν, σελ. 200-205. — Σεργίου Παύλου: Ἐρωτῶν τὰ θεμελιεῖα τῶν μαθηματικῶν, σελ. 252-254. — Α. Maeder: Ἡ ἀβῆνια καὶ ὁ ψυχικὸς παράγων, (ἀπόδοσις Α. Α. Γ.) σελ. 300-305. — Μαρ. Γερουλάνου: Ἡ νόσος ὡς γυναικὴ τοῦ ὄργανισμοῦ λειτουργικῆς παρεκτροπῆς, σελ. 337-343. — Δ. Κωτσάκη: Ἀνωτέρα ἀτμόσφαιρα καὶ ἀκτινοβολία, σελ. 344-348. — Α. Maeder, Ψυχικὴ δυσκολία ἐνὸς γυμνασιοπαίδου (ἀπόδοσις Α. Α. Γ.), σελ. 398-402. — Ρ. Δαμιανού: Ἡ στατικὴ ὑψὴ τῶν νόμων τῆς Φυσικῆς, σελ. 440-447. — Γ. Κ. Ἀποστόλου: Ἡ ἀρρώστια καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, σελ. 487-493. — Λουκᾶ Ἀγαπητοῦ: Τὸ διςθῆνός ἱατρικὸν συνέδριον τοῦ Bossey, σελ. 529-539. — Σεργίου Παύλου: Χῶρος καὶ πνεῦμα, σελ. 543-546.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ἰ. Κασσιανός: Οἱ πρωτοπόροι πρὸ ἑκατῶν ἐτῶν, σελ. 114-119. — J. Holzner: Ὁ Παῖδος (ἀποσπάσματα, κατὰ μεταφράσιν Ἰερ. Ἰ. Κοτσώνη) σελ. 172-179, 216-222, 255-260,

450-455. — Κ. Πεντελικός: Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης, σελ. 236-237. — Ἰερ. Ἰ. Κοτσώνη: Κατορθώματα τῆς ἀρνήσεως, σελ. 263-265. — Φοίβης Στεφανᾶ: Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο μιᾶς βυζαντινῆς ἡρώδους, σελ. 364-369. — Δ. Πυργιώτη: Ἱστορικὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, σελ. 391-397.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ν. Βαλασαμῆ: Ἀγωγή καὶ ζωὴ, σελ. 11-17. — Κ. Πεντελικός: Ἡ ἐπιστήμη κατὰ τὸν Χιτλερισμόν, σελ. 32-35. — Δ. ε. σ. Ἀκύλα: Τὸ κορτίσι στὸ Κατηγορικόν, σελ. 27-31, καὶ 67-71. — Ν. Θ. Ρ. Κάλσιος λόγο θὰ εἶχε, σελ. 180-183. — Ἰ. Κ.: Ὁ κατακτητὴς τοῦ νηιοῦ τοῦ διαβόλου, σελ. 207-212. — Τατ. Ρούφου: Γὰ τὸ σημερινόν κορτίσι, σελ. 213-215. — Ν. Θερσιανός: Παιδιὰ χωρὶς πατέρα, σελ. 224-226. — Ν. Βαλασαμῆ: Ἐνα μεγάλο σύγχρονον πρόβλημα: Ἡ φυγαγωγία, σελ. 246-251. — Β. Πλουμιδῆ: Τὸ πρόβλημα τῆς ὕψις στὴ βάσι τοῦ, σελ. 447-449. — Δ. Α.: Μία ἀλλοθινὴ ἱστορία στὸν Εἰρηγικόν, σελ. 461-464. — Β. Ἐραστου: Ἑλπιδοφόρος ἀπολογισμός, σελ. 499-502. — Γ. Α. Παρρη: Βρισκοντας ἀνθρώπους, σελ. 503-507. — Δ. Πυργιώτη: Πολιτικὰ μνημόματα (τοῦ Jacques Maritain), σελ. 540-543. — Νικ. Δ. Λουκιδῆ: Ἡ γυναίκα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης, σελ. 547-554.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Β. Ἐραστου: Ἐρωτῶν ἀπὸ τὰ θεμελιεῖα τῆς παιδαγωγικῆς (Β'), σελ. 21-26. — Τατ. Ρούφου: Ὁλοκληρωμένη ἐκπαίδευσις, σελ. 306-307.

ΜΟΡΦΑΙ: Δ. Κωτσάκη: Sir James Jeans, σελ. 55-62, 108-112. — R. Nünberg: Ὁ Καθηγητὴς Foerster, σελ. 120-124. — Δ. Χαρακόπου: Ἐνας μεγάλος χριστιανὸς γιατρός: Laennec, σελ. 163-170. — Ἰ. Ἐρμωνικός: Ὁ γεωλόγος De Launay ἔμπρός στὸ μεγάλο πρόβλημα, σελ. 295-299, 349-354. — Δ. Πυργιώτη: Ὁ Carrel γιὰ τὴν προσοχή, σελ. 494-498.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Α. Φιλάρτου: 'Η μέθοδος τής κοσμοθεωρίας, σελ. 97-101. 'Από τὰ προβλήματα τοῦ θνός, σελ. 403-407.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ - ΤΕΧΝΗ: Γ. Βερίτη: 'Η καλλιτεχνική δημιουργία καὶ ὁ καλλιτέχνης, σελ. 102-107, 153-157. — Δ. Πυργιώτη: 'Η κοσμοθεωρία τής Βαγνερικῆς μουσικῆς, σελ. 158-162. — 'Ελ. Καρατά: 'Ο ποιητῆς Patrice de la Tour du Pin, σελ. 261-262. — Θεοδώρου Σούδη: 'Ο «'Ακλόστος Ἕμνος» ὡς ποιητικὸ καίμενο, σελ. 309-316, 356-363, 408-414. — 'Αγγ. Λεκαπηνού: Τὸ ἀπκράμιλλο καλλιτέχνημα, σελ. 456-460. — 'Η ἐμπνευσιὸν τὸν Δομνίκου Θεοτοκόπουλου, σελ. 555-559. — Στ. Μπολέτσι: Καρόλου Μπωντλαίρ, Ἡμερολόγιο. (Μετάφραση Θεοδ. 'Αποστολοπούλου) σελ. 569-570.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: 'Ελένης Καρατά: Στὴν ἐποχὴ τῆς ἀνοιξῆς, σελ. 35-40. — 'Α. Σαμαράκη: Τὸ ἡμερολόγιο ἐνός παιδιοῦ, σελ. 78-85. — Σ. Χονδροπούλου: Στὸ δρόμο μὲ τις πικροδάφνες, σελ. 125-129. — Ν. Βαλσαμῆ: Στὸ κατώφλι, σελ. 229-234, Παρέες, σελ. 268-272. 'Απόψεις, σελ. 319-324, Φῶς στὸ σκοτάδι, σελ. 370-372. Φτερά γιὰ ξεκίνημα, σελ. 415-419. Ἐἴνα λεφτά, σελ. 560-564. — Χ. Κ. 'Αγγάλλου: 'Ἐνα πρωϊνὸ τῆς Καλῆς, σελ. 467-472. — Σωτ. Χονδροπούλου: Λουλούδια στὸ νησί, σελ. 508-517.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: 'Α. 'Αγγ.: Μιὰ νύχτα, σελ. 40. — Αἰκ. Βέλλιου: Τζουγιοπούλου: Γιὰ τὸ παιδί μου, σελ. 31. — Λυδ. Γεωργίου: Ἐὐχαριστῶ, σελ. 71. — 'Αντ. Ζαχαροπούλου: Μὲ φαμφάρες ξεκίνημα, σελ. 266. Συντροφιά, σελ. 308. Τραγοῦδι ὄρθρινό, σελ. 498. — Ν. Καμβύση: 'Ο Αὐτρωτῆς, σελ. 369. — 'Ελ. Καρατά: Γιὰ τὴ χαρὰ, σελ. 130. 'Ἐνα πουλί ταξιδεύει στὴν ἀνοιξί, σελ. 197. Τὰ φλογάτα ρό-

δα, σελ. 465. Γ. Καχριμάνη: Ρόδη, σελ. 8. 'Η ὄρα τῆς ἀγάπης, σελ. 188. Καράδια, σελ. 317. — Α. Κράντου: Διπλὴ χαρὰ, σελ. 212. Μυστήριο, σελ. 260. — 'Ι. Κυπριανού: 'Απόψε ἀρχίζομε τὴ ζωὴ μας, σελ. 9. 'Ἐνα παιδί φτερούγισε, σελ. 89. Ἐὐαγγελισμός, σελ. 131. Τὸ δέντρο μου, σελ. 223. Η. Λαμπιέρη: Κι' ἔπρεπε, σελ. 71. Τῶν λυρισμῶν ψάλλε τὴ νότα, σελ. 183. Τραγοῦδι, σελ. 251. — Δ. Π. Διναρᾶ: 'Η ἀνάσταση τῆς κόρης, σελ. 325. — Στ. φ. Μπολέτσι: Δάκρυ εὐσπλαχνίας, σελ. 113. Τρικυμία, σελ. 137. Ψυχὴ ἀδελφῆ, σελ. 171. Ψυχὴ γεμάτη ἀράχνες, σελ. 273. Σάν τότε, σελ. 355. 'Η πηγὴ τοῦ τραγοῦδιοῦ, σελ. 507. — 'Αλκμ. Μυγιάκη: Μείνε κοντά μου, σελ. 124. — 'Αλ. Στρατῆ: Μυροφόρες, σελ. 228. — 'Από σὴν στήλην «Οἱ νέοι ποῦ μᾶς γράφουν»: — Φ. Αἰγίου: Ζητώντας χαρὰ, σελ. 568. — Β. Γ.: Κκλέ μου ζευγολάτη, σελ. 526. — Α. Καλαμπούση: Τέτοιος χαμός, σελ. 526. — Χ. Δ. Καφτάνη: Αὐτρωτῆς, σελ. 526. — Κορνηλίου: Νεανικὴ ἱεασία, σελ. 473. — Δ. Σ.: Χριστοῦγεννα, σελ. 568. — Ν. Β. Τυκάλλου: Τὸ τραγοῦδι τοῦ τυγλοῦ, σελ. 473. — 'Ι. Φωτεινοπούλου: Διπλὴ ἀνοιξί, σελ. 473]

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ: Οὔτις: Μὰξ ὁ Τρίτος, σελ. 184-186. Ἐπίσημη διθασκαλία, σελ. 275-278. Κροῦσοι, σελ. 373-375. Ἑλληνικὸ τοπαῖο, σελ. 420-423. Kyrenia, σελ. 518-521.

Ο ΜΗΝΑΣ: Nemo: Ὑποφίς, σελ. 88-89. 'Η δοκιμὴ, σελ. 135-136. Στὴν ἐξοχή, σελ. 187. 'Η σιωπὴ, σελ. 274.

ΘΕΑΤΡΟ-ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ: Τατ. Ρούφου: Τὸ φίλμ καὶ τὸ μέλλον, σελ. 76-77.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Γ. Στίνη: 'Ο ἀναστάσιμος, σελ. 152. 'Όταν ὄλα γκρεμίζονται, σελ. 328. «Τὰ ἀρχαῖα παρήλλα», σελ. 376. 'Ακαρπία σελ. 424.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1947

A	
*Αγάπη	14, 149, 188, 284, 291, 439, 474, 503, 536, 541, 547
*Άγια Γραφή	53, 174, 193, 255, 406, 476, 556 (βλ. και «Βίβλος»)
*Άγωγή	11, 23, 118, 120, 139, 150
Αιών 19ος	146, 158, 163, 206, 281, 405
*Ακάθιστος Ύμνος	309, 356, 408
*Αλληλεπίδρασις πνεύματος — σώματος	343, 449, 488, 530, 557
Ampère	355, 494
*Αναγέννησις	49, 107, 138, 156, 395, 555, 571
— ψυχική	474, 486, 503
*Ανάστασις	151, 178, 325, 421, 454
Anatole France	207
*Ανθρωπος σύγχρονος	49, 149, 194, 241, 494, 543
*«Απίστευτα»	325, 378
*Αποστασία	115, 125, 146, 156, 215
*Αρνήσις	136, 140, 146, 263, 276, 284, 541
— εις την Ιατρικήν	200, 490
*Ασθένεια	166, 305, 337, 487, 514, 529
*Αστικές Κώδιξ	19
*Αστρονομία	33, 55, 95, 189, 544
*Αϋπνία	300, 342
B	
Bάγνερ	158
Barrès Maurice	558
Baudelaire	435, 569
Bernanos G.	46
Βίβλος	46, 86, 93, 193, 351, 519, 535, 546 (και 'Αγ. Γραφή)
— και πόλεμος	334
Biot	406, 539
Bitter	531
Bossey	529
Bovet	531
Brinkmann Donald	142
Βυζάντιον	364, 456, 571
— τέχνη	154, 311, 456, 555
Burckhardt J	393
Γ	
Γαλήνη	490, 498
Γερουλάνος Μαρ.	337, 530
Γεωμετρία	252, 403, 544
Γκρέκο	555
Γυναικία	149, 215, 364, 547, 571
Δ D	
*«Διαμασός»	150, 222
Dampier W.	237
De Broglie	138, 479, 523
De Launay	139, 295, 350
*«Δίλωσις 'Ελλ. 'Επιστημόνων, Λογοτεχνών, Καλλιτεχνών»	532
— συμπλήρωμα	1
Dé Rougemont J.	530
Διαζύγιον	46, 117, 476
Διακήρυξις τῆς «Χριστ. 'Ενώσ. 'Επιστημόνων»	3, 49, 115, 133, 140, 184, 193, 263, 275, 378, 523, 531
— Φλαμιάτου	114
Διακόνισσα	264
Διαληθμῶς Κωνστ.	93
Diehl Ch.	466, 571
E	
Eddington	58, 110
Einstein	109, 546
*Εκκλησία	47, 54, 93, 117, 151, 242, 567
*Εκπαίδευσις	115, 287, 306, 329, 477
*Ελευθερία	49, 76, 265, 301, 541
*Εμπρακτος Χριστιανισμός	193 (534) 547
*Εξώγαμα τέκνα	18
*Επισκόπτρια	547
*Επιστήμη	33, 139, 281, 529
— Ιστορία τῆς —	237
— και θρησκεία	72, 93, 109, 139, 200, 298, 300, 497, 533, 544
*Επιστήμονες κορυφαίοι	1, 46, 55, 72, 101, 109, 294, 497, 545
*Επιστροφή, εις την πίστιν	117, 182, 241, 119, 461, 474, 514, 521, 536, 551, 561, 567, 570
Εὐαγγέλιον	49, 53, 140, 193, 241, 350, 483, 533, 541, 567
Z	
Ζωή	11, 59, 72, 108, 242, 289, 439, 481, 487
*Ζωή»	476, 499
*«Ζωή τοῦ παιδιοῦ»	69, 283, 500
G	
Gasset Ortega Y	393
Graf Max	163
H	
Ἠθική	26, 120, 151, 338
Ἠλεκτρόνια	58
Θ	
Θάνατος	136, 482, 514, 536
Θεῶμα	208, 350, 461, 483, 559
Θεοτοκόπουλος Δομήνικος	555
Θεσσαλονίκη	125, 41, 44, 86, 132, 235, 522, 565
Θρησκεία	154, 172, 195
— και 'Επιστήμη	72, 93, 101, 109, 298, 535, 544

I		M	
Ἱατρική	163, 200, 305, 337, 487, 497	Maeder	136, 300, 398, 448, 529
— κίνησις	527, 529	Μαθηματικά	59, 70, 252, 544 (566)
— καὶ προσωπικότης	488, 530	Maritain J.	540
Ἱεραποστολή	208, 503	Mauriac Fr.	155
Ἰουστινιανός	456, 571	Mauvois A.	236
Ἱστορία	91, 93, 113, 145, 391, 541, 571	Μεαζίτων	106, 396
Ἱστορικά κριτήρια	391	Μετάνοια	402, 505, 515, 521, 570
J		Μεταφυσική	100, 190, 403, 544
Jacks M. L.	306	Μηχανοκρατική θεωρία	109, 281, 537
Jaspers.	46	Millikan R.	346, 523
Jeans	55, 108, 346, 407	Milne	59, 108, 523
Joad, C. E. M.	281	Morrison Cr.	70, 189, 545
Joltrain.	205	Μουσική	94, 103, 158, 285, 313
Jung	200, 227, 300, 448, 539	Μπαλάνος Δ. Σ.	378, 425
K C		N	
Κάντ	545	Νέλων	255
Carrel	494, 539	Νευρική διαταραχή	487
Κατακλινηώσεις	66, 87, 566	Νεύρωσις	90, 225
«Κατηγορώ» τοῦς χριστιανοὺς	241, 289	Newman	174
Κατηγορητικὸν Σχολίων 1, 27, 66, 86, 132, 141, 195, 282, 498, 505, 524, 553, 563, 566		Newsholme	448
Κατοχή (Γερμανοϊταλική) 50, 141, 420, 535		Νησι	206, 434, 470, 508
Cauchy	494	Niemöller	475
Κινηματογράφος	47, 77, 277, 329, 476	Νίτας	93
Claudel	160	Nobel, βραδεῖον	133
Κληρικός	91, 117, 476, 503	Νοσοκομεῖον	375, 563
Κοινωνία σύγχρονος 49, 149, 194, 213, 534, 541		Ξ	
Κοινωνική ἐργασία	27, 66, 364, 547	Ξακίνημα	415
Κοινωνική πρόνοια	367, 547, 571	«Ξάνα λεφτά»	560
Compton	593	O	
Κορίτσι	27, 213, 224, 510	«Observatory, The»	189
Κοσμοθεωρία	12, 97, 108, 158, 447, 495	Οἰκογένεια	46, 149, 402, 501, 521, 547
— Χριστιανική	46, 215, 484	Ὀλυμπιάς	364
Κοτσώνης Ἱερ.	384, 432	Ὀμολογία	4, 49, 461, 475, 489
Kressman	533	Ὅν — προβλήματα	403
Κρουμπάχερ	571	Ὀξφόρδη	144, 236, 306
Κυνηγοὶ χιματρῶν	433, 492	Ὀργανισμός	337, 487, 529
Κύπρος	235, 518, 566	Ὀρθοδοξία	53, 284, 557, 567
Κωνσταντινούπολις	94, 365	Ὀρθολογιαμός	147, 397, 433, 505, 542
Δ, I.		Oslo	27, 502
Δαός, ἑλληνικός	1, 235	Ὁμάλλεντ Ὅσκαρ	104
Laennec	163	Ὁμνησιμὸς	46, 533, 541
Λατρεία	236, 244, 500	Π, P	
Leibnitz	494, 545	Παιδαγωγική	12, 21
Leverrier	355	Παῖδι 18, 31, 78, 88, 91, 140, 224, 283, 306, 567	
Liengme	531	Π. Διαθήκη	53, 193, 477, 499
I. obalchevsky	403	Παναγιωτίδης Γ.	45
Δογοτέχνης	1, 104, 569	Παναγιωτόπουλος, Δημ. Γ.	285
Δογοτεχνία	151, 153, 191	Παπακώστας Σερ.	283
Lodge Oliver	108, 330	Pasteur	494
Λυρωτής	107, 254, 369, 526	Patrice de la Tour du Pin	261
		Πατριὰς Σχολή	238
		Παῦλος	172, 216, 255, 450

Péan Charles	203	Feuerbach	159
Πιθανότητων θεωρία	235	Φιλοσοφία	92, 98, 172, 403, 540, 555
Πίστις χριστιανική, 70, 72, 295, 353, 385, 402, 422, 461, 481, 532, 544, 548		Φλαμιάνος Κοσμάς	114
Planck	109, 254	Fleming	330
Πλάτων	237, 405, 545, 556	Φοιτητής	232, 268, 299, 319, 533, 565
Plattner	531	«Φοιτητικὴ Στήλη» 41, 86, 132, 235, 279, 522, 565	
Πνεῦμα	46, 53, 63, 493, 535, 543	Förster Fr.	21, 120, 139
Ποίσις Χριστιανική 94, 261, 309, 356, 408		Φυλακὴ	11, 122, 190, 207, 216, 255
Poincaré H.	403	Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι 138, 146, 201, 281, 544	
Πολιτισμός	63, 92, 154, 193, 542, 548		V
— εὐρωπαϊκός	46, 206	Valéry Paul	236
— χριστιανικός 69, 235, 251, 438, 547		Virchow	201
Πρόνοια κοινωνική	367, 500		W
— «Συνεργαζομένων Χριστ. Σωματείων» 1, 184, 547		Walker K.	109
Προσυχὴ	461, 494, 521, 534, 570	Weatherhead	539
Προσωπικότης	45, 61, 91, 90, 102, 140, 488, 548	Whittaker E.	543
— ψυχολογικῶς	90, 531	Whittaker James	481
Pulpit, Th.	46		X, H
	Q	Χαρά	70, 130, 212, 251, 500, 565, 568
Quanta	104, 546	Hartmann	100
	P R	Χίμαιρα	433, 482, 492
Ράμμος Γ.	20	Χιτλαρισμός	32, 120, 163, 474
Ρεαλισμός	115, 458	Holzner	172, 222, 260, 450
Ρωμαιοί	216, 255	«Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» 3, 50, 530	
	Σ S	«Χριστιανική Ἐνωσις Ἐργαζομένης Νεολαίας» (X.EEN)	235, (499, 519)
Sauerbruch	490	Χριστιανοὶ Ἐπιστήμονες 55, 72, 109, 139, 189, 294, 300, 530, 540	
Σεξουαλικὸ πρόβλημα	23	Χριστιανικὴ Καλλιτεχνία (68), 102, 151, 456, 555	
Sertillanges, P. A.	138	Χριστιανικὴ Κοσμοθεωρία	46, 215, 484
Siebeck	203	«Χριστιανικαὶ Μαθητικαὶ Ὅμαδες» (X.M.O.) 66, 141, 283, 502, 566	
Schopenhauer	99, 159	Χριστιανικὴ Νεολαία 27, 41, 86, 132, 141, 235, 279, 422, 498, 502, 519, 522, 566	
Σολωμός	104	— ξένη 45, 133, 236, 281, 330, 377, 475, 524	
Spinoza	98, 173	«Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις» 43, 87, 236, 422, 523, 566	
Στατικὴ ὁρμή	440	— ξένη 45, 133, 236, 281, 330, 377, 475, 524, 567	
Stebbing Susan	109	Χρόνος — χῶρος	111, 138
Stern W.	92	Χρυσόστομος	364, 556
Σόμπαν	53, 110, 281, 544		Ψ
Συνέδρια	90, 475, 525, 527, 529	Ψυχαγωγία	44, 66, 150, 246, 329, 476
«Συνεργαζόμενα Χριστιαν. Σωματεία» 184, 547		Ψυχὴ	146, 171, 200, 343, 421, 449, 488
Σχολεῖον	47, 140, 231, 306, 477	Ψυχικαὶ συγκρούσεις	304, 390, 490, 530
	T	Ψυχικὸς παράγων 205, 300, 341, 399, 448	
Τάχνη	63, 102, 151, 153, 555, 569	Ψυχολογία	90, 402, 493, 531
— καὶ θρησκεία	155, 456, 555		Ω
Tournier P.	487, 530	Ὁρμὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ	284
Τραγοῦδι	45, 473, 498, 507		
	Υ, U		
Ἵγυιαις πρόβλημα	417, 488		
Ἵλιος	200, 215, 354, 529		
«Ἵμνος Ἀκάθιστος»	319		
Ἵπποσυμβιβητόν	64		
	Φ, F		
Φεμινισμός	150, 283		